

02 **WWF:**
Får norsk bistand,
betaler gigantlønn

04 **Konfliktland:**
Svært få norske
på feltbesøk

16 **Uganda:**
Ja eller nei til
«kloke koner»?

tema:
Indonesias
skogbranner
Side 10

BISTANDSAKTUELT

NR 5 – SEPTEMBER 2017 www.bistandsaktuelt.no

FAGBLAD OM BISTAND OG UTVIKLING

De sender hjem

1000

ganger norsk bistand

Penger som arbeidsmigranter sender hjem utgjør enorme beløp og bidrar til å løfte 800 millioner mennesker ut av fattigdom.

– Disse pengene må anerkjennes som bistand, og ikke mistenkeliggjøres, mener norsk-somaliske Fatima Ali Madar. **Side 28**

Chote Lal fra India tjener rundt 100 dollar måneden på en mursteinsfabrikk i Nepal. 55-åringens hjemland er blant de som mottar mest migrantoverføringer, ifølge IFAD.

Foto: Narayan Maharjan / Zuma / NTB Scanpix

«Afrikanera er nå som trøndera flest.»

Portrett, side 36

2 **Aktuelt**

Aktuelt

«**Jeg tipper at vi får tilbake utviklingsministeren uavhengig av hvem som vinner valget.**»

Forsker Asle Toje til Bistandsaktuelt.

Helt uten hjelp fra ekspertene

Leder

Migrasjon er et av våre hovedtemaer i denne utgaven, der vi blant ser på omfanget og betydningen av migrantpenger for utvikling. Utgangspunktet er at migranter jobber, tjener penger og sender noe av dette hjem til familien. Ekspertene anslår det globale omfanget av slike pengestrømmer til enorme 3700 milliarder kroner per år, om lag 100 ganger det Norge yter i bistand.

Vår hjemlige oppmerksomhet rundt migrasjon har gjerne hatt et negativt fokus; trusselen mot «norske verdier», arbeidsplasser som står i fare, store utgifter til bosetting og integrering, risikoen for fremvekst av grupper med radikaliserende ideologier.

Noe av dette er det selvsagt riktig å se på med et skarpt og årvåkent blikk. Samtidig er det viktig å ikke miste av syne det større, globale bildet – at migrasjon også har en rekke positive effekter. At migrasjonspenger på verdensbasis har et voldsomt volum er selvsagt viktig i seg selv. I enkeltland kan denne kapitalstrømmen være enda viktigere – og tilsvare opp imot 20-30 prosent av nasjonalinntekten.

Enkelte bistandsekspertene har lagt vekt på at når Pedro, Maria og Muhammed «sender penger hjem», så har det en mindre utviklingsverdi enn tradisjonell utviklingsbistand og landets egne statsinntekter. Slike penger tar ikke veien om statskassen og vil ikke inngå i landets makroøkonomiske planlegging. Det er penger verken staten eller bistandsgiverne har kontroll på. Det er vanskelig å si noe om fordelingseffekten, hevdes det.

Joda, migrantpenger går rett til husholdningene – uten å ta veien om et fordyrende hierarki av byråkrater, bistandsarbeidere og konsulenter. De blir heller ikke gjenstand for misbruk i form av politisk korrupsjon. En rekke undersøkelser viser også at enkeltmennesker og familier i utviklingsland, enten de tilhører de fattige eller middelklassen, som oftest gjør svært fornuftige investeringsbeslutninger.

Er deres mest akutte behov mat, så bidrar det til bedre ernæring. Trenger de penger til å behandle et akutt tilfelle av sykdom, så betaler de for det. Er det håp om å bedre familiens økonomiske situasjon, investeres det i en småbedrift eller i barnas utdanning.

Som metode er det en variant av kontantstøtte, et «bistandsverktøy» som har fått økende interesse de siste årene. Som prinsipp minner det om «mottakeransvar», som i en årrekke har ligget til grunn for norsk bistandstenkning.

Vår artikkel i denne utgaven (side 28) forteller litt av denne positive historien: hvordan migrasjonspenger bidrar til utvikling for millioner av mennesker i utviklingsland.

BISTANDSAKTUELT

Etablert 1998.

Ansvarlig redaktør: Gunnar Zachrisen

Bistandsaktuelt utgis i henhold til Fagpressens redaktørplakat og Lov om redaksjonell friidom i media. Eventuelle klager på artikler i avisen rettes direkte til bladets redaktør – gz@norad.no.

Superlønning norskstøttet organisasjon

Toppsjefen i organisasjonen WWF USA har lønn, godtgjørelser og bonus på solide 8 millioner kroner årlig. Organisasjonen får støtte fra det norske bistandsbudsjettet.

Av Tor Aksel Bolle

Peter Seligmann,
Conservation
International
Lønn og
godtgjørelser:
4,8 mill. kr

Tewodros Melesse,
International
Planned Parenthood
Foundation
Lønn og
godtgjørelser:
3,1 mill. kr

**Statsminister
Erna Solberg**
Lønn: 1,55 mill. kr

Bistandsaktuelt skrev i våres om hvordan en rekke internasjonale ikke-statlige organisasjoner som mottar norsk støtte gir sine ledere lønninger som er langt høyere enn det statsminister Erna Solberg tjener.

Vi omtalte blant annet miljøorganisasjonene Environmental Defense Fund hvor sjef Fred Krupp tjener rundt 5 millioner kroner og organisasjonen Marie Stopes International som lønner sin toppsjef Simon Cooke med rundt 5,2 millioner kroner årlig.

Godt betalt

Men det er flere norskstøttede organisasjoner som betaler sine ledere svært godt.

Norge har i mange år samarbeidet med miljøorganisasjonen World Wildlife Fund (WWF) i USA. Støtten var og er en del av den norske regnskogs-satsningen og er gått til prosjekter som skal bevare regnskog. Prosjektene har vært i blant annet DR Kongo

og Latin-Amerika.

* Fra 2009 til 2015 mottok WWF USA drøyt 83 millioner norske bistandskroner.

* I 2016 fikk WWF USA en ny avtale og skal få 77,5 millioner kroner i norsk støtte i perioden 2016 til 2020.

Toppsjefen i WWF USA er amerikaneren Carter Roberts. Han har vært sjef for «non-profit»-organisasjonen siden 2004. Roberts hadde i 2015 en årslønn på rundt 6 millioner kroner og nærmere 2 millioner kroner i bonus og godtgjørelser.

Roberts har også hatt en robust lønnsvekst de siste årene. I 2013 var lønna rundt 5 millioner kroner, og det året fikk han ikke annen ekstra godtgjørelse eller bonus. I 2014 tjente Roberts, lønn og bonus inkludert, rundt 7 millioner kroner.

15 tjener over 2,5 millioner

Før han ble sjef i WWF var Roberts i 15 år sjef for en annen Washington-basert miljøorganisasjon - The Nature

■ INNSAMLING

Unicef med nytt lotteri

Unicef-lotteriet blir et ukentlig nettbasert lotteri der man kan delta på pc/mac, mobiltelefon og nettbrett, og lotteriet har trekning hver fredag. Lotteriet lanseres for det norske folk i løpet av senhøsten. 40 prosent av spilleinntektene fra lotteriet går til premier, 30 prosent går til UNICEFs arbeid for barn, og 30 prosent går til firmaet Lottovate som drifter lotteriet.

■ UTVIKLING

42

prosent av husholdningene i Myanmar eide i 2015 en motorsykkkel/moped, ifølge Verdensbanken. Det er nesten en dobling siden 2005.

eri i miljø-

Fred Krupp,
Environmental
Defense Fund
Lønn og
godtgjørelser:
4,9 mill. kr

Simon Cooke,
Marie Stopes
International
Lønn og
godtgjørelser:
5,2 mill. kr

Mark Tercek,
The Nature
Conservancy
Lønn og
godtgjørelser:
6,7 millioner kr

Carter Roberts
WWF USA
Lønn og
godtgjørelser:
8 millioner kr

Conservancy.

Denne organisasjonen mottar også norske skogpenger, rundt 50 millioner siden 2010 og planlagte 50 millioner kroner til fram mot 2020. Og i likhet med WWF USA lønner organisasjonen sine ledere godt.

Den nåværende toppsjefen, Mark Tercek, tjener om lag 6,5 millioner kroner i året. Andre godtgjørelser på rundt 270 000 kroner kommer i tillegg.

15 andre ledere i The Nature Conservancy har årslønn på mellom 2,5 og 4,7 millioner kroner. Godtgjørelser på opptil 1,5 millioner kroner kommer i tillegg.

Flere godt betalte ledere

Det er flere enn toppsjefen som tjener bra i WWF USA også. Marcia Marsh, som er såkalt Chief operating officer – daglig leder, fikk i 2015 lønn, godtgjørelser og bonus på rundt 4,9 millioner kroner til sammen.

Også Marsh har hatt en god lønns-

utvikling de siste par årene. Lønn og godtgjørelser har økt med nærmere 2 millioner kroner fra 2013 til 2015.

Faktisk har hele ledersjiktet i WWF USA hatt noen gode år. I 2013 var det kun to ledere, utenom Marsh og Roberts, som tjente over 300 000 dollar – rundt 2,5 millioner kroner.

To år senere, i 2015, var det seks ledere, i tillegg til de to toppsjefene, som hadde lønn på over 300 000 dollar. De fikk de seks ekstra godtgjørelser på mellom 250 000 og 900 000 kroner.

Ikke Norad-penger

– Det er viktig for oss å være helt tydelige på at støtten vi mottar fra Norad går til spesifikke prosjekter og ikke til å lønne våre toppledere, skriver Christopher Conner i en epost til Bistandsaktuelt.

Conner er pressekontakt i WWF USA. Han poengterer også at lønningene til WWFs toppledere blir satt av styret og at lønningene er i tråd med

– Bør vurdere alternativer

Bistandsnestor Terje Vigtel er kritisk til det høye lønnsnivået i flere av de internasjonale organisasjonene som mottar norsk støtte.

– ARGUMENTET OM at norske penger ikke går til lederlønninger holder rett og slett ikke. Pengene flyttes jo bare rundt i organisasjonen. Dessuten dreier dette seg også om omdømme. Det vil åpenbart svekke oppslutningen om bistanden hvis folk forbinder bistandsbransjen med høye lønninger og generelt høy standard, sier Terje Vigtel.

Han er en nestor i norsk bistand og har blant hatt lederjobber i Norad og vært ambassadør i Zambia. Vigtel er nå seniorkonsulent i firmaet Conow.

Vigtel, som var sjef for Norads avdeling for sivil samfunn fram til 2013, forteller at han selv tok opp lønnstematikken med flere organisasjoner. – Jeg tok det opp med dem da jeg var i Washington. Det høye lønnsnivået finnes jo særlig i miljøorganisasjonene, de bur-

de jo definitivt vise måtehold. De hørte høflig på meg, men jeg tror ikke det skjer noen endringer før dette lønnsnivået får konsekvenser for bevilgningene de mottar, sier Vigtel.

Han mener Norge bør vurdere alternativ bruk av støtten til disse organisasjonene.

– Det ser ut til at fristelsen til å sørge for seg selv blir stor når en god sak er godt finansiert. Min erfaring er at det er liten sammenheng mellom hvor høy lønn man har og kvaliteten på jobben man gjør. Norge bør gå kritisk gjennom hvilke aktører man støtter og se på alternativ bruk av pengene, sier Vigtel. ■

Terje Vigtel.

Norad:

– Vi har vært tydelige

Se kommentar i vår nettutgave.

amerikanske myndigheters retningslinjer for ikke-statlige organisasjoner.

Ifølge Conner bli lederlønningene fastsatt etter en grundig prosess hvor en uavhengig konsulent ser på lønningene i over 20 «non-profit-organisasjoner» som det er naturlig for WWF USA å sammenligne seg med.

Han understreker også at de ekstra godtgjørelsene til toppledelsen i 2015 var en del av et program organisasjonen har etablert for å beholde ledere over tid. Dette er penger som kun blir utbetalt etter at lederne har vært flere år i organisasjonen.

« Carter Roberts hadde i 2015 en årslønn på rundt 6 millioner kroner pluss nesten 2 millioner kroner i bonus og godtgjørelser. »

– Ikke aktuelt i Norge

– Det er vanskelig for meg å kommentere lønnsnivået i USA, men jeg kan forsikre om at det lønnsnivået du refererer til i WWF USA vil du aldri få se hos oss, sier Heidi Katrine Bang som er presseansvarlig i Verdens naturfond.

Selv om Verdens naturfond i Norge og WWF USA er en del av det samme globale WWF-nettverket, er organisasjonene helt selvstendige nasjonale enheter som opererer i hver sin juridiske og samfunnsmessige kontekst, forteller Bang.

– Verdens naturfond Norge har en moderat lønnspolitikk og våre ansatte ligger enten på nivå med eller under samme type stilling i staten. Nina Jensen, vår generalsekretær, hadde i 2016 en årslønn på 818 000 kroner. For ørig er det viktig for oss å understreke at de norske bistandspengene som vi får og som WWF USA får, går til konkrete prosjekter. De går ikke til lederlønninger, sier Bang. ■

4 **Aktuelt**

Norge tynt bemannet i sårbare stater

Norge gir over en milliard kroner årlig i bistand til de tre «sårbare statene» Afghanistan, Mali og Somalia. Men har vi egentlig nok folk på bakken til å følge opp pengebruken? Sammenlignet med Sverige er norske «bistandsdiplomater» både svært få og veldig sjelden «i felt». **Av Tor Aksel Bolle**

Norge har gitt nesten 2,4 milliarder kroner i bistand til Afghanistan, Mali og Somalia, til sammen i 2015 og 2016. Norske diplomater har så langt i perioden 2015-2017 vært på rundt 15 feltbesøk utenfor hovedstaden i de tre konfliktlandene. Da snakker vi om summen for de tre landene samlet.

Til sammenligning har Sverige sendt sine diplomater ut på tur 80-90 ganger. Sverige har også rundt 4 ganger så mange ansatte som jobber med bistand på ambassadene.

Satsing uten folk?

Økt norsk innsats i såkalte sårbare stater har vært en sentral del av utviklingspolitikken til H/Frp-regjeringen. I 2013 opprettet regjeringen en egen kategori med seks sårbare stater hvor Norge skulle konsentrere innsatsen sin: Afghanistan, Haiti, Mali, Palestina, Somalia og Sør-Sudan.

Som en del av den omfattende satsingen lanserte regjeringen i vår en egen strategi for Norges innsats i sårbare stater. Der vektlegges det at norsk «diplomatsk tilstedeværelse» er nødvendig og viktig for at Norge skal kunne forstå konteksten og dermed kunne bidra til en positiv utvikling.

En rekke kilder Bistandsaktuelt har vært i kontakt med forteller at Norges tilstedeværelse i flere prioriterte sårbare stater er svært begrenset. «Tilstedeværelse» betyr i denne sammenhengen antallet ambassadeansatte som jobber med politikk og

«Feltbesøk gir muligheten til å diskutere resultatet direkte med de som bistanden er ment å hjelpe, feltbesøk er samtidig et verktøy for å oppdage problemer og uregelmessigheter.»

Mats Ottesson, førstesekretær ved Sveriges ambassade i Mali

bistand i de aktuelle landene.

I tillegg til at de er få bidrar også utenriksdepartementets sikkerhetsregler til å begrense norske diplomaters reisevirksomhet i disse landene, særlig når det gjelder feltbesøk utenfor hovedstaden.

Kildene mener begge deler - både begrensningen i antall og sikkerhetsregimet svekker norske ambassadeansattes mulighet til å dra på «feltbesøk». Feltbesøk innebærer at norske ambassadeansatte selv kan reise rundt i landet og følge opp programmer, prosjekter og partnere. Hensikten kan være å opparbeide seg lokalkunnskap gjennom å snakke med lokale kilder og å se eller kontrollere hvordan de norske pengene blir brukt.

Sjelden utenfor ambassaden

Bistandsaktuelt har bedt UD om en oversikt over hvor mange norske diplomater som jobber med bistand i tre av de norske «fokuslandene»: Afghanistan, Mali og Somalia. (Begrepet fokusland ble våren 2017 endret til «partnerland», og utvidet fra 12 til 20-25.) Vi har også spurt om hvor mange ganger norske diplomater ved disse ambassadene har vært på «feltbesøk».

Bildet som tegner seg er klart: **Norge er tynt bemannet og norske diplomater er svært sjelden utenfor hovedstaden i de tre landene.**

Bildet blir enda tydeligere når man sammenligner med Sverige. Det er helt i tråd med det som ble påpekt i Godal-utvalgets rapport om norsk bistand til Afghanistan: Svenskene har sterkere bemanning enn Norge og er villigere til å sende egne folk ut i felt.

Fire ganger så mange svensker

Norge har til sammen 8 ansatte som jobber med bistand på utenriksstasjonene i Kabul, Bamako og Nairobi (Somalia). 3 utsendte nordmenn og 5 lokalansatte. (Dette vil endre seg noe når ambassaden i Mali åpner). Til sammenligning har Sverige 32 ansatte som jobber med bistand på sine utenriksstasjoner i Afghanistan, Mali og Nairobi (Somalia). 15 utsendte di-

Norges ambassade i Kabul har strenge sikkerhetstiltak. På grunn av stort arbeidspress og sikkerhetsregler drar de ansatte sjelden utenfor Afghanistans hovedstad. Hva gjør det med Norges evne til drive god bistand og kontroll av bistandsmillionene vi bruker i landet?

Foto: Massoud Hossaini / AFP / NTB Scanpix

plomater og 17 lokalansatte. I Kabul jobber for eksempel 6 svensker og 3 lokalansatte med den svenske bistanden på rundt 800 millioner kroner årlig. På den norske ambassaden jobber 1 norsk diplomat og 2 lokalansatte med den norske bistanden på rundt 700 millioner kroner årlig.

– Viktig verktøy

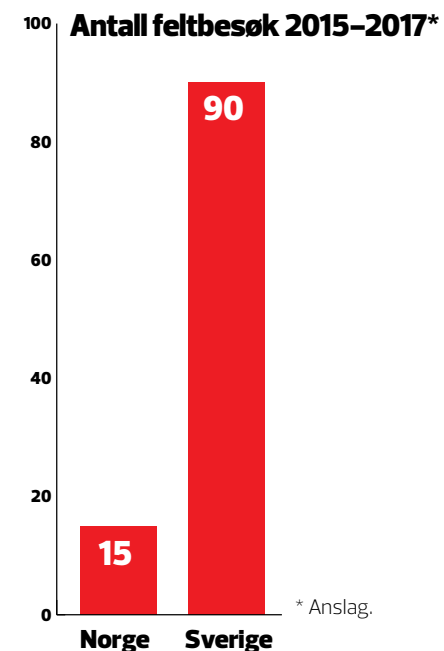
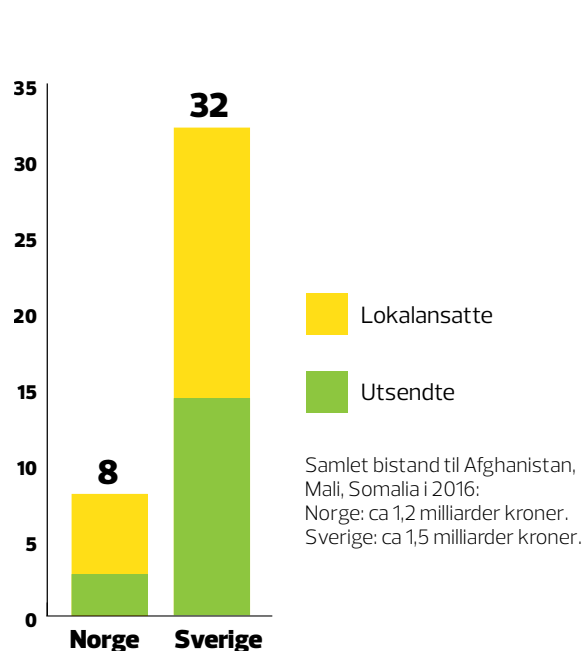
Bistandsaktuelt har vært i kontakt med de svenske ambassadene i Kabul, Bamako og Nairobi (sistsnevnte har ansvar for Somalia). De ga raskt svar på hvor mange feltbesøk de hadde gjennomført, detaljer om hvor de hadde vært og hvem som dro.

Svenskene understreket at sik-

kerhetsrisikoen alltid blir grundig vurdert. Men de understreket også at de, tross sikkerhetsutfordringene, mener det er svært viktig å sende egne folk ut for å se hvordan de svenske pengene blir brukt og å snakke med de som pengene skal hjelpe.

«Feltbesøk gir muligheten til å diskutere resultatet direkte med de som bistanden er ment å hjelpe, feltbesøk er samtidig et verktøy for å oppdage problemer og uregelmessigheter. Ofte bidrar feltbesøkene også til god dialog med lokale myndigheter.» skriver Mats Ottesson, 1. ambassadesekretær ved Sveriges ambassaden i Bamako, i en epost.

Ansatte på utenriksstasjoner som jobber med bistand i Afghanistan, Mali, Somalia (ambassader i Nairobi)

– For oss er det svært viktig å kunne se prosjekter med egne øyne og treffe folk på bakken. Det skaper selvsagt en helt annen forståelse enn når man sitter på ambassaden og leser rapporter. Feltbesøkene er en del av vår arbeidsmetode. De gjør at vi får bedre kontekstforståelse noe som bidrar til at svensk bistand får bedre resultater, sier rådgiver Christina Dahlman ved Somalia-seksjonen på Sveriges ambassade i Nairobi.

Hun er en del av et team på 15 personer som jobber med Sveriges langsiktige bistand ved ambassaden. De tilbringer store deler av arbeidstiden i Somalia. Svenskene har en egen ambassadør for Somalia som tilbrin-

ger rundt halvparten av arbeidsuka i Mogadishu.

De har, i motsetning til Norge, også fast tilstedeværelse i hovedstaden. Dahlman opplyser at ambassadeansatte i gjennomsnitt drar på turer utenfor Mogadishu 1-2 ganger i måneden.

Dahlman mener givene må tilpasse seg en ny virkelighet når stadig mer av bistanden går til land som Afghanistan, Mali og Somalia.

– Dette er land det er svært krevende og dyrt å jobbe i. Det krever nye arbeidsmetoder og er risikabelt. Men vi - som bistandsgiver - må være med på å dele risikoen, vi kan ikke bare skyve den over på andre. ■

– Hotel Serena preger fortsatt tankegangen

Manglende tilstedeværelse og strenge sikkerhetsregimer øker risikoen for dårlige resultater og mer korrupsjon, mener eksperter.

Av Jan Speed og Tor Aksel Bolle

– ETTER MIN mening er det helt nødvendig at man sender egne folk ut i felt. Det sier seg selv at det gir en helt annen forståelse av kontekst, av samarbeidspartnere og av arbeidet de gjør hvis man selv besøker felt enn hvis man kun sitter på ambassaden og har møter. Ofte er bildet ute et annet enn det nasjonale myndigheter eller bistandsaktører ønsker å presentere, slik kunnskap er viktig for å kunne forme og bedre målrette bistanden, sier Afghanistan-kjenneren Arne Strand.

CMI-forskeren var med på å lage en bakgrunnsstudie for Afghanistan-rapporten i 2016 hvor Norge manglende tilstedeværelse og risikovilje ble påpekt.

– Der Norge kjører inn mye penger bør vi være villig til å bruke penger og folk på å få kunnskaper fra felt. Hvis man skal jobbe i sårbare stater, så må man akseptere en viss risiko for de som jobber der, sier Strand.

Han mener det er viktig å være nyansert når man gjør sikkerhetsvurderinger.

– Det er nettopp denne vurderingen av hvert enkelt område, hver enkelt kontekst som bør gjøres hele tiden, istedenfor å bare si «nei, det er for farlig uansett». Jeg tror angrepet på Hotel Serena i Kabul har preget tankegangen i veldig stor grad. De sikkerhetsansvarlige på ambassaden har stor innflytelse, og de ønsker å minimere enhver risiko, sier Strand.

Jan-Petter Høltedahl, seniorrådgiver i Evalueringsavdelingen i Norad, har selv erfaring fra blant annet Somalia og Afghanistan. Han er kritisk til den norske nedtrappingen av tilstedeværelsen i de to landene.

God tilstedeværelse er en forutsetning for å sikre god innsats,

mener han.

– Du kan bygge opp et kontaktnett over tid. Da får du en bedre forståelse av situasjonen; ser utfordringene og har et bedre grunnlag for å foreta prioriteringer. Du kan samtidig overvåke bruken av midler og følge politiske prosesser mye tettere. Uten tilstrekkelig tilstedeværelse blir dette mye vanskeligere. Faren øker for svake prioriteringer, misbruk av midler og svake resultater av bistandsinnsatsen, sier han.

Høltedahl, som selv har foretatt omkring 70 reiser i Somalia, mener at man med et godt, oppdatert kontaktnettverk, et solid sikkerhetsopplegg og hyppige oppdateringer om sikkerhetssituasjonen kan komme seg rundt i et land som for eksempel Somalia.

– De siste årene er ambassadens forvaltningskapasitet i disse landene blitt redusert. Vi er blitt mer avhengige av noen få, større aktører som gjennomfører av norsk bistand, sier han.

Høltedahl understreker at forvaltning og fag henger tett sammen.

– Jeg tror vi vil kunne oppnå bedre bistand, med større sjans på å lykkes, dersom vi er villig til å ha folk utplassert på ambassadene over tid, og med rutiner for regelmessige feltbesøk. På denne måten vil vi kunne bygge kompetanse og kunnskap om landene vi er engasjert i over tid. Det er ikke gratis, men vi vil få mye tilbake dersom vi er villige til å gjøre den investeringen, sier han. ■

Arne Strand, seniorforsker.

Foto: CMI

UD: – Ikke sammenlignbart

Det er ikke relevant å telle hvor mange som jobber med bistand på norske og svenske ambassader eller å sammenligne hvor ofte de er ute på tur, mener UD.

GURI SOLBERG I UD's kommunikasjonsenhet understreker at Norge og Sverige er satt opp ulikt på utenriksstasjonene.

– Vi har også en annen arbeidsfordeling mellom UD og Norad enn mellom svensk UD og SIDA. I norsk utenriksstasjon jobber vi integrert - ambassadene har medarbeidere som gjerne jobber med både politikk og bistand. På den måten utnytter vi personellressursene bedre og kontekstforståelsen blir bedre

for alle ansatte. Feltbesøk foretas både av ambassadens medarbeidere samt kolleger fra UD og Norad som jobber med ulike deler av bistandsbudsjettet som forvaltes fra Norge, sier Solberg

Hun peker også på Norge har redusert andelen bilateral bistand som forvaltes på ambassaden og økt innsatsen gjennom multilaterale organisasjoner og fond, for fred- og forsoning og humanitær bistand.

Solberg er enig i at god kontekst-

forståelse er viktig for effektiv og målrettet bistand.

– Den får vi gjennom våre medarbeidere, lokale partnere, internasjonale partnere og ansatte i Norad og UD. På grunn av dreiningen fra bilateral bistand til å jobbe gjennom multilaterale fond og organisasjoner, partnerorganisasjoner og internasjonale sammenslutninger, sikres god lokal kompetanse og kontroll. 20 prosent av bistanden kanaliseres gjennom sivilsamfunnsorganisasjoner, dette bidrar også til god kontekstforståelse.

– Vi mener uavhengig av dette at telling av antall ansatte på ambassader og antall feltbesøk ikke gir noen relevant målestokk på bistandsfor-

valtning anno 2017, sier Solberg

Hun viser også til at Norge nå åpner nye ambassader i Mali og Tunisia.

– Samtidig er det sånn at sikkerhetssituasjon ofte medfører at vi ikke kan være tilstede på bakken eller foreta feltbesøk. Da blir det desto viktigere med gode partnere og nettverk.

Norsk satsing på «sårbare stater» favner langt bredere enn vår bilaterale innsats på landnivå. Vi skal arbeide for å påvirke internasjonale beslutningsprosesser og organisasjoner, og være pådriver for internasjonal og regional koordinering. Vi skal bidra til å FN's innsats for forebygging og humanitær bistand. ■

Les mer på nett

Les hele UD's svar på våre nettsider.

6 **Aktuelt**

Girl power i afrikanske klasserom

En jenterevolusjon er på gang i afrikanske skoler. Blant frontsoldatene er Rabiata (14), som har lært at også ei jente kan få makt. I fjor ble hun valgt til «statsminister» i skolens barneregjering.

Av **Nina Bull Jørgensen (tekst og foto), i Mali**

Jeg ble såååå glad da jeg ble valgt, sier Rabiata Koné.

Hun forklarer at «barneregjeringen», eller det vi kanskje ville kalle elevrådet, passer på at elevene på skolen føler seg trygge, at lærerne oppfører seg ordentlig, at det er ryddig på klasserommene og gode hygieniske forhold.

– Hvis noe ikke er bra, sier vi ifra, forteller den unge skolepolitikeren.

Rabiatas drøm

Vi befinner oss i en landsby cirka tre timers biltur fra Malis hovedstad Bamako. De fleste av landsbyens 2700 innbyggerne bor i enkle grå jord- og steinhus med tak av bølgeblekk. Men skolen skiller seg ut. Den er malt i farger. Klasserommet har rosa og gule vegger.

– Jeg elsker å lese, og ønsker å studere lenge. Drømmen er å bli lærer, sier Rabiata.

Den oppvakte 14-åringen fra Mali er et eksempel på «jenterevolusjonen» i mange afrikanske land. Flere og flere jenter går på skole. Noen steder er det til og med flere jenter enn gutter på skolebenken.

Et samarbeidsprosjekt mellom Unicef og den danske organisasjonen Børnefondet bidrar til at Rabiatas ønskedrøm ikke lenger er fjern og urealistisk. Prosjektet startet opp i 2013 og involverer 200 landsbyer i Mali.

Jenter i flertall

I år er Rabiata blitt «helseminister», fortsatt like engasjert i skolemiljøet. Hun mener det er spesielt viktig å jobbe for at jenter skal gå på skolen – og fortsette på skolen, også når de kommer i puberteten.

– Før skjønte ikke folk her hvor viktig det var med utdanning, i hvert fall ikke for jenter. Det var nesten ingen jenter som gikk på skolen. Men det er det nå, sier hun.

Noe har skjedd i landsbyen de siste par årene. For ikke bare har jentene inntatt skolebenken. De er også i flertall. På barneskolen i Tomou er det nå 56 gutter – og 60 jenter.

– Ei jente som får utdanning sørger for at også hennes framtidige barn, familien, landsbyen og hele landet blir utdannet. Derfor er det

spesielt viktig at jenter går på skolen, sier Brehima Berthé, som er Rabiatas lærer.

Nye toner

Den 37-årige mannlige læreren har store forventninger til sine elever – og spesielt til jentene. Med det hvite krittet i hånden peker Berthé på Rabiata, og ber henne komme opp til tavla. Han vil teste henne i franske gloser.

Rabiata lar seg ikke be to ganger. Med sirlig løkkeskrift skriver hun: «Siffloter» (å fløyte).

– «Très bien», kommenterer læreren.

– Mentaliteten her er i ferd med å endre seg. Før tenkte både mødre og fedre at døtrene deres burde holde seg til husarbeid, men nå er mange overbevist om at det er fint å sende både gutter og jenter til skolen, sier han.

Fanger opp de som mangler

Etter skoletid samler en gruppe på 10-12 foreldre seg. Det skjer i det samme klasserommet der barna deres nettopp har fått undervisning. Skolekomitéen er opprettet for å engasjere foreldre i skolens virke.

Komiteéns medlemmer har et spesielt ansvar for å fange opp barn i landsbyen som ikke går på skolen eller som står i fare for å droppe ut. De oppfordrer alle foreldre til å la barna gå på skole i stedet for å jobbe eller bli giftet bort altfor tidlig.

– Hvis en mor ikke sender barna sine på skolen, vil andre foreldre dra hjem til familien og sjekke hva som skjer. Dette et slags positivt gruppepress, sier Eliane Luthi, som er kommunikasjonssjef for Unicef Mali.

Hele ideen med Unicef og Børnefondets prosjekt er at lokalsamfunnet selv tar ansvar, og at det bygges opp en fellesskapsfølelse der man viser solidaritet med hverandre.

– Barn som har gått glipp av skolegang får muligheten til å delta i et opplegg med intensivt undervisning for å hente seg inn, slik at de kan fortsette skolegangen, forklarer Luthi videre.

Fra 15 til 72 prosent

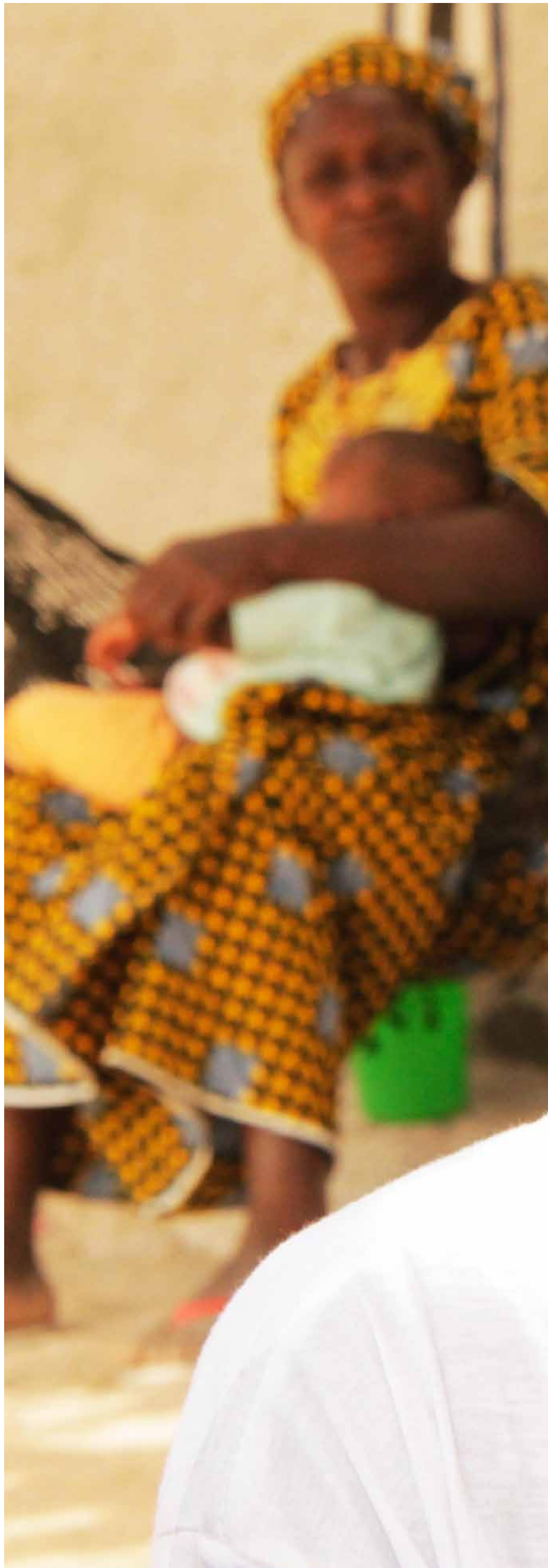
– Før vi startet prosjektet her gjen-

Brehima Berthé (37), lærer på ungdomsskolen i landsbyen Tomou, sør i Mali.

Adriatas mor, Sitandombia Koné.

Fortsetter på side 8 →

Rabiata Koné (14) drømmer om å få seg en skikkelig utdanning. Hun håper å unngå å ende opp slik som storesøsteren Habibatou (i bakgrunnen). Hun måtte slutte på skolen og gifte seg da hun var 15.

Foto: Nina Bull Jørgensen

Lamin Koné (77) har tre koner og tolv barn – sju av dem jenter. De første fem fikk ikke muligheten til skolegang. Så endret han syn. De to yngste får nå gå på skole. Foto: Nina Bull Jørgensen.

Han mente skolen ledet til prostitusjon

Landsbyhøvdingen i Tomou mente at jenter burde holde seg hjemme og helst bli giftet bort så tidlig som mulig. Nå har han endret syn.

Lamin Koné (77) har tre koner og 12 barn. Sju av dem er jenter. De første fem ble ikke sendt på skolen. De ble sendt rett inn i ekteskapet.

– Da jeg var yngre og ble far til flere jenter, var jeg overbevist om at det å sende jentene på skolen ville gjøre dem tilprostituerte.

–....?

Bistandsaktueltts journalist hever øyebrynene.

– Prostituerte?!

– Ja. Fordi de ville få muligheten til å bevege seg ut, oppdage verden og lære dårlige ting fra rundt i verden, forklarer landsbyhøvdingen.

– Men så begynte jeg å se annerledes på det. De to yngste døtrene mine går nå på skolen, skynder han seg å legge til.

– Hva var det som fikk deg til å endre syn?

– Jeg så gode eksempler på at kvinner som hadde studert fikk muligheten til å jobbe både i det offentlige, i hjelpeorganisasjoner og i private selskaper. Jeg så at de bidro positivt til utvikling i lokalsamfunnet.

Høvdingen er nå en av de ivrigste forkjemperne for skole og utdanning for jenter.

– Nå gjør jeg alt jeg kan for å overtale alle i landsbyen til å sende jentene sine på skolen. Og jeg sier til jentene at de må fullføre utdanningen slik at de kan få seg en jobb, bli selvstendige. Det vil være bra for dem selv og bra for oss! ■

Mali

■ Mali er blant de fattigste landene i verden og er nr. 175 på UNDPs indeks for menneskelig utvikling.

■ Innbyggertall: 17,6 millioner

■ Lese- og skriveferdigheter: menn: 48 prosent - kvinner 29 pst.

■ 1,2 millioner barn i Mali går ikke på skolen

■ Halvparten av jentene gifter seg før de har fylt 18 år

Kilder: UNDP, Unicef

8 Aktuelt

Ernas hjertesak

Siden 2013 har Norge doblet bistanden til global utdanning. Jenters utdanning er pekt ut som et viktig satsingsområde for norsk bistand.

«Å investere i utdanning for alle er noe av det viktigste vi kan gjøre for å redusere fattigdom, bidra til demokratiutvikling og sørge for en positiv utvikling i fattige land. Utdanning for jenter har spesielt mange positive ringvirkninger; som å utsette tidspunktet for første fødsel, redusere mødre- og barnedødelighet og å bidra til bedre helse for moren og bedre utdanning for barna hennes.»

Dette skrev statsminister Erna Solberg i sin personlige blogg i 2013.

Det året var bistanden til utdanning på 1,7 milliarder. I 2016 var den på det dobbelte: 3,4 milliarder kroner

Unicef er den viktigste multilaterale kanalen for norsk støtte til utdan-

ning for jenter, og huser sekretariatet for FNs jenteinitiativ (UNGED). Dette norskstøttede initiativet er en pådriver for jenters utdanning og likestilling globalt, regionalt og nasjonalt. Norge er også en viktig giver til Global Partnership for Education (GPE), der målet er at alle jenter skal fullføre grunnskolen og begynne på videregående skole.

I tillegg er jenters utdanning og likestilling på ulike måter integrert i norsk bilateral støtte til utdanning. Blant annet skal jenters utdanning og likestilling være en integrert del av programmene til sivilsamfunnsorganisasjoner som mottar støtte fra Norad. ■

Kilde: norad.no

Erna Solberg på Afrikareise i juli 2014. Her besøker hun Nthulu Primary School i Dedza-distriktet sør for hovedstaden Lilongwe i Malawi.

Foto: Marte Christensen / NTB scanpix

← Fortsetter fra side 6

nomførte vi en undersøkelse. Den viste at bare 15 prosent av barna gikk på skole. I fjor var dette tallet kommet opp i 72 prosent, forteller Yacouba Dena, en av Børnefondets lokalansatte.

Mens Unicef har bidratt med utformingen og finansieringen av prosjektet, er Børnefondet den organisasjonen som opererer på bakken – i tett kontakt med grasrota. Dena og hans kollegaer besøker regelmessig Tomou og de andre landsbyene i prosjektet.

– Nøkkelen til suksess er en helhetlig innsats, der vi engasjerer alle lag av befolkningen. Den første vi må overbevise er landsbyhøvdingen, så de religiøse lederne og lederne for andre viktige lokale organisasjoner, forteller Dena.

Motstand fra religiøse ledere

Børnefondet og Unicef har naturlig nok alliert seg med lokale kvinneorganisasjoner. I tillegg har de engasjert flere hundre lokale «agenter» som jobber frivillig med bevisstgjøring og mobilisering rundt spørsmål relatert til utdanning, helse og jenters rettigheter.

De lokale agentene snakker det lokale språket og kjenner de kulturelle kodene, og har dermed større forutsetning for å overbevise lokalbefolkningen enn en «snobb fra hovedstaden» eller utenlandske bistandsarbeidere.

– De som har vært vanskeligst å overbevise er de religiøse lederne. Noen av dem mener at koran-undervisning er det eneste barna trenger, at vanlig skole «bare er for de hvite». De har vært spesielt standhaftige når det gjelder jenter.

Yacouba Dena forteller at han og hans medarbeidere har gått forsiktig fram for å få religiøse ledere til å forstå at det ikke trenger å være en motsetning mellom madrasaen (koran-skolen) og den vanlige skolen, og at alle vil være tjent med at også jenter får skolegang.

– Vi sier at barna kan gå på både vanlig skole og koranskole. Og vi har også inkludert koran-lære på de vanlige skolene og førskolene, slik at de religiøse skal føle seg beroliget. Sakte men sikkert har vi klart å overbevise mange om at det er riktig å sende både gutter og jenter på skole.

Prosjektlederen fra Børnefondet

fastslår uten blygsel at de har oppnådd «fantastiske resultater» på bare tre år. Ikke bare Tomou, men flere av de to hundre landsbyene i prosjektet, har flere jenter enn gutter på skolebenken.

Framgangen for jenters skolegang gjelder likevel først i fremst i de sørlige delene av Mali. Lenger nord i landet er situasjonen en annen.

Ekstremisme i nord

Den voldelige konflikten som brøt ut nord i Mali i 2012 setter fortsatt sitt preg på den delen av landet. Militante muslimske ekstremister sørget for at flere hundre skoler ble stengt. Skolejentene ble spesielt hardt rammet. Selv etter at en fredsavtale ble undertegnet i 2015 er situasjonen spent og ustabil, også i sentrale deler av landet.

– Unicef samarbeider tett med myndighetene for å få gjenåpnet flere skoler, og vi jobber spesielt med å få jentene tilbake på skolebenken, sier Eliane Luthi.

Men utfordringene står i kø. Kvalifiserte lærere har flyktet, skolebygninger er ødelagt og en radikaliserings av hele regionen har ført til at mange

foreldre ikke lenger vil eller tør å sende jentene sine på skolen.

Hele 1,2 millioner barn i Mali går ikke på skole, ifølge Unicef. Noen har aldri begynt på skolen. Andre har droppet ut av skolen tidlig. Fattigdom, krig, konflikt, barnearbeid og barneekteskap er blant årsakene.

Halvparten av alle jenter gifter seg før fylte 18, det vil si mens de ennå er barn.

Frykten for knuste drømmer

Rabiatas hår er flettet i små tynne fletter, dekorert med dypblå perler ved tinningen. Øynene er store og mørkebrune, rammet inn av sorte kullstreker. Blikket er intenst og rolig, men røper også at det er noe hun frykter.

– Begge mine to eldre søstre måtte slutte på skolen da de var 15. Faren min bestemte at de skulle giftes bort, sier Rabiata, den unge jenta som har vært både statsminister og helseminister på skolen i landsbyen Tomou.

Rabiata har nettopp fylt 14, og frykter at hun snart vil lide samme skjebne som sine eldre søstre. Hun frykter at drømmen om utdanning og

Nakono (6) syns det er gøy på førskolen og gleder seg til å begynne i 1. klasse. Unicef i Mali legger vekt på at jenter må inkluderes tidlig og at førskole er viktig for å forberede barna til skolegang. Foto: Nina Bull Jørgensen

Redd Barna:

– Framgang, men også grunn til bekymring

– Mange gode krefter har dratt i riktig retning. Men det er fortsatt et stykke igjen til målet om å få alle barn på skolebenken, sier Redd Barnas generalsekretær.

– DET ER i dag utrolig mange flere jenter som går på skole enn for noen tiår siden, blant annet i Afrika. Det skyldes større oppmerksomhet omkring skolegang for jenter, mer kunnskap, viktige globale initiativ og at myndighetene i utviklingsland har satsset mer på jenters utdanning. Mange har dratt i riktig retning, sier Tove Wang.

Erna Solberg skal også ha noe av æren for at flere jenter i verden går på skole, mener Redd Barnasjefen. Hun roser den norske statsministeren for «å gå foran» med både budskap og bistandskroner som støtter utdanning for jenter.

Jenter og hygiene

Wang er spesielt opptatt av kombinasjonen helse og utdanning, og viser til Redd Barnas program i Malawi.

– Vi jobber spesielt for å hindre tidlig graviditet. Samtidig er det viktig å sørge for at de som likevel blir gravide kommer seg tilbake til skolebenken.

Kampen for å få jenter på skolebenken handler om holdningsendring og bevisstgjøring. Samtidig handler det om tilrettelegging, tilføyer Wang. Skolen skal være et trygt sted for jentene. Og de sanitære forholdene er viktig.

– Når jenter kommer i puberteten er det for eksempel spesielt viktig å sørge for skikkelige toaletter eller latriner for jenter.

Finansiering har stagnert

Til tross for flere tiår med framgang, er Redd Barnas generalsekretær bekymret. Den internasjonale finansieringen for utdanning har stagnert, og det går utover både jenter og gutters utdanning, påpeker Wang. Den norske bistan-

den til utdanning er et unntak.

– Det er nå flere internasjonale initiativ og kampanjer på gang, og Global Partnership for Education er en kjempeviktig finansieringsmekanisme. Men det aller viktigste er at utviklingslandene selv setter av mer penger til utdanning – minst 15 prosent.

Redd Barna-lederen nevner videre et nytt globalt initiativ, «Education Cannot Wait», som mobiliserer støtte til utdanning i krig og konflikt. Her sitter Tove Wang selv i styret.

– Dessverre ser vi at under store kriser, som ebolautbruddet i Vest-Afrika eller krig, konflikt og naturkatastrofer, så er det jentene som først faller ut av skolen.

– Må ikke gi opp

– Tror du vi vil nå bærekraftsmålene om likestilling og utdanning for alle jenter og gutter innen 2030?

– Da må vi jobbe hardt! Med dagens takt vil vi ikke nå målene. Vi må gjøre noe mer og noe annet. Ekstraordinære tiltak må til. Men vi må ikke gi opp, understreker Redd Barnas generalsekretær.

Hun peker igjen på den positive spiralen som følger av jenters utdanning.

– Skolen gjør ikke bare jentene bedre i stand til å ta vare på sine framtidige barn. Skolen gir også beskyttelse mot å bli giftet bort og tidlig graviditet. Det gir gevinst i forhold til egen helse. ■

Tove Wang, generalsekretær i Redd Barna.

jobb skal bli knust.

– Ja, jeg er redd. Om et år eller to blir jeg kanskje giftet bort.

Det er nå onkelen hennes som tar seg av familien, etter at faren døde. For ikke lenge siden sa han at det snart er på tide at også Rabiata gifter

seg. Men moren til Rabiata, Sitan-dombia Koné, er ikke enig. Hun mener Rabiata og hennes to yngre søstre bør fortsette på skolen.

– Og moren til Rabiata er heldigvis en «powerful woman», skyter Yacouba Dena fra Børnefondet inn. ■

Yacouba Dena, lokal prosjektkoordinator i Børnefondet og Eliane Luthi, kommunikasjonssjef for Unicef Mali. Foto: Nina Bull Jørgensen.

Mål: Aldri mer 2015

tema:
Indonesias
skogbranner

Indonesias skogkledde torvmyrer er gigantiske klimabomber. I 2015 tok de fyr i et inferno av flammer og giftig røyk. Med norsk hjelp skal gjentakelse av brannkatastrofen unngås.

Av Asle Olav Rønning på Borneo, Indonesia

Det er stekende varmt ute på det flate området. Grønne planter og små busker er det første man ser. Men under den nye vegetasjonen ligger forkullede stubber og røtter, og selve jordsmonnet er svartsvidd. Så langt øyet rekker, er det ingen store trær som kan gi skygge for sola. Alt gikk tapt i en storbrann som startet sommeren 2015. En gruppe menn fra landsbyen Gohong forteller om følelsen av maktesløshet i møtet med flammene.

– Hele området brant ned. Vi hadde fått tak i en liten vannpumpe, men det monnet ikke, den var liten og ubrukelig, sier Jumadi, bonde og

firebarnsfar.

Jumadi, som i likhet med mange i Indonesia bare har ett navn, er ulastelig antrukket i grå skjorte uten den minste krøll og med det mørke håret strøket glatt bakover. Han har et bekymret uttrykk i ansiktet. Han forteller at brannen ikke tok slutt selv da trærne og vegetasjon var brent opp.

– Brannen fortsatte nedover i bakken. Til slutt så vi ikke flammene lenger, bare røyk, sier han.

Den startet i juli, men ikke før i oktober var brannen slukket. Årsaken til at brannen kunne fortsette «under jorda» så lenge, er at det brannherjede området ligger på

Fortsetter på neste sider →

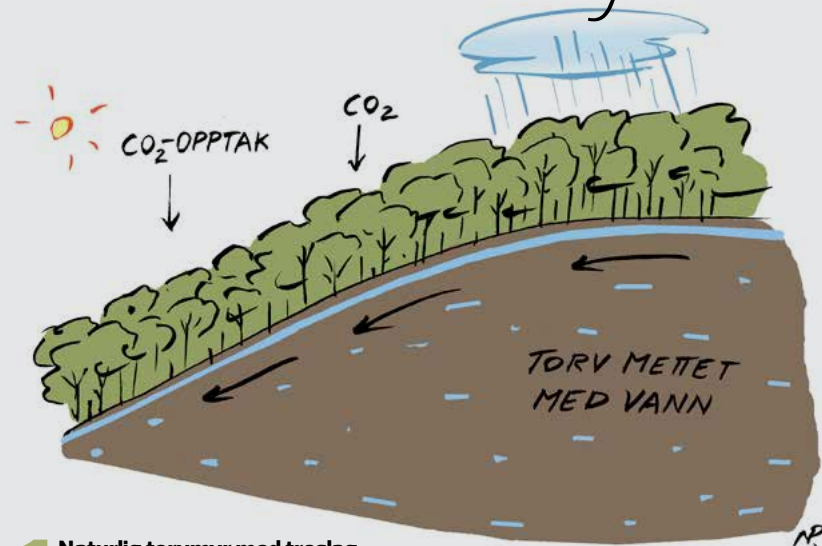
Brannmannskaper hadde en nesten umulig oppgave med å slukke de mange brannene på torvmyr i Indonesia høsten 2015. Bildet er fra Sumatra.

Foto: AP Photo / NTB scanpix

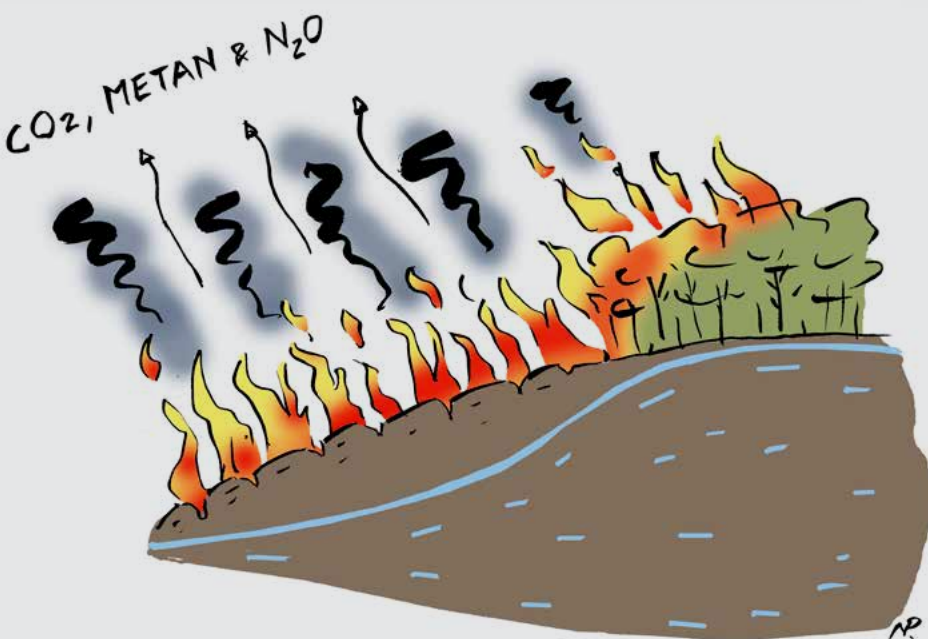

12 Tema: Indonesias skogbranner

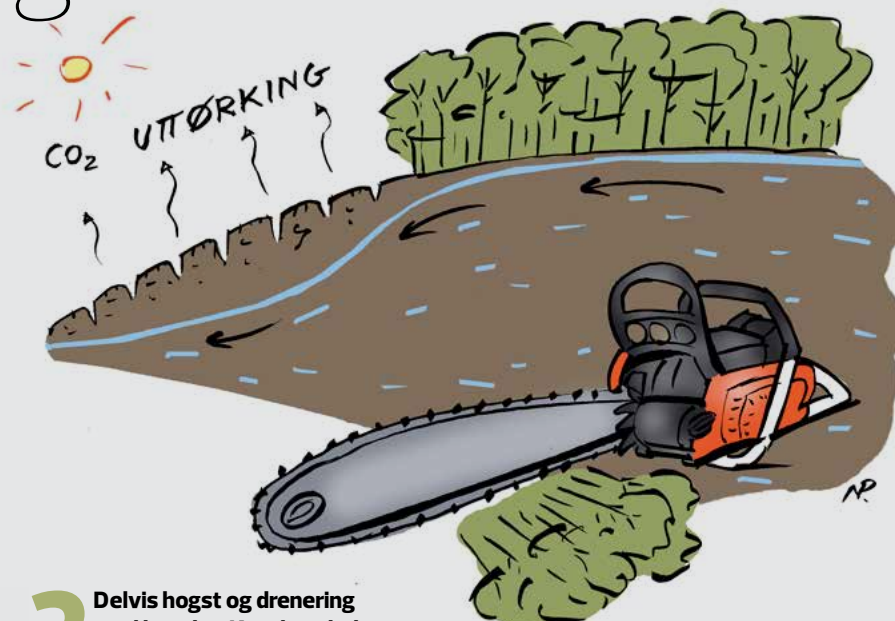
Slik blir torvmyr ødelagt

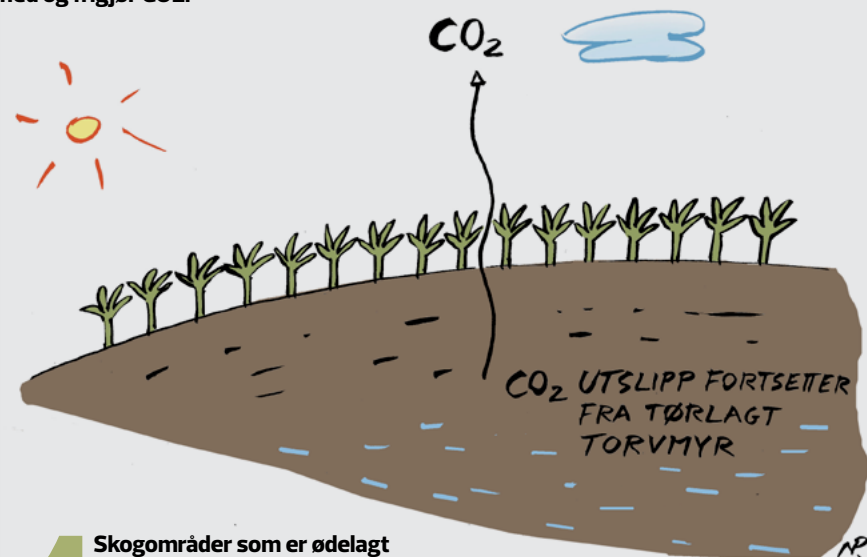
1 Naturlig torvmyr med treslag som tåler mye fuktighet og årlige oversvømmelser.

3 Tørrelagt torvmyr har stor brannfare, spesielt i år når monsunregnet kommer seinere enn normalt. Branner gir helsefarlig røyk og store utslipp av klimagasser.

2 Delvis hogst og drenering med kanaler. Kanalene leder bort vann og gir lavere vannstand. Torv som er tørrelagt blir brutt ned og frigjør CO2.

4 Skogområder som er ødelagt i brann blir ofte omgjort til plantasjer.

← Fortsetter fra forrige side

torvmyr. Folk i landsbyen kjenner godt til brannrisikoen i disse områdene.

Skogkledd torvmyr har metertykke lag med torv, bygd opp gjennom tusener av år. Disse utgjør store karbonlagre som tar opp klimagassen CO₂ fra atmosfæren. Men torvmyrene kan også bli gigantiske brannbomber, som er nesten umulige å slukke om de først tar fyr. Indonesia har verdens største forekomster av denne landskapstypen.

Henter inntekt fra skogen

Gohong er en av mange landsbyer som ligger langs elva Kahayan, som starter i det indre av verdens tredje største øy, Borneo, og siger langsomt sørover mot Javahavet. Havet er ennå et stykke unna, men nært nok til at tidevannet når opp til landsbyen.

Området som ble ødelagt var en kultivert skog som blant annet ble brukt til tapping av naturgummi. Til sammen gikk flere tusen hektar av landsbyens skogområder til grunne i 2015, og det vil ta mange år før nye trær kan høstes.

– Dette har selvfølgelig vært et stort inntektstap, sier Dundung, en annen av bøndene i landsbyen, og forklarer at hans familie må greie seg med betydelig mindre å rutte med enn før brannen.

Landsbyen ligger i provinsen Cen-

tral Kalimantan, som er en av fem provinser som utgjør Indonesias del av Borneo. I likhet med flertallet av innbyggerne i det indre av Borneo hører folkene i denne landsbyen til den etniske gruppa dayak. Tradisjonelt har skogen vært en viktig ressurs for de ulike undergruppene av dayaker, og ikke minst et sted der man henter inntekt.

Røykla enorme områder

Sommeren og høsten 2015 var det mer enn 120 000 små og store branner i Indonesia, mange av dem på torvmyr. Central Kalimantan var blant provinsene som ble verst rammet. Branner er ikke uvanlig, men dette året fikk de et katastrofalt omfang. 2,6 millioner hektar – et areal større enn Oppland fylke – brant opp ifølge offisielle tall. Verdensbanken anslår at brannene kostet Indonesia nærmere 100 milliarder kroner i direkte økonomisk tap, i tillegg til tapene av naturverdier.

Torvmyr som brenner gir en tjukk røyk som er skadelig å puste inn. I 2015 lå denne røyken over enorme områder. Også nabolandene Malaysia og Singapore ble rammet. Røyken rammet flytrafikken og det ble farlig å bevege seg på veiene på grunn av dårlig sikt. Forskere ved Harvard og Colombia University i USA har gjennom modellberegninger vist at

røyken kan ha gitt mer enn 90 000 dødsfall knyttet til luftveislidelser og andre sykdommer.

De klimamessige konsekvensene var kolossale. Utslippene av CO₂ og andre klimagasser fra Indonesias skogbranner var så høye i september og oktober 2015 at to uker med utslipp tilsvarte hele Norges samlede utslipp på ett år. Det viser tall fra databasen Global Fire Emissions Database. De samlede utslippene fra brannene er beregnet til 1,62 milliarder tonn CO₂, noe som gjorde Indonesia til en av verdens største utslippsnasjoner dette året.

Det er flere grunner til at brannsesongen ble så voldsom dette året. Værfenomenet El Niño i Stillehavet var uvanlig kraftig, noe som førte til mer tørke enn normalt over store deler av Indonesia og at monsunregnet kom seinere enn det pleier. Å tenne branner er en tradisjonell måte for småbønder å rydde skog på, og brukes også av privateide plantasjer.

Slike branner kommer raskt ut av kontroll om regnet uteblir.

Enda viktigere er det imidlertid at Indonesias torvmyrer i stigende grad har blitt drenert, ofte for å brukes til plantasjer for palmeolje eller trevirke. Når torvmyrene er tørre skal det lite til før en brann kommer ut av kontroll og sprer seg over store områder.

Presidenten griper inn

Etter den katastrofale brannsesongen var begeret fullt for Indonesias president Joko Widodo. Nå ville presidenten, som bare omtales som Jokowi, ha slutt på skogbrannene. Jokowi varslet at politi og militære som ikke stoppet branner i sine områder, ville få sparken. Selskaper mistenkt for å være ansvarlige branner ble anmeldt. Et forbud mot å dyrke opp mer torvmyr ble vedtatt. En ny offentlig etat for bevaring av torvmyr, Badan Restorasi Gambut (BRG), ble opprettet på rekordtid. Den er direkte underlagt presidenten. I tillegg lovet Indonesia ved slutten av 2015, i klimaavtalen fra Paris, store utslippsreduksjoner. Løftene skal i stor grad oppfylles ved å redusere utslipp fra skog og torvmyr.

Norge og Indonesia inngikk allerede i 2010 en avtale som ville gi Indonesia inntil én milliard dollar om landet greide å redusere avskogin-

« Oppgaven er svær, og det er en rekke offentlige aktører som skal bidra. »

Nazir Foead, leder av Indonesias torvmyrdirektorat.

Edi Subahani i organisasjonen SHK hjelper til med å restaurere torvmyr på Borneo. Her står han på ei bru over en av de aller største kanalene som ble etablert som en del av det feilslåtte Mega Rice-prosjektet i provinsen Central Kalimantan, da torvmyrene skulle brukes til risproduksjon.

Foto: Asle Olav Rønning

gen, som en del av det norske klima- og skoginitiativet for å verne tropisk regnskog. Under Jokowi's forgjenger Susilo Bambang Yudhoyono, som inngikk avtalen med Norge, kom ikke Indonesia lenger enn til forbedelsesfasen. I starten av Jokowi's presidentperiode skjedde det ikke så mye, og Norge hadde ved utgangen av 2015 kun utbetalt om lag en halv milliard kroner til Indonesia.

Det er bakgrunnen for at Jokowi's nye handlekraft etter brannsesongen 2015 ble grepet entusiastisk av regjeringen med klima- og miljøminister Vidar Helgesen i spissen. Allerede samme år ga Norge støtte til det nye torvmyrbyrået BRG via FN's utviklingsprogram. I 2016 fulgte Norge opp ved å utbetale 200 millioner kroner direkte til BRG.

2,8 millioner fotballbaner torvmyr

To millioner hektar torvmyr skal restaureres innen 2020. Det vil si at områdene skal tilbakeføres til slik de var før de ble drenert. Arealet tilsvarer 2,8 millioner fotballbaner. Et av de viktigste tiltakene er å bygge demninger for å blokkere kanalene som er gravd gjennom torvmyrene.

I frykt for at 2016 skulle bli et nytt år med lite regn, ble det i fjor i hui og hast bygd 16 000 små og store slike demninger. Det forteller Nazir Fo-

ead, som leder torvmyrbyrået BRG med hovedkontor i hovedstaden Jakarta. Heldigvis, i 2016 kom monsunregnet tidlig og med mye nedbør.

Foead, som tidligere blant annet har arbeidet som fagsjef i WWF i Indonesia, ble utpekt av presidenten til å lede den nye enheten i januar 2015. I mars var arbeidet i gang. Foead sier at de har brukt tid på å prøve hvordan ulike teknikker fungerer. Restaurering av torvmyr har tidligere blitt gjennomført i andre land, inklusive Japan, Canada og Sverige, men erfaringene fra tropiske strøk er mer begrenset.

– Oppgaven er svær. Men det er ikke bare oss, det er også mange andre offentlige aktører som skal bidra, sier Foead.

En vesentlig del av ansvaret faller dessuten på den som eier torvmyrene. Det kan være statlige eller lokale myndigheter, landsbyer eller privateide plantaser.

«Jeg håper at vi skal få gjennomført planene. Men vi trenger finansiering for å gjøre det.»

Tiswanda, lokal embetsmann med ansvar for å restaurere torvmyrer.

– Restaurering av torvmyrene må gjøres av hver enkelt landeier. Så det er ikke bare mitt direktorat som skal gjøre dette alene, sier han.

Tiltakene retter seg mot torvmyr som allerede er tatt i bruk til jordbruk eller plantaser. Nye områder skal ikke lenger tas i bruk. Heller ikke eldre lisenser som er ligget ubrukt, skal nå kunne benyttes.

Omstridte tiltak

Arbeidet for å tilbakeføre torvmyr er ikke ukontroversielt. En stor del av Indonesias ekspansive palmeoljeplantaser er anlagt på torvmyr, og industrien er ikke glad for strenge reguleringer som kan føre til redusert produktivitet. Kravet fra myndighetene er at vannet aldri skal stå lavere enn 40 centimeter, selv på plantasjene.

Uenigheten dreier seg også om hvilket ansvar plantaseiere har for ulovlige branner i sine områder. I utgangspunktet har myndighetene sagt at eierne har fullt ansvar i de områdene der de har konsesjon på å drive plantasjedrift. To bransjeorganisasjoner har imidlertid klaget disse bestemmelsene inn for Indonesias konstitusjonsdomstol.

I tillegg til å minske risikoen for branner, skal restaurering av torvmyr også redusere Indonesias utslipp av klimagasser. Drenert og

Indonesias regnskog

■ Indonesia har verdens tredje største areal med tropiske regnskog. Regnskogen er fordelt på et stort antall øyer, med Borneo, Sumatra og den indonesiske delen av Ny-Guinea som de viktigste. Deler av regnskogen i Indonesia vokser på torvmyr.

■ Tallene for hvor mye regnskog Indonesia mister årlig spriker, men ifølge det internasjonale nettverket Global Forest Watch er det bare Brasil som har hatt en mer omfattende avskoging av tropisk skog siden 2000.

■ Norge inngikk i 2010 avtale om å utbetale inntil én milliard dollar til Indonesia som resultatbasert belønning for å stoppe avskogingen i landet.

uttørket torvmyr slipper nemlig ut mye CO₂ også om den ikke brenner. Når vannet fjernes i myrene fjernes, starter prosessen med å omdanne lagret karbon til CO₂ som slipper ut i atmosfæren. Anslagene varierer, men ifølge Global Forest Watch kan utslippene fra tørrlagt torvmyr i Indonesia være på 213 millioner tonn CO₂ årlig, tilsvarende fem ganger Norges årlige CO₂-utslipp.

Fortsetter på neste side →

14 Tema: Indonesias skogbranner

Helgesen er imponert over Indonesia

– Arbeid med å minske omfanget av brann i skog og torvmyr er helt sentralt for at Indonesia skal lykkes med å redusere sine utslipp, mener klima- og miljøminister Vidar Helgesen.

Av Asle Olav Rønning

INDONESIA ER VED siden av land som Brasil og DR Kongo en svært viktig partner for Norge i den norske klima- og skogsatsingen. Helgesen roser indonesiske myndigheter for gjennomføringen av strakstiltakene etter katastrofebrannene i 2015. Han peker spesielt på arbeidet med å verne torvmyr.

– Med tanke på at det indonesiske torvmyrbyrået først ble opprettet i fjor, er jeg imponert over det Indonesia allerede har fått til i flere av de prioriterte provinsene, skriver Helgesen i en epost til Bistandsaktuelt.

Han peker på at indonesiske myndigheter i tillegg til å planlegge tiltak for å verne torvmyrer i stor skala også har styrket den generelle beredskapen for å håndtere skogbranner.

– Det endelige svaret på hvor godt de lykkes med prioritering og gjennomføring vil vi først se når den neste ekstreme tørkeperiode setter inn, men det er ingen tvil om at dette arbeidet prioriteres høyt av myndighetene, mener statsråden.

Norsk finansiering

Norske bistandspenger har bidratt vesentlig til å finansiere tiltakene. Etter at samarbeidet med Indonesia om vern av tropisk regnskog lenge sto i stampe, er man i gang med praktiske tiltak for å ta vare på landets torvmyrer. Dette har nå blitt den mest håndfaste delen av samarbeidet.

Norge har i år bidratt med 200 millioner kroner direkte til torvmyrbyrået BRG. I tillegg er det lo-

Norges planlagte bidrag for å stoppe Indonesias avskoging: 1 mrd. dollar

vet 200 millioner kroner neste år. På toppen av dette kommer støtte til uavhengig kartlegging av indonesiske torvmyrer gjennom den internasjonale organisasjonen World Resources Institute.

Også andre ikke-statlige organisasjoner som får skogvern-støtte fra Norge bidrar til å verne torvmyr.

Tung omlegging

Den norske klimaministeren er optimist når det gjelder utviklingen i Indonesia, som har verdens tredje største forekomster av tropisk regnskog.

Skog utgjør en av Indonesias viktigste naturressurser. Helgesen mener det ikke er tvil om at det er tungt for Indonesia å legge om fra å utnytte land og skog på en måte som gir store utslipp til mer bærekraftig bruk.

– Ikke alle deler av det indonesiske jord- og skogbruket er like bærekraftig, og det er ingen hemmelighet at mange trolig kunne ønske seg å fortsette som før, mener statsråden.

Samtidig mener han at flere av provinsguvernørene i provinser med mye tropisk regnskog har blitt mer opptatt av bærekraftig utvikling enn de har vært tidligere. Han berømmer også den politiske viljen hos Indonesias miljø- og skogminister Siti Nurbaya Bakar.

Helgesen viser til at nye torvmyrer ikke lenger skal dyrkes opp:

– Dersom reguleringsene håndheves, vil det ikke bare være et viktig bidrag for å forhindre branner, avskoging og globale klimautslipp – det vil også være et positivt bidrag til helse, miljø og økonomisk utvikling i Indonesia, mener han. ■

Klima- og miljøminister Vidar Helgesen (H).

Foto: NTB Scanpix

← Fortsetter fra forrige side

Håper på trygghet mot nye branner

I landsbyen Gohong er flere tiltak allerede på plass. Kanalen som leder brunsvart myrvann ut fra den brannerjede torvmyra er nå blokkert. Like ved er det boret en av mange brønner som kan brukes til å kontrollere vannstanden i torvmyrene – og til slukking om det bryter ut ny brann. Trækker man feil blant røtter og kvister, plumper man raskt uti til godt over ankene. Torvmyra er full av vann, noe som lover bra. Håpet er at området skal kunne tas i bruk igjen og bli trygt og fritt for branner i framtiden.

Indonesia har en betydelig grad av desentralisering av makt og ansvar. Landsbyledelsen og det lokale forvaltningsapparatet har en nøkkelrolle for å sette arbeidet med å sikre torvmyrene. Landsbyen Gohong tilhører et *kabupaten* eller distrikt på størrelse med et mellomstort norsk fylke. To tredeler av distriktets areal er torvmyr.

En rekke kanaler er blokkert, og

«Brannen fortsatte nedover i bakken. Til slutt så vi ikke flammene lenger, bare røyk.»»

Jumadi, bonde fra landsbyen Gohong.

det er lagt planer for neste steg i arbeidet. Det forteller Tiswanda fra distriktsadministrasjonen som har kommet for å møte Bistandsaktuelt. Han leder arbeidet med å planlegge restaurering av torvmyr på distriktsnivå.

– Jeg håper at vi skal få gjennomført planene. Men vi trenger finansiering for å gjøre dette, understreker han.

Diktatorens siste verk

Tiltakene som nå skal settes i for å berge landets torvmyrer er delvis et forsinket, men nødvendig svar på fortidas feilslåtte politikk. General Suharto var Indonesias sterke mann gjennom tre tiår og styrte landet enerådig fram til han ble tvunget å gå av i 1998. Helt på tampen av hans tid ved makten ble Mega Rice-prosjektet, en plan for å omdanne én million hektar torvmyr på Borneo til rismarker, lansert.

Store arealer med skog ble hogd og mil på mil med kanaler ble gravd ut. Det viste seg imidlertid at jordsmonn og klima var uegnet for den typen risproduksjon, etter modell fra Indonesias tettest befolkede øy Java, som var planlagt. Hele prosjektet ble avskrevet som en stor fiasko og skrinlagt av Suhartos etterfølger i presidentpalasset. Men allerede da var miljødeleggelsene store og avskogingen bare fortsatte i årene som fulgte.

Suharto selv forsto kanskje ikke hva han hadde bidratt til. Kritikkk ble

fortiet under diktaturet. Miljøaktivisten Edi Subahani fra organisasjonen Sistem Hutan Kerakyatan (SHK) i provinshovedstaden samarbeider med lokale myndigheter og landsbyer om tiltak for å sikre torvmyrene i Gohong og andre landsbyer. Han sier at det fortelles en historie om at Suharto selv kom på besøk for å se hvordan det gikk med Mega Rice-planene.

Skjulte virkeligheten

For å overbevise generalen om at alt gikk som det skulle lagde man kunstige rismarker der det egentlig var ufruktbar jord.

– Man la presenninger på bakken og deretter fruktbar jord og plantet ris. Da Suharto kom viste man fram dette, for å skape inntrykk av at jorda var fruktbar. Jeg har hørt denne historien fra flere hold, så det kan ikke være en oppdiktet historie. I Suhartos periode var de fleste offentlige besøk seremonielle og skulle vise at alt var i orden mens det egentlig var oppdiktet, sier Subahani.

I årene etter har avskogingen bare fortsatt, og mange av kanalene som nå bli blokkert som en del av arbeidet med å sikre torvmyrene, stammer fra etableringen av Mega Rice-prosjektet.

Krever stor omstilling av landbruk

I noen områder må småbønder legge om måten de driver jordbruk på. Kisruh Sekartran Lestari er landsbyleder i Sebangau Jaya, en landsby der det

ikke lenger skal brukes branner for å rydde nytt land. I stedet har bøndene fått hjelp til å rydde rismarker med traktor og støtte til såkorn og nye dyrkningsmetoder.

36-åringen viser irrgroenne firkanter med snart moden ris, og forteller at dette er landsbyjord. De vel hundre husholdningene er delt i fire grupper. De har hver sin del av felle-sjorda. Resultatene så langt er gode.

– Dette blir den første innhøstingen, men det er ser ut til at avlingen blir større enn når vi brukte svedj jordbruk, sier hun optimistisk.

Disse og andre tiltak reduserer risikoen for nye katastrofebranner, men det er fortsatt usikkerhet om tiltakene er omfattende nok. Deler av både Sumatra og Borneo har i år hatt perioder med skjerpet beredskap etter stor oppblussing av mindre branner, men foreløpig har branntilløpene vært under kontroll.

Nazir Foead i torvmyrbyrået BRG er forsiktig med å utstede noen garantier. Han sier at demningene som blokkerer kanalene vil hjelpe til med å holde på vannet under den våte årstiden. Dersom det blir lite regn i de tørre månedene vil vannstanden likevel falle, og myrene tørke ut. Da vil torvmyrene igjen være sårbare for branner.

– Det vil ikke bli like omfattende som i 2015. Men vi kan ikke garantere at det ikke blir branner. Det vil bli nye branner, men de vil bli enklere å slukke og de vil ikke spre seg så kraftig, sier Foead. ■

Jumadi (t.v.) og Dandung på branntomta der landsbyens skog sto før den ble ødelagt i en av de mange skogbrannene på Borneo i 2015. De sier at håpet for framtida er at området ikke lenger skal rammes av brann og at skogen på sikt skal gi inntekt igjen.

Foto: Asle Olav Rønning

VI TRENGER FRILANSER

Bistandsaktuelt har nå ledig 1 kontrakt for frilansjournalist.

Frilanseren skal jobbe med både papir- og netta-vis, men hovedvekten av arbeidet vil være knyttet til nettavis. Arbeidet vil i hovedsak bestå i å skrive og redigere artikler til Bistandsaktuelt om norsk og internasjonal bistand, samt utenriks- og utviklingspolitiske emner.

Kontrakten er for tre år. For kontrakten gjelder en opsjon for oppdragsgiver til å innvilge ytterligere ett års forlengelse av kontraktstiden ut over treårsperioden. Starttidspunkt for kontraktene er fra og med cirka 1. januar 2018. Frilanskontrakten vil ha en timeramme på 1200 timer per år. For kontrakten gjelder en timepris per 2017 på kr. 450 per time, som vil bli justert i henhold til konsumprisindeks per 1. januar 2018.

Tilbydere til frilansjournalist-kontrakten bør ha erfaring fra utenriksjournalistikk, politisk journalistikk/samfunnsjournalistikk eller økonomijournalistikk. For kontrakten gjelder: gode engelskkunnskaper, utdanning på universitets-/høgskolenivå og interesse for internasjonale utviklingsspørsmål.

Det forutsettes deltakelse på ukentlige redaksjonsmøter, nettvakt- og deadlinearbeid i Oslo, samt mulighet til å foreta reportasjereiser i utviklingsland.

Kontrakten inngås etter reglene i lov og forskrift om offentlige anskaffelser. Mer informasjon, blant annet om nødvendige vedlegg til tilbudet, er lagt ut på www.doffin.no. Søk på «bistandsaktuelt». Kunngjøring: 2017-404791.

Søkere må registrere interesse for å få tilgang til konkurransegrunnlag og vedlegg. Kontraks-anbudet ligger utlyst under Direktoratet for utviklingssamarbeid (Norad). (Ved eventuelle problemer/spørsmål: henvendelse bistandsaktuelt@norad.no).

**Søknadsfrist (tilbudsfrist):
4. oktober 2017, kl. 12.00.**

PS! Vær obs! på at det kan ta noe tid å utarbeide et kontraktstilbud, herunder å oppfylle de krav som stilles i konkurransegrunnlaget. Søknader per e-post godtas heller ikke. Så start i tide.

16 Reportasje

Bør FN, bistandsorganisasjoner og myndigheter holde «tradisjonelle jordmødre» utenfor – eller

De forbudte fødselshjelperne

bør de inkluderes i samarbeid og opplæring? Temaet skaper debatt.

Hjemme i huset tar Betty imot lokale kvinner som skal føde. Her har hun akkurat kuttet navlestrengen til Jamiras første barn.

Å praktisere som jordmor uten utdanning er ulovlig, bestemte Uganda i 2009. Men forbudet har hatt liten effekt. Et flertall av kvinner på landsbygda foretrekker fortsatt «den kloke kona» i landsbyen.

Av Sofi Lundin (tekst og foto), i Uganda

Mukono, Uganda. 12. juni, klokken 19: Det er fire timer siden Jamira kom til Bettys hus. Hun krabbet opp, med sterke fødselssmerter. Det er mindre enn en kilometer til nærmeste sykehus, men det er hos Betty hun vil føde sitt første barn. Her be-

taler hun minimalt, og her trenger hun ikke å vente på å få hjelp.

Det ligger blodige bomulldotter på gulvet. På en seng i hjørnet av rommet ligger andre hjelpemidler klare til å hjelpe Jamira; hvite hansker, håndkle, og en pakke nye barberblader. Strømmen er borte

og snart er det mørkt. Da må «jordmora» Betty gjøre jobben sin i lyset fra stearinlys og lommelykt, slik tradisjonelle jordmødre har gjort i alle tider.

Nå stopper en bil utenfor. Betty løper ut for å ta imot enda en kvinne. 38-årige Alice kommer rett fra et sykehus i Kampala. Der fikk hun beskjed om at barnet ligger skeivt og at de må ta keisersnitt.

– Jeg har verken lyst eller råd til å ta keisersnitt. Statlige sykehus skal være gratis, men allikevel ber legene om penger, sier Alice.

Mange års erfaring

Hennes søster har født to av sine tre barn hos Betty, og nå håper Alice at tradisjonell medisin og ferdighetene til den tradisjonelle jordmora skal gjøre henne i stand til å føde normalt.

Betty har ingen formell jordmorutdanning, men hun har i mange år hjulpet gravide kvinner med både behandling og fødsel. Alt hun kan har hun lært fra sin mor, som igjen lærte «faget» fra sin mor.

Nå ligger moren hennes under jorden, bak huset. Ifølge Betty døde moren av aids i 2013, etter å ha blitt

18 Reportasje

Bettys enkle hjelpemidler: gummihansker, barberblad og rene håndklær.

Bettys enkle hjelpemidler: gummihansker, barberblad og rene håndklær.

En faglært jordmor gir medisin til pasientene på fødeavdelingen i Mukono. Som oftest er det mødre med forventninger om kompliserte fødsler som kommer hit.

Alice fikk hjelp av den tradisjonelle jordmoren til å snu barnet. Det gikk bra. Her er hun på sykehuset med sitt nyfødte barn.

smittet av en gravid kvinne.

Betty tar en tur ut i hagen og kommer tilbake med grønne urter. Det er ulike typer: Kabombo heter planten som skal hjelpe henne å snu barnet i magen. Muwanga er det lokale navnet på veksten som skal fremkalle fødsel. Med en hanske på høyrehanda fører Betty bladene så langt inn i Alice som hun klarer.

– Gi det to til tre timer, så kommer fødselen igang, sier hun.

Forbyr tradisjonelle jordmødre

Betty har ikke tall på hvor mange kvinner hun har hjulpet. Men det er mange, og hun er stolt over at mor og barn alltid har overlevd. Nesten alltid i hvert fall. I mai skjedde et uhell. En mor døde av fødselskomplikasjoner, i Bettys nærvær.

Det er hendelser som denne som ligger til grunn for at ugandiske myndigheter har innført et forbud mot tradisjonelle jordmødre. I 2009 offentliggjorde den daværende helseministeren, Stephen Malinga, vedtaket om at tradisjonelle jordmødre ikke lenger skulle gis opplæring. Det skjedde etter at myndigheter og FN-organisasjoner hadde oppfordret til nettopp det gjennom flere tiår.

Helsedepartementet forklarte beslutningen med at jordmødrene, som mangler formell utdannelse, ikke hadde bidratt til å redusere mødre- og barnedødeligheten i landet – og at det dermed var bortkastede ressurser å inkludere dem i helserelaterte programmer. Men beslutningen skaper fortsatt debatt i Uganda, åtte år etter.

Noen mener det er å lukke øynene for virkeligheten.

Landet har gjort en stor innsats de siste årene med å utdanne helsepersonell, øke antallet sykehus og helsestasjoner og bedre infrastruktur. Likevel er det fortsatt store mangler i helsevesenet. Kvinner fortsetter å gå til tradisjonelle jordmødre.

Lærte opp «de tradisjonelle»

Fagekspertene er uenige om myndighetene gjorde det riktige med å innføre forbud.

– Disse kvinnene har vært en del av samfunnet vårt i alle tider. Å forby dem fra å praktisere hjelper ikke, så lenge kvinner fortsatt har tiltro til jobben de gjør, sier Patrick Bigirwa, programsjef i African Medical Research Foundation (AMREF) som vi treffer på organisasjonens kontor i Kampala.

Den humanitære organisasjonen har i flere årtier jobbet for å gi tradisjonelle jordmødre opplæring.

– Frem til 2010 jobbet vi tett med disse kvinnene. Vi sørget for at de hjalp gravide på riktig måte, at de tok hensyn til hygiene og at de lærte å se tegn på komplikasjoner i tide. Nå er store deler av samarbeidet avsluttet, og vi har begrenset med informasjon om hva som skjer. Men det vi vet er at mange fortsetter å hjelpe gravide, sier Bigirwa.

Farlig med ufaglærte

En drøy kilometer fra Bettys hus, ligger et større helsesenter som er drevet av myndighetene. Legen Godfrey Kasirye, som har lang fartstid ved senterets fødeavdeling, mener at kvinner

Legen Godfrey Kasirye ved Mukono Health Center.

utsetter seg for stor fare ved å stole på tradisjonelle jordmødre. Han er enig i myndighetenes beslutning om å forby dem, og sier han blir fortvilet av at de ufaglærte fødselshjelpenes popularitet ikke minsker.

– Mange av kvinnene jeg møter på klinikken kommer med indre skader etter besøk hos tradisjonelle jordmødre. Disse kvinnene forteller meg hva slags behandling de har fått. Det er mye som tyder på at de lokale fødselshjelperne ikke aner hva de gjør, sier han.

Kasirye forteller at utviklingen går i riktig retning, slik han ser det; at stadig flere gravide søker profesjonell hjelp i dag.

– Samtidig må vi heller ikke glemme at de tradisjonelle jordmødrene fortsetter å praktisere, sier han.

Må betale for «gratis» hjelp

Mukono Health Center IV, hvor doktor Kasirye jobber, har to fødestuer: Én for keisersnitt og én for vanlige fødsler. Avdelingen for keisersnitt er tre ganger så stor. En rapport fra fjoråret viser at drøyt 16 000 gravide kom til senteret for undersøkelse, mens bare rundt en tredjedel fødte ved klinikken.

– Det er et godt tegn at så mange kommer hit under graviditeten, men jeg skulle ønske at flere valgte å føde her. Flesteparten av de fødende kommer hit for at de ikke klarer å føde andre steder, sier Kasirye.

En kvinne i slutten av 20-årene kommer ut fra en av fødestuene. Hun forteller at søsteren hennes akkurat har tatt keisersnitt, og at det samtidig bare var én jordmor til å bistå på de to fødestu-

ene. Operasjonen kostet store summer. Nøyaktig hvor mye har hun ikke lyst til å fortelle, men hun sier at det er snakk om «flere hundre tusen shilling».

– Legen ba om penger for å utføre keisersnittet. Hvis ikke vi hadde betalt, hadde søsteren min ikke fått hjelp. Her i Uganda må du bare lukke øynene for enkelte ting, hvis ikke kan du ikke leve, sier hun.

Joshua Kisawuzi, journalist og sosialarbeider for en bistandsorganisasjon i Mukono, sier at korrupsjon blant leger og annet helsepersonell er en av de viktigste årsakene til at folk ser etter hjelp utenfor helsevesenet.

– Statlige sykehus og klinikker skal være gratis. Når keisersnitt koster bortimot en halv million shilling (rundt 1200 kroner), har folk ikke noe valg, sier Kisawuzi.

Utilstrekkelige midler

Doktor Kasirye tar frem fjorårets årsrapport. Han peker på en kolonne som viser antall utførte keisersnitt.

– Vi utfører i gjennomsnitt fire keisersnitt per dag, men midlene vi får fra myndighetene holder bare til rundt 15 operasjoner i måneden. Når pengene ikke strekker til, må vi be pasientene betale, sier Kasirye.

Fødselslegen sier at han har påpekt dette overfor myndighetene flere ganger, men lite blir gjort.

Utenfor legens kontor står mannen til Alice, den gravide kvinnen som var hos Betty og fikk urter til igangsetting av fødselen. I en av fødestuene ligger kona hans med en nyfødt gutt. Drøyt

Alice (i silhuett) og søsteren hennes med et av barna som er blitt født i Bettys hus.

tre timer etter behandlingen hos Betty kom fødselen igang. Hun dro deretter til helsesenteret for å føde.

– Betty gjorde det som legene sa at de ikke kunne hjelpe meg med. Hun snudde barnet, satte i gang fødselen, og jeg slapp å ta keisersnitt, sier Alice.

Kasirye er bekymret for at de tradisjonelle jordmødrene har tilgang til sterke medisiner som de gir pasientene.

– Her i Uganda kan alle kjøpe medisiner over skranken uten resept. De tradisjonelle jordmødrene har begrenset kunnskap om medisiner, men ubegrenset tilgang til medisiner. De gir blant annet legemiddelet Misoprostol (se ordforklaring) for å sette i gang fødselen, uten at de forstår når den skal tas og i hvilken dose, sier Kasirye.

– Nå er kontakten kuttet, det er leit

I en landsby utenfor byen Jinja i Øst-Uganda bor Prossy Nakabazzi. Hun er usikker på hvor gammel hun er, men tipper på rundt 58. De siste årene har hun hjulpet gravide kvinner, både med tradisjonell behandling og fødsel. Tradi-

sjonen tro har rollen som jordmor gått i generasjoner i familien. Ytterligere opplæring fikk hun av en organisasjon for sykepleiere og jordmødre, i distriktet.

– Jeg hadde godt samarbeid med både organisasjoner og myndigheter i mange år. De hjalp meg med opplæring, og jeg leverte månedlige rapporter som ble innrapportert til myndighetene. Nå er kontakten kuttet, og det er leit for alle, sier Nakabazzi.

20-årige Siima Nakiranda har født to barn hos den tradisjonelle jordmoren, og snart kommer barn nummer tre.

– Her trenger jeg ikke å betale mer enn jeg har råd til, og jeg vet at jeg får god hjelp, sier Nakiranda.

Kritisk til forbudet

Drøyt fem kilometer fra landsbyen ligger sykehuset Nyenga. Her har Nakabazzi hatt et godt forhold til både leger og jordmødre i mange år. Nå ser alt annerledes ut.

– På oppfordring fra myndighetene følger jeg mange fødende til sykehuset. Men jeg gruer meg for hvert eneste besøk. Både leger og jordmødre behandler meg dårlig. Noen ganger får jeg lyst til å slutte med jobben jeg gjør, men det går ikke så lenge kvinner trenger min hjelp, sier hun.

På sykehuset i Nyenga treffer vi legen Joackim Sua. Han har jobbet ved sykehuset i over 40 år, mesteparten av tiden på fødeavdelingen. Han kan ikke huske at tradisjonelle jordmødre har blitt dårlig mottatt, men sier at det er et problem «når de ønsker å ta over rollen for kvalifiserte helsearbeidere».

■ **Misoprostol** – legemiddel, solgt under merkenavnet Cytotec, som brukes til å få igang fødsler, forårsake abort, forhindre og behandle magesår og å forhindre større blødninger etter fødsel.

– De er førstevalget for mange

Samtidig er han uenig i myndighetenes beslutning om å forby praksisen.

– Du kan ikke snu ryggen til sannheten, og det er at de tradisjonelle jordmødrene fortsatt er aktive – og kvinner går til dem. Bare 40-50 prosent av distriktets kvinner føder med hjelp av faglærte helsearbeidere. De tradisjonelle jordmødrene står sterkt i lokalsamfunnene og er førstevalget for mange, sier Sua.

Majoriteten av de vordende mødre på sykehuset ligger der på grunn av spesielle komplikasjoner, ifølge legen.

Han mener at forbudet mot tradisjonelle jordmødre svekker mødre- og barnehelsen på landsbygda, og bidrar dessuten til at myndighetene går glipp av viktig informasjon og statistikk.

– Fattigdom og store avstander er noen av grunnene til at kvinner velger å føde andre steder. Nå som myndighetene oppfordrer til mindre samarbeid med de tradisjonelle jordmødrene er det mange kvinner som dør uten at vi får vite det, sier Sua.

Mangel på jordmødre

Uganda kan vise til stor framgang i å redusere mødredødeligheten i landet. Den gikk ned fra 506 (per 100 000 fødsler) i 1995 til 438 i 2011, og videre ned til rundt 368 i 2016.

Landet klarte likevel ikke å oppfylle FN's tusenårs mål nr. 5: Å redusere svangerskapsrelatert dødelighet med tre fjerdedeler.

Ifølge fagekspertene innen helsevesenet er mangel på jordmødre en av

«De kloke konene»

■ Rundt 40 millioner kvinner i verden føder uten profesjonell hjelp hvert år. Rundt en tredjedel av dem får hjelp av tradisjonelle jordmødre.

■ En «tradisjonell jordmor» er «en person som hjelper en mor under fødsel og som har fått sin kunnskap gjennom selv å hjelpe fødende kvinner, eller ved å assistere andre tradisjonelle jordmødre», ifølge Verdens helseorganisasjon. De er ofte eldre kvinner som har stor kunnskap om tradisjonell medisin.

■ Fra 1970-tallet og frem til slutten av 1990-tallet oppfordret Verdens helseorganisasjon og andre FN-organisasjoner myndigheter og organisasjoner til å inkludere tradisjonelle jordmødre i helsesystemet. Man håpet at det skulle bidra til å redusere mødre- og barnedødeligheten.

■ Uganda innførte et forbud mot de tradisjonelle fødselshjelperne i 2009. Ifølge loven ble deres nye rolle å anbefale alle gravide å gå til profesjonelle helsearbeidere.

■ Til tross for forbudet fortsetter likevel en del tradisjonelle fødselshjelpere sin gamle praksis. Enkelte organisasjoner og helsesentra har, tross forbudet, valgt å fortsette samarbeidet med dem.

Kilder: Verdens helseorganisasjon, Norad, UNDP.

«Du kan ikke snu ryggen til sannheten. Bare 40-50 prosent av distriktets kvinner føder med hjelp fra faglærte helsearbeidere.»

Joackim Sua, lege ved distriktssykehus.

20 Aktuelt

hovedårsakene. En ugandisk jordmor bistår i gjennomsnitt ved 350-500 fødsler i året, noe som er langt over Verdens helseorganisasjons tilråding. Den anbefaler 175 fødsler per jordmor. Ferske tall fra Uganda Nurses and Midwives Council, viser at landet i dag har drøyt 10 000 kvalifiserte jordmødre.

Ugandiske myndigheter driver i dag over 40 skoler som tilbyr utdanning for jordmødre, ifølge UNMC. Uganda har også – i samarbeid med internasjonale givere – igangsatt en rekke opplysnings- og utdanningsprogrammer.

Det svenske utenriksdepartementets kampanje Midwife4all gikk ut til over 4,5 millioner ugandere – via radio, tv og aviser i 2015. Med Sveriges hjelp har 510 kvinner fått jordmorutdanning siden 2010, ifølge det svenske utenriksdepartementet sine nettsider. Norge har også støttet en rekke tiltak for å utdanne flere jordmødre i Uganda, et av dem er NOMA, mastergradsprogrammet i jordmorpraksis og kvinnehelse ved Universitetet i Makerere, Kampala. Programmet som ble avsluttet i 2014 har bidratt til fast jobb for flere jordmødre.

Lav lønn, slutter fort

Men å utdanne jordmødre er ikke den eneste løsningen på problemet, mener mange.

– Den vanskelige jobben er å få utdannede jordmødre i jobb. Samtidig som det er stor mangel på arbeidskraft i helsevesenet, er det ingen budsjettmidler til å ansette folk. De få som får jobb må ofte jobbe under elendige vilkår, noe som leder til at folk slutter etter kort tid, sier Martin Opolot ved UNMC.

Uganda har ingen eksakte tall, hverken på antall tradisjonelle jordmødre eller hvor mange kvinner som søker hjelp hos dem. En av årsakene til det er at mange tradisjonelle jordmødre i dag opererer i det skjulte, og kvinnene som går til dem snakker minst mulig om det.

Noen har likevel forsøkt seg på å anslå omfanget. Mellom 47 og 50 prosent av alle fødsler i Uganda blir utført av tradisjonelle jordmødre, hevder forfatterne av rapporten «Traditional birth attendants (TBAs) as potential agents in promoting male involvement in ma-

ternity preparedness: insights from a rural community in Uganda, 2015».

Også i byen

De fleste undersøkelser på temaet er gjort på landsbygda. Men det er ikke bare der folk velger tjenester utenfor helsevesenet.

Hos Betty i byen Mukono, en times kjøretur fra Kampala, står folk i kø for å få hjelp. Mange kommer rett fra et helsevesen, der de av ulike grunner ikke har fått den hjelpen de trenger. Flere av dem sier at de har blitt referert til Betty av helsepersonell på sykehuset.

Hit kommer ikke bare fattige, men også velstående kvinner som ønsker «alternativ behandling». På en god dag har hun opptil ti kunder. For jobben tar hun mellom 50 000 og 150 000 shilling (omlag 120-350 kroner), avhengig av hvor omfattende behandlingen er. På én arbeidsdag kan hun derfor tjene mer enn hva en utdannet jordmor gjør på en måned.

En lokal journalist forteller at Betty har kjøpt seg et stort hus for pengene hun tjener. Selv sier hun at det er det store behovet for hjelp som er motivasjonen.

– Jeg gjør det fordi kvinner i min familie har gjort dette i generasjoner – og for at kvinner trenger min hjelp, sier Betty.

Prøver å få liv i barnet

Mukono, Uganda. 12. juni, klokken 21.45: Jamira føder ei jente. Den nyfødte ligger urørlig, tilsølt av blod og slim, mellom beina på sin mor.

Det er helt stille i rommet når Betty kutter navlestrengen med et sylskarpt barberblad. Jamira ligger utslått etter mange timer med fødselsmerter, mens Betty prøver å få liv i babyen. Hun blåser luft i munnen og holder den bittelille kroppen opp ned. Hun blåser igjen og igjen. Plutselig høres et forsiktig skrik.

Søsteren til Jamira svøper den nyfødte inn i et laken og tar henne med ut av rommet. Jamira får ligge en stund og hvile – før det er tid for neste kvinne til å ta plass i Bettys jordmorseng. ■

Bistandsaktuelt har gjentatte ganger bedt om kommentar fra sentralt hold i helsedepartementet i Uganda til

■ Adobe kåret nylig artikkelforfatter Sofi Lundin til en av verdens ti fremste talenter, «Rising Stars», innen fotojournalistikk.

Kina ekspansjon

Kina åpnet nylig sin første marinebase i Afrika. Landets diplomater er samtidig på offensiven i hovedkvarterene til Den afrikanske unionen og FN.

Av Jan Speed

Kina åpnet den nye marinebasen i Djibouti på 90-årsdagen til Folkets frigjøringshær i begynnelsen av august. Dette er Kinas første utenlandske militærbase siden Koreakrigen. Like i nærheten har USAs fra før sin største militærforlegning i Afrika.

– Dette er et stort symbolsk vendepunkt for Kinas politikk i Afrika, sier seniorforsker Elling Njål Tjønneland ved Christian Michelsens Institutt.

I mange år har det vært et stadig økende kinesisk økonomisk engasjement i Afrika. Kinesiske krigsskip har i snart ti år patruljert farvannet rundt Afrikas horn for å beskytte egne og andre lands handelsskip mot somaliske pirater. Bak har det likevel hele tiden ligget en uttalt holdning fra kinesiske ledere om at Kina ikke skal blande seg inn i indre afrikanske forhold.

Vendepunktet

– Denne politikken ble utfordret da Gaddafi ble styrtet i Libya i 2011. Kina måtte evakuere 36 000 kinesiske arbeidere fra landet. Det skjedde så å si «over natten». Samtidig tapte de en masse penger, forteller Tjønneland.

Han mener dette ble en vekker for Kina. De innså at de måtte begynne å forholde seg til politiske forhold i Afrika, beskytte egne interesser og kinesiske borgere i Afrika.

Kina har dermed begynt å spille en mer aktiv rolle både i FN og i Den afrikanske unionen.

«Kina har en tendens til å støtte politisk dialog uten å fremheve ett resultat, unntatt når det gjelder sikkerheten til egne borgere eller investeringer,» heter det i en rapport fra International Crisis Group om Kinas utenrikspolitikk i Sør-Sudan. Diplomatiske forsøker Kina å fremme det de kaller «afrikanske løsninger på afrikanske problemer».

Tar en tydeligere FN-rolle

Kinas utenrikspolitikk overfor Afrika er nært knyttet til det de opplever som en mer sentral rolle i FN-systemet.

Kina har nå rundt 3000 personer knyttet til FN's fredsoperasjoner, hovedsakelig i Afrika. I økende grad har de tatt på seg såkalte «skarpe oppdrag», der man skal bruke våpen for å beskytte sivile. Mot slutten av 2013 sendte Kina soldater til FN-operasjonen i Mali. Siden har de vært sterk representert i Sør-Sudan.

I fjor dekket Kina 10 prosent av FN's budsjett for fredsbevarende operasjoner, ifølge en rapport fra Norsk utenrikspolitisk institutt (Nupi). Storkraften har sagt seg villig til å stille med 8000 soldater til en framtidig FN beredskapsstyrke, samtidig som de har forpliktet seg til å gi 800 millioner kroner over fem år for å styrke fredsstyrken til Den afrikanske unionen.

– Alt dette er en markant endring

i Kinas forhold til Afrika, sier Tjønneland.

Handelsruter

President Xi Jinping lanserte tidligere i år planene om et verdensomspennende infrastruktur- og handelsnettverk fra Kina til Europa og Afrika. Kinas ambisiøse «One Belt, One Road»-initiativ skal bruke 1000 milliarder dollar på veier, energi og havner i over 60 land.

– Utvikling er nøkkelen til å løse alle problemer, sa presidenten.

Dette vil trolig komme Afrika til gode. Den nye jernbanelinjen som knytter Djibouti til Etiopias hovedstad Addis Abeba, er bygget og finansiert av kineserne. Det samme er Kenyas nye toglinje mellom havnebyen Mombasa og Nairobi. Nye kinesiske lokomotiver drar vogntogene til og fra Sør-Afrikas havner. Kina står også bak en svær utvidelse av havnen i Namibia, parallelt med satsingen på verdens nest største urangruve i landet. I fjor kom den lange Benguela-jernbanelinjen i Angola i vanlig drift. En satsing på høyhastighetstog i Nigeria er under planlegging.

Som en av arkitektene bak Kinas største investeringsfond (China Investment Corporation – CIC) besøkte Gao Xiqing Norge før sommeren etter invitasjon fra Norfund.

Jernbaner og utvikling

– Mombasa-Nairobi linjen er 90 prosent finansiert av Kina. Det er det største infrastrukturprosjektet i Kenya, og den første jernbanen som er bygget der på 100 år. Den skulle ta fem år å bygge, og ble ferdig på halvparten av tiden, sier Gao.

Nedbetaling av lånet fra Kina skal først begynne etter ti år, når jernbanen etter planen har begynt å tjene penger. De første årene er det kineserne som tar seg av driften, men de skal lære opp kenyaner til å overta den 840 km lange jernbanen. Gao innrømmer at det ikke var uproblematisk at kineserne hentet inn mange arbeidere fra Kina for å jobbe med Mombasa-Nairobi-prosjektet. Dette ble sterk kritisert i Kenya. Kinas bruk av egne arbeidere skaper irritasjon i mange afrikanske land.

– Kina har en stadig større innflytelse i verden, både på godt og vondt. Vi legges merke til. Vi forsøker å lære og prøver å få andre til å forstå oss. Vi er blitt litt flinkere, sier Gao.

– Kina satser på langsiktig økonomisk utvikling som svar på de nåværende geopolitiske konfliktene. Jeg tror ikke verden kommer til være normal de neste 10 årene, sier Gao.

Fjerde størst i 2015

FN-organisasjonen UNCTADs årlige rapport om direkte utenlandsinvesteringer slår fast at Kina i 2015 var fjerde viktigste investerland i Afrika, etter USA, Storbritannia og

Den tradisjonelle jordmoren Prossy (i oransje kjole) sammen med noen av de barna og ungdommene i landsbygda som hun har forløst gjennom årene.

nderer i Afrika

På vestsiden av Djibouti by åpnet Kina sin nye militærbase i Afrika. På motsatt side av byen, like ved flyplassen, har USA allerede en stor base med 4000 mann.

Foto: AFP / NTB scanpix

Frankrike.

Konsulentselskapet EY mener at Kina var den største jobbskaperen i Afrika i 2016. Landets investeringer på kontinentet har siden 2005 skapt 130 000 jobber, ifølge EY. Kinesiske medier (sitert av Economist Intelligence Unit) mener at mangelen på faglært arbeidskraft er det største

hinderet kinesiske firmaer opplever når de skal etablere seg i Afrika.

– Kinas investeringer i Afrika har styrket kontinentets vekst og bygger på historiske bånd til Afrika, forklarer Gao.

Ti tusen selskaper

Konsulentfirmaet McKinsey mener

10 000 kinesiske selskaper er aktive i Afrika, hvorav 90 prosent er private. Men rapporten mener at bare under halvparten av disse kjøper varer og tjenester fra lokale firmaer.

– Kina har konkurranse, men ingen av de andre har kunnet måle seg med den økonomiske risikoen Kina har vært villig til å ta. Deres investeringer

i infrastruktur kan nå måle seg med Verdensbanken. Kinesiske lån og garantier er ikke nødvendigvis billigere enn det Verdensbanken stiller med, men de er raskere på plass og Kina er villig til å ta en større risiko. På den måten har Kina endret dynamikken i Afrika i forhold til resten av verden, sier Tjønneland. ■

Ny rapport: Hjelpen skal frem, de lokale tar risiken

De farligste jobbene i de farligste landene gjøres av lokale organisasjoner. De er hyret av internasjonale hjelpeorganisasjoner. Ofte uten at de får den støtten de trenger, framgår det av ny rapport. **Av Tor Aksel Bolle**

FORSKERNE ASHLEY JACKSON og Steven Zyck har nylig laget en rapport som beskriver situasjonen for de lokale organisasjonene i konfliktland. Kritikken av bistandsbransjen er krass, og skytset rettes særlig mot de store internasjonale hjelpeaktørene: FN-organisasjonene og de store internasjonale hjelpeorganisasjonene.

Det er i økende grad slik at de store, ressurssterke organisasjonene «outsourcer» risiko, fastslår rapporten. I de fleste krevende områdene leier FN-organisasjoner og internasjonale

hjelpeorganisasjoner inn lokale organisasjoner. Det er de som skal gjøre jobben ute i felt, der risikoen er størst.

Får liten støtte

– Dette skjer i økende omfang, blant annet i Somalia, Syria, Afghanistan og Den sentralafrikanske republikk. Og det skjer ofte uten at de store organisasjonene overfører penger til kapasitetsbygging, opplæring i førstehjelp og sikkerhetsrutiner, sier Jackson.

De to forskerne har blant annet gjort feltstudier i Afghanistan og i

Den sentralafrikanske republikk. De har intervjuet hundrevis av personer som jobber med nødhjelp – på ulike nivåer i FN, i de store internasjonale organisasjoner og lokalt. Over 2000 hjelpearbeidere har også besvart en nettbasert undersøkelse.

Statistikken viser at nesten all vold mot hjelpearbeidere rammer lokale hjelpearbeidere som enten er ansatt i internasjonale organisasjoner eller i lokale organisasjoner. Tallene i rapporten viser også at en stadig større andel, rundt en tredjedel av voldsepisodene, rammer ansatte i lokale organisasjoner.

Presses til å ta sjanser

Lokale organisasjoner i Afghanistan, Syria og Den sentralafrikanske republikk forteller at internasjonale organisasjoner rutinemessig avviser lokale

organisasjoners spørsmål om mer ressurser til sikkerhet, forteller Jackson.

De lokale organisasjonene oppgir at de ofte føler seg presset til å operere i farlige områder og til å ta sjanser. Hvis de nekter å operere i disse områdene, eller påpeker sikkerhetsproblemer, får de ofte ikke kontrakten.

I kontraktene understrekes det, som oftest, at oppdragsgiveren ikke har noe juridisk ansvar hvis noe skulle skje med ansatte i den lokale organisasjonen. I praksis betyr det at mange lokale hjelpearbeidere jobber i farlige områder – på oppdrag fra store organisasjoner – uten skikkelig sikkerhetsutstyr, uten opplæring og uten forsikring, fastslår rapporten.

Rapporten fra Humanitarian Outcomes er utgitt i 2017 og har tittelen Presence and Proximity – Stand and Deliver, Five Years On. ■

22 **Aktuelt**

Forsker om historisk Kenya-dom:

– Pinlig for valgobservatørene

Høyesteretts oppheving av presidentvalget i Kenya, etter uregelmessigheter, er «meget pinlig» for internasjonale valgobservatører. Det mener forsker og Kenya-kjenner Arne Tostensen.

Av Jan Speed

Han er til daglig seniorforsker ved Christian Michelsens Institutt (CMI) og har spesiell interesse for Afrika. I 2007 var han selv valgobservatør i Kenya.

Observatører fra Den afrikanske unionen, Carter-senteret og EU, samt tidligere utenriksminister John Kerry og tidligere sørafrikansk president Thabo Mbeki hadde i dagene etter valget 8. august erklært valget for «vel gjennomført og fredelig». De nøyet seg med å vise til «noen små glipp».

Landets ledende opposisjonsparti stilte likevel kritiske spørsmål, men ble i hovedsak avvist av internasjonale kommentatorer som «en dårlig taper».

Men så skjedde det: gjenvalget av Kenyas president Uhuru Kenyatta ble forrige fredag opphevet av landets Høyesterett, etter at opposisjonen hadde klaget med påstander om omfattende uregelmessigheter.

– Bør være en vekker

– Dommen i høyesterett bør være en vekker for alle som jobber med valgobservasjon. Det åpner for spørs-

mål om observatørens rolle, sier Tostensen, som selv var observatør i Kenya under valget i 2007.

Dengang ble resultatet etterfulgt av uker med vold der nærmere 1200 mennesker døde.

– Jeg har lenge vært skeptisk til valgobservatørers rolle. Det er vanskelig for observatører å ha oversikt i en situasjon der det er flere tusen valgstasjoner. Da er det ganske arrogant å uttale seg bastant om resultatet, sier Tostensen.

Han mener at bortføringen, torturen og drapet på valgkommissjonens IT-ansvarlig bare ti dager før valget var et varsku til alle observatører om at noe galt kunne være på gang.

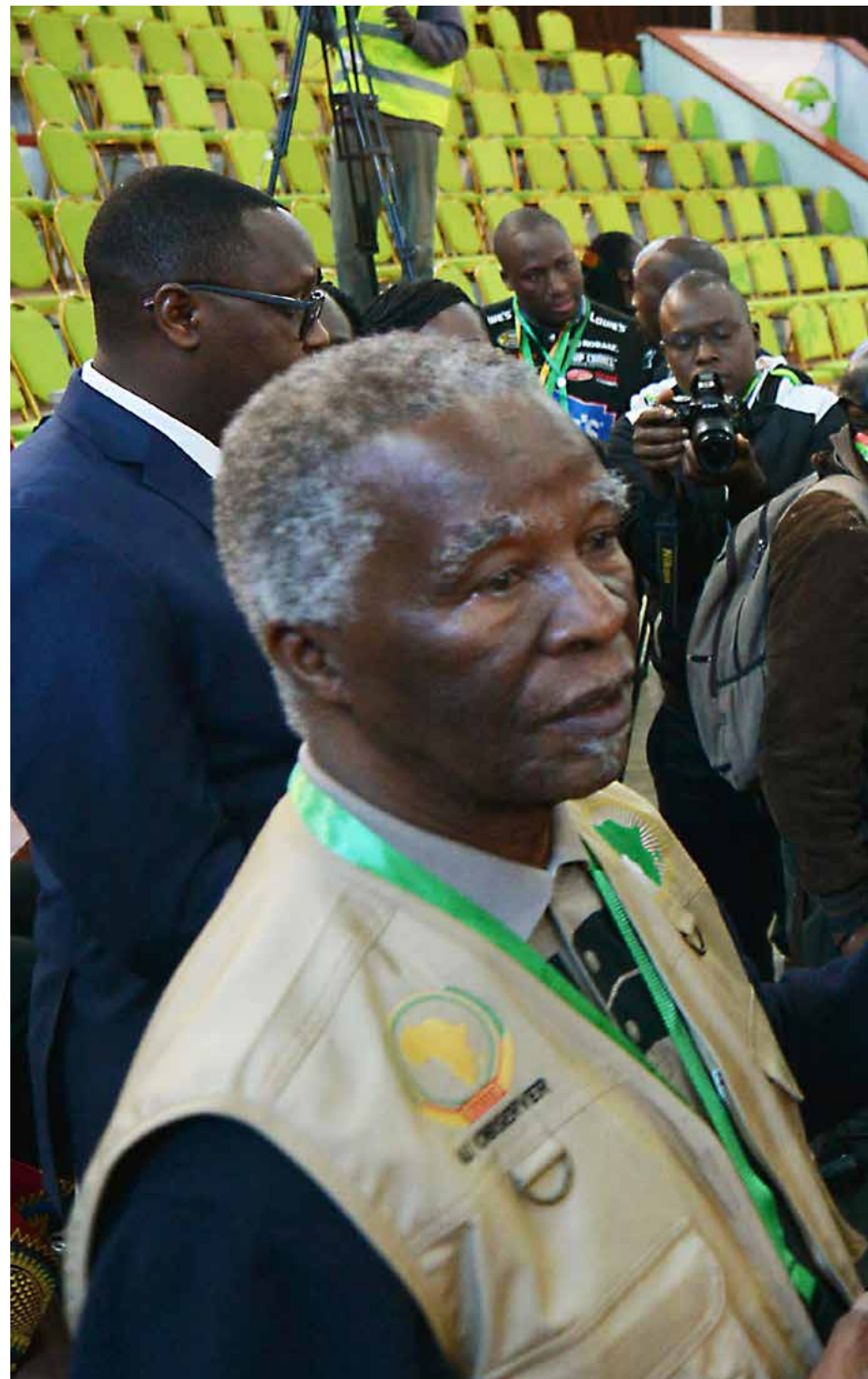
Begjæring

Etter valget i begynnelsen av august sendte opposisjonsleder Raila Odinga en rettsbegjæring til høyesterett om at valget skulle annulleres. Den tidligere statsministeren viste til at hadde vært uregelmessigheter i det elektroniske valgsystemet og i den nasjonale registreringen av de lokale resultatene fra de 40 800 valglokalene.

Domstolens eksperter oppdaget

Arne Tostensen, forsker CMI.

at en rekke resultatskjemaer manglet signaturer, stempler og serienumre. Og at tusenvis av skjemaer manglet da valgresultatet ble offentliggjort.

Fire av seks dommere i høyesterett mente at valgresultatet måtte oppheves på bakgrunn av «massive uregelmessigheter og ulovligheter». Høyesterettsjustitiarius påpekte at «et valg er ikke en hendelse, men en prosess fra begynnelsen til slutt.» De to dommerne i mindretall som avviste Odingas krav henviste til at internasjonale observatører hadde godkjent resultatet. Høyesterett krever at et nytt presidentvalg må holdes innen 60 dager.

– Oppsiktsvekkende

Det har aldri før skjedd at et presidentvalg i et demokratisk afrikansk land er blitt opphevet av en domstol. Både EU og Carter-senteret har i ettertid understreket hvor viktig det er at avgjørelsen i høyesterett etterleves og at den videre prosessen mot nyvalg preges av åpenhet.

– Dommen er meget oppsiktsvekkende. Jeg trodde ikke at Odingas rettsbegjæring ville føre fram, innrømmer Tostensen. Også etter tidligere valg har Odinga forsøkt å gå rettens for å få resultatet annullert, uten å ha lykket.

Den kenyanske politiske analytikeren Nanjala Nyanbola kaller dommerne for «usannsynlige helter».

– I det langsiktige spillet om å etablere demokrati og respekt for loven

i Kenya er avgjørelsen i høyesterett viktig. Det har igjen styrket tilliten til en institusjon som kenyanerne til vanlig rangerer som en de minst stolte på, skriver Nyanbola i IRIN News.

Til angrep

Like blid er ikke president Uhuru Kenyatta.

– David Maraga (høyesterettsjustitiarius red. ann.) og hans skurker har besluttet å frata meg statusen som innvalgt president, sa han på ettermiddagen etter at dommen ble kjent.

Han la til at han fortsatt er den fungerende president, med alle hans fullmakter, og at Maraga bør være klar over at han har med en sittende president å gjøre.

Sistnevnte uttalelse ble avgitt på swahili. Tidligere fredag sa presidenten imidlertid, på engelsk, at han ville respektere kjennelsen fra Høyesterett, selv om han er uenig i beslutningen og mener dommerne går mot folkeviljen.

Dommerstanden reagerer

– Det er uhørt og helt uakseptabelt at en sittende president kommer med et slikt angrep på rettsvesenet, sier Arne Tostensen.

Kenyanse dommere er svært kritiske til president Uhuru Kenyattas dårlig skjulte trusler mot dommerstanden.

– Dette er et angrep mot rettsstaten, uttalte Kenyas dommerforening KMJA, samtidig som de ber folk igno-

President Uhuru Kenyatta og opposisjonsleder Raila Odinga, slik tegneren Gado ser det. (Wakora betyr skurk.)

«Vel gjennomført», sa USAs tidligere utenriksminister John Kerry og tidligere president i Sør-Afrika Thabo Mbeki om valget i Kenya. Landets høyesterett er uenig og viser til «massive uregelmessigheter».

Foto: NTB scanpix

rere presidentens politiske retorikk.

– Presidenten i dette landet kaller lederen for Høyesterett og de andre dommerne for «wakora» («skurker» på swahili). Vi fordømmer dette angrepet mot den beslutningsmessige uavhengigheten til hederlige dommere, heter det i en uttalelse fra dommerforeningen.

Frykt for økt spenning

Observatører frykter at nyvalget kan øke spenningene i et land der politikk i stor grad er delt mellom etniske skillelinjer.

Tostensen mener det er vanskelig å vite hva utfallet av et omvalg vil bli. Men han frykter at Kenyattas angrep mot dommerstanden vil kunne opp-

fattes som en oppfordring til hans tilhengere om å ta loven i egne hender.

Selv om høyesteretts kritikk var rettet mot valgkommisjonen, har Kenyatta sagt at han ikke er villig til å endre sammensetningen av valgkommisjonen. Kommisjonens leder har derimot sagt at det kan være behov for å skifte ut noen av kommisjonens medlemmer.

Ifølge grunnloven er det presidenten som foreslår de ni medlemmene av kommisjonen, som deretter må godkjennes av parlamentet. Hvert medlem sitter i seks år. Opposisjonen har tidligere hevdet at flere av valgkommisjonens ansatte og medlemmer er partiske i favør av presidentens valgallianse. ■

Tema-avisen FRAMSKRITT
kan du bestille i klassesett.
Send oss en e-post til
gz@norad.no.
Oppgi ønsket antall.

BISTANDSAKTUELT

En dansk misjonær taler til hinduene, heter dette bildet fra rundt 1850. Foto: NTB scanpix

Amerikansk forsker:

– Misjonærer var demokratiets fortropp

Misjonærer omtales ofte, i moderne historiebøker, som kulturimperialister og kolonimaktens utsendte. Men er det riktig, og var det i så fall deres primære bidrag til utvikling? Nei, de må heller sees på som demokratiets fortropp, mener en amerikansk forsker. **Av Jan Speed**

Protestantiske kirker – med mål om å omvende vanlige folk til kristendom – bidro sterkt til framveksten og spredningen av stabile demokratier, mener sosiologiprofessor Robert D. Woodberry.

Han bygger mye av sin analyse på et bredt materiale av historisk statistikk fra ulike land og regioner.

Woodberry viser til at protestantiske kirker, som oftest, opererte uavhengig av kolonimaktens sentrale styringsapparat. De var avgjørende i spredningen av religionsfrihet, fol-

kehelse, masseutdanning, aviser, trykkpresse og opprettelsen av frivillige organisasjoner. Dette var ideer og bevegelser som gjorde framveksten av stabile demokratier mer sannsynlig, mener han.

Misjonens egne leksikon

Mye av forskningen hans, ved Baylor University, et baptistuniversitet i Texas i USA, tar utgangspunkt i gamle misjonsleksikon. Dette kildematerialet gir detaljerte tall og oversikter over spredningen av misjonsstasjoner, -sykehus og -skoler rundt

om i verden.

Woodberry har kartlagt demokrati-varianter i ulike land i Afrika, Asia, Latin-Amerika og Oseania. Han mener at protestantisk misjon har påvirket utviklingen av rundt halvparten av disse. Dette er det ikke tatt tilstrekkelig høyde for i mye av den moderne vestlige samfunnsforskningen, mener professoren. Funnene hans ble presentert i en stor artikkel i tidsskriftet *American Political Science Review* for fem år siden, og vakte den gang betydelig oppsikt.

– Protestantisk misjon var opptatt av omvendelse. Den var ikke den direkte årsaken til demokrati, men økte sannsynligheten for en demokratisk utvikling, sier han til *Bistandsaktuelt*.

Ingen automatikk

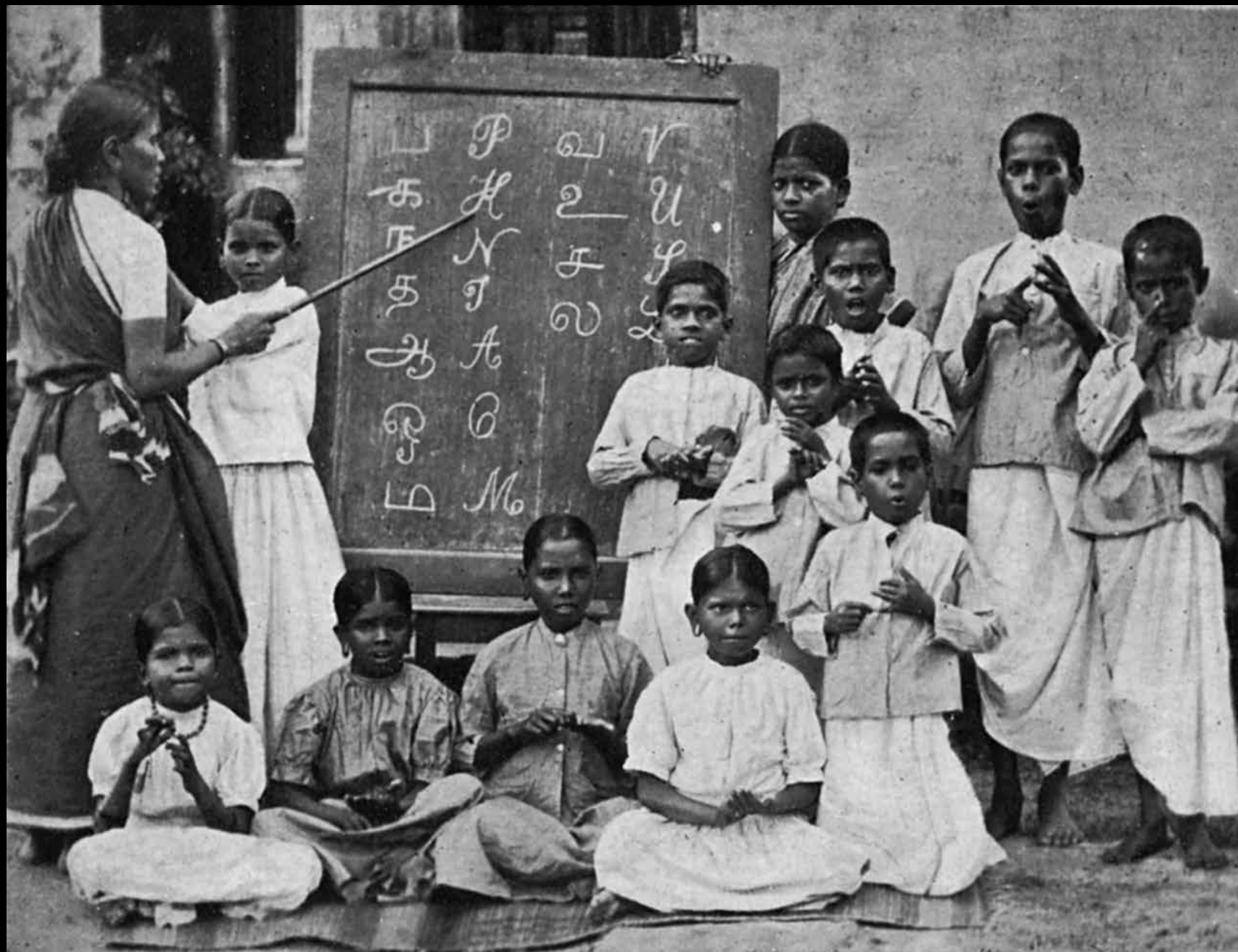
Santidig understreker han at det aldri har vært noen automatisk årsakssammenheng i forholdet mellom pro-

testantisme og demokrati. Forholdet har heller ikke vært uproblematisk. Han viser til hvordan den hvite nederlandske reformerte kirken støttet raseskilleregimet i Sør-Afrika, og hvite settlerkirker i mange kolonier motsatte seg å gi rettigheter til ikke-hvite innbyggere.

Det er heller ikke slik at han utelukker andre påvirkningsagenter for demokratisk utvikling; som fagforeninger, organisasjoner og økonomiske interesser. Men han mener statistisk analyse i flere kontekster bekrefter religionens påvirkningskraft.

– Protestantiske misjonærer var ivrig etter at alle skulle få «lese Guds ord». Det forutsatte oversettelse av tekster til lokale språk, trykkpresser for å kunne spre budskapet bredt og utdanning. De opprettet skoler, universiteter og sykehus. På denne måten ble det til at vanlig folk kunne

En skole for hørselshemmede elever i delstaten Tamil Nadu, India, drevet av Zenana Missionary Society. Bildet er fra rundt 1910. Foto: NTB scanpix

lese og tolke tekster på egenhånd, sier han.

Religiøs konkurranse

I dagens India har økonomi, utdanning, barnedødelighet og spesielt kvinnehelse en bedre utvikling i områder der protestantisk misjon var mest aktiv enn i andre områder, mener Woodberry. Han viser blant annet til historiske data fra for eksempel delstaten Kerala.

– Misjonærenes virksomhet utløste konkurranse fra den lokale eliten og andre religiøse grupper. De ville ikke at de kristne skulle undergrave deres innflytelse blant vanlige folk. Dette hadde et kumulativ effekt, med en styrking av både helse og utdanning, sier Woodberry til Bistandsaktuelt.

Han forteller at i løpet av 32 år, etter at en trykkpresse ble importert til India i 1800, hadde tre britiske misjonærer trykket mer enn 212 000 bøker, på 40 språk. Det førte til at både hinduer og muslimer svarte på utfordringen fra de kristne. En tilsvarende

utvikling skjedde i Japan, Korea og Kina. Dermed ble grunnlaget for massemedier og aviser lagt i Asia.

En katalysator

– Misjonærene ble en katalysator. Mange misjonærer sørget for at utdanning kom et bredere lag av befolkningen til gode, ikke bare en elite. I Afrika, med unntak av det sørlige Afrika, kom misjon for fullt først på slutten av 1800-tallet, slik at der er den samlede virkning noe mindre, sier Woodberry.

Han mener at flere faktorer hemmet utviklingen i Afrika og misjonens innflytelse:

■ I mange områder i Vest-Afrika var dødeligheten blant misjonærer så stor at de sjelden overlevde i mer enn fem år.

■ Både den europeiske slavehandelen over Atlanteren og den arabiske slavehandelen fra Øst-Afrika svekket afrikanske samfunn. Samtidig bidro dette til en sterk mistillit blant afrikanere til andre etniske grupper og utenforstående, inkludert hvite misjonærer.

■ I Afrika eksisterte det færre skriftspråk, slik at de måtte utvikles fra grunnen av. Den lokale eliten hadde mindre egne ressurser og færre helse- og utdanningstilbud å stille opp med i møte med misjonærenes skoler og klinikker, slik at den samlede virkningen ble mindre.

Misjonærene dro ikke ut med et mål om å spre demokrati. De ville spre troen, men i det arbeidet bidro de med utdanning og andre ting som la grunnlaget for demokrati, sier Robert D. Woodberry.

– Men også i Afrika er det mulig å spore misjonens påvirkning i retning av demokrati, sier Woodberry.

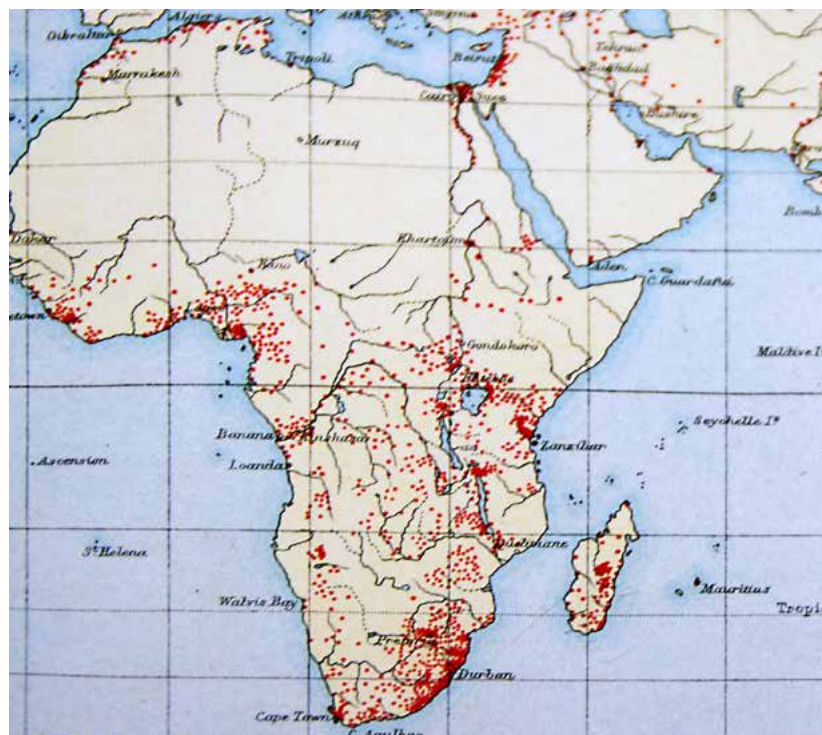
Avistrykkerier

Også forskerne Julia Cage (Sciences Po) og Valeria Rueda (Oxford) har studert de langsiktige virkningene av «misjonsinvesteringer» på utvikling og demokrati i Afrika sør for Sahara. De påpeker at protestantiske misjonærer ledet an i utviklingen av en skriftspråk-

tradisjon i området. De fleste av de første aviser på lokale språk ble trykket på misjonssentere.

I en oversikt over 723 protestantiske misjonsstasjoner i 1903 var det 27 som hadde trykkeriutstyr. Med moderne tall fra Afrobarometer – mener de å kunne påvise at nærhet til ett eller flere av disse trykkeriene har hatt en «statistisk signifikant innvirkning på samfunns- holdninger og sosial kapital.» ■

Temaet fortsetter på neste side →

Det er en klar sammenheng mellom der misjonskartene fra 1925 viste misjonsvirksomhet og utbredelsen av sivilsamfunnsorganisasjoner i dag, mener forskere.

« Misjonærene ble en katalysator. De sørget for at utdanning kom et bredere lag av befolkningen til gode, ikke bare en elite. »
Robert Woodberry,
professor i sosiolog.

26 Tema: Misjon og demokrati

Biskop Atle Sommerfeldt:

– Høyst varierende budskap

Ikke all kristen misjon i dag bidrar til positive, radikale samfunnsendringer, påpeker biskop og tidligere bistandsarbeider Atle Sommerfeldt. Han mener innholdet i budskapet er det avgjørende. Leder i Nobels fredssenter Liv Tørres er skeptisk til Woodberrys teorier.

SOMMERFELDT MENER AT budskapet om menneskeverdet, som er sterk i den kristne tradisjonen, også har hatt en avgjørende betydning for spredning av utviklingstenkning.

– Vi har også mange eksempler fra norsk misjon der menneskeverdet som ble forkynt hadde en grenseprengende effekt. Folk tok til seg dette budskapet og gjorde det til sitt eget, og dermed kunne de utfordre makthaverne både i religiøse og politiske miljøer, sier Sommerfeldt til Bistandsaktuelt.

Han viser til erkebiskop Desmond Tutu som, under apartheidtiden i Sør-Afrika, sa: «Da de hvite kom til landet var det de som hadde Bibelen og vi hadde landet; nå har de landet og vi har Bibelen».

Budskap skaper handling?

– Man kan diskutere om det er misjonæren, «den hvite mann» som reiser ut og gjør en handling, eller om det er det kristne budskapets iboende kraft, uavhengig av budbæreren, som er det avgjørende. Jeg tenderer til det siste. Vi ser at når folk selv internaliserer dette budskapet, så blir de handlekraftige, sier biskopen i Borg – som også har en bakgrunn som mangeårig, profilert leder av Kirkens Nødhjelp.

Framveksten av protestantiske

kirker i Etiopia kan delvis forklares med at tenkningen som protestantiske misjonærer brakte med seg, slo an i fattige og underkuede folkegrupper. Den nye tenkningen bar med seg et budskap om frigjøring av individet. Det innbar et oppgjør mot en føydal kirke- og samfunnsordning, mener han.

– Den lutherske Mekane Yesus-kirken og den tradisjonen som Misjons-sambandet står i, er veldig grasrotorientert. De bygger lokale fellesskap der det åndelige og det praktiske går sammen, og der næringsvirksomhet, helse og utdanning hører med, sier Sommerfeldt.

Biskopen trekker også fram kirkesamfunn som står i en motsatt tradisjon, som er mindre solidarisk med grasrota. Dette gjelder for eksempel de ortodokse kirkene i Øst-Europa og den koptiske kirken i Etiopia som preges av gamle føydal-hierarkiske maktstrukturer, påpeker Sommerfeldt.

Skeptisk

Han er mer bekymret for og skeptisk til misjonsvirksomheten til den ytterliggående karismatiske delen av pinsebevegelsen. Slike karismatiske kirker har hatt stor framgang i både Latin-Amerika, Asia og Afrika de

siste tiårene.

– De forkynner en vekkelse til et liv der himmelen er det viktigste, eventuelt med en illusjon om at Gud på overnaturlig vis skal hjelpe folk ut av sosial urettferdighet. Et slikt budskap er sosialt passiviserende, og derfor blir det også omfavnet av en rekke diktatorer i Latin-Amerika og Afrika, sier Sommerfeldt.

Den tidligere KN-sjefen mener at forskeren Woodberrys funn likevel er en viktig stemme inn i den norske sekulære bistandsdebatten.

– Tidligere utviklingsminister Erik Solheim trakk fram at norsk sekulær utviklingsteori i ekstrem grad har oversett religionens betydning for folk. Og hvis man har tenkt på religionens betydning, så har det vært i negativ forstand og som motstander av sosial endring. Det viser Woodberry at ikke er riktig, sier Sommerfeldt.

«Det var ikke akkurat toleranse, romslighet og forståelse de prediket, som regel.»
Liv Tørres, Nobels fredssenter.

Endringsagenter

– Bistandsmiljøet må alltid huske på den religiøse bevegelsens sosiale betydning og samfunnsendrende karakter. Dette koblet til det universelle menneskeverdet og respekten for arbeidet og alminnelige folks liv, som ligger i den reformatoriske tenkningen. Den universelle tenkningen er en del av både jødedom, islam og kristendom, og ble ikke oppfunnet av det sekulære vesten, sier Sommerfeldt.

Woodberry selv mener at moderne bistand er «en utvekst» av den kristne misjonsbevegelsen, bare i en mer sekularisert versjon.

– Det er lett for oss i dag å si at misjonærene fremmet og påtvang egne verdier på andre. Men i dagens bistand er det, tilsvarende, ofte en menneskerettighetsideologi som ligger bak. Vestlige land er opptatt av kvinneverdigheter, demokrati, kamp mot korrupsjon, motstand mot kvinnelig omskjæring og god behandling av barn. Vår bistand kobles med verdier, og målet vårt er kulturelle endringer, sier han.

– De var ingen fortropp

Direktør Liv Tørres på Nobels Fredssenter er svært kritisk til påstander om at misjonsvirksomhet kan trekkes fram som en generell og global forklaringsfaktor bak demokratisering.

Hun er enig i at misjonærenes bidrag til folks leseferdigheter, utdanning, trykkpresse og spredning av utdanning til bredere lag m.m. i noen land «indirekte og på sikt» kan ha bidratt til demokratiutvikling.

– Det blir likevel rimelig drøyt å kalle misjonærene for demokratiets fortropp, sier Tørres, som er statsviter og selv skrev sin doktoravhandling om demokratisering og sivilsamfunnets rolle i Sør-Afrika.

– Prediket ikke toleranse

Hun viser til at misjonærenes mål var å spre Guds budskap, ikke demokratiets.

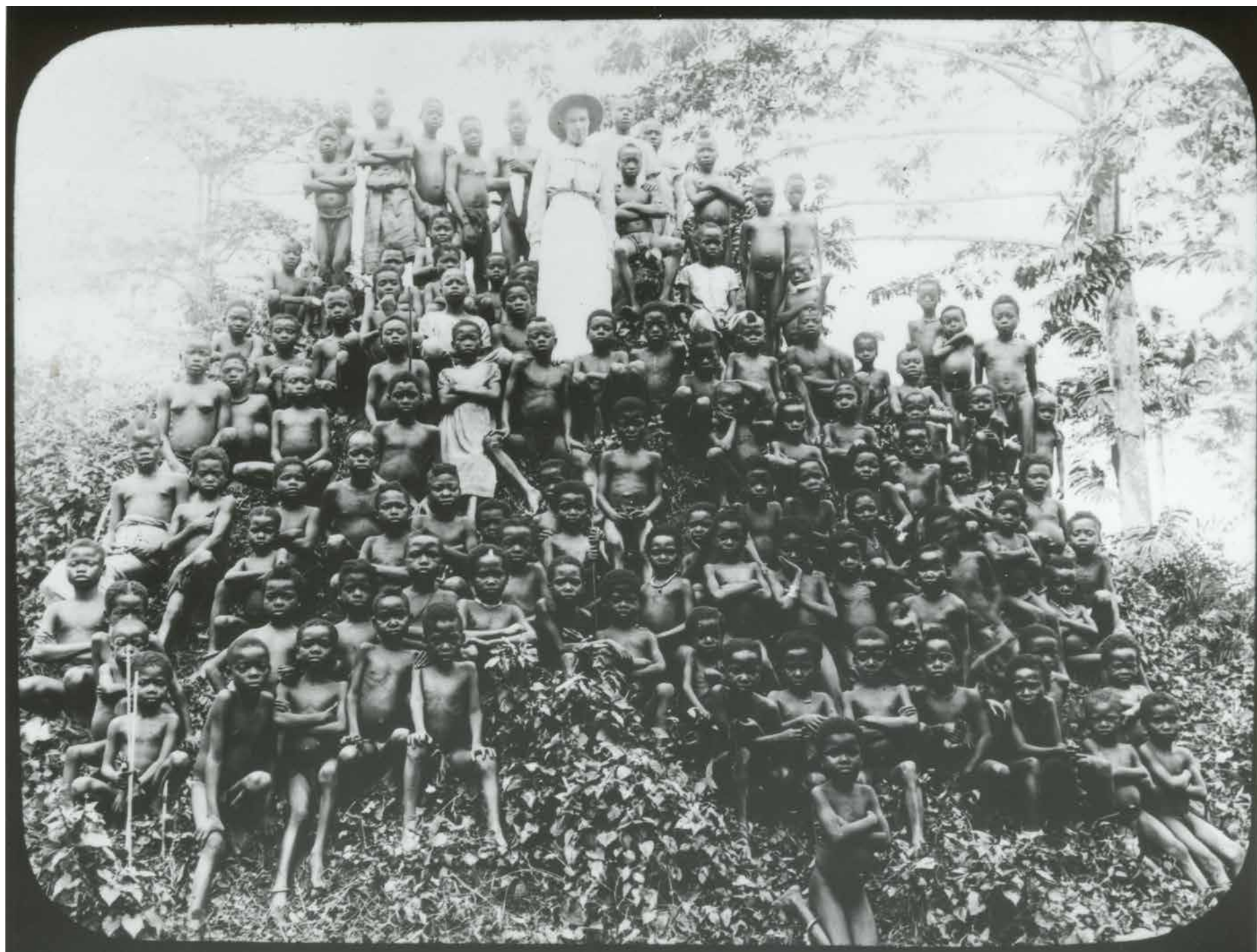
– Og det var ikke akkurat toleranse, romslighet og forståelse de prediket, som regel. Selv om deres bidrag til leseferdigheter og utdanning kanskje bidro positivt til demokratiutvikling, bidro nok også deres misjonsarbeid til økt religionskonflikt, splittelse, og undertrykking av tradisjonelle ritualer. En del steder, for eksempel i Afrika, inkluderte dette også undertrykking av kollektive konsultasjons- og demokratiske systemer. Så det er nok sånn at noe av det de gjorde fungerte konstruktivt for demokratiutvikling, mens en del annet fungerte destruktivt, sier Tørres.

Hun er skeptisk til en professor som påstår at han har statistikk for tene sine i et flerhundreårig perspektiv, og for hele verden.

– Hva gjelder Kerala i India er det vel også slik at man har hatt andre kjennetegn ved samfunnsutviklingen enn misjonsarbeid, og at disse er bedre egnet til å forklare demokratiutvikling og relativ velferd, sier hun. ■

Misjonens historiske innflytelse på demokrati i utviklingsland har vært blandet. Det mener både direktør ved Nobels fredssenter Liv Tørres og biskop Atle Sommerfeldt. Bildet av de to er fra et Mandela-arrangement i Oslo. Nelson Mandela gikk selv på en skole drevet av metodistkirken i Sør-Afrika. Foto: NTB scanpix

De første aktivistene

De smuglet bilder av kolonimaktens overgrep ut av Kongo. De startet underskriftskampanjer på hjemmebane. De mobiliserte kjendiser og drev politisk lobbyvirksomhet. **Av Jan Speed**

Mange sammenhenger var protestantiske misjonærer blant de første «menneskerettsaktivistene» i verden, i sin kamp mot imperialismens undertrykking av lokale befolkninger.

De la grunnlaget for det moderne sivilsamfunnets bruk av lobbyvirksomhet, pamfletter, avsløringer av menneskerettsbrudd, demonstrasjoner og protester. Det bidro til at vanlige mennesker i Afrika og Asia tok i bruk de samme metodene. På mange måter var de forløpere for dagens menneskerettsaktivister.

Mange av de protestantiske misjonærene – være seg baptister, metodister eller lutheranere – stod litt på utsiden av sine egne samfunn. De etablerte nye organisasjoner i landene de dro til og – bygget opp en ny holdning til frivillighet.

Utviklet sivilsamfunn

«Utviklingen av et sivilsamfunn har alltid dannet grunnlaget for demokrati. Dette gjelder også i det globale Sør, hvor sosiale bevegelser i større grad vokste fram der protestantisk misjon var virksom», skriver første-

manuensis Knud Jørgensen ved Det teologiske menighetsfakultet i Oslo i boken «Trådene i samfunnsveven».

Vekkelsesbevegelser, konfesjonelle kirker og misjonsselskaper skapte forbindelser mellom folk på tvers av geografiske grenser. Over tid fant de opp nye måter å organisere, finansiere og opprettholde religiøse bevegelser, mener Jørgensen.

Misjonsorganisasjoner gikk i bresjen i kampen mot slaveri, i både Asia og Afrika. De bekjempet opiumhandel og virksomheten til de britiske og nederlandske handelsselskapene. Mindre kjent er det kanskje at enkelte misjonærer gikk i bresjen for å avsløre maktmisbruk fra kolonimaktens side.

Kong Leopolds grusomheter

Det var det britiske baptistmisjonærpåret John og Alice Harris som i Belgisk Kongo avslørte grusomhetene begått av den belgiske kong Leopolds menn. Blant annet tok de bilder av plantasjearbeidere som hadde fått armene sine kappet av. Det førte til en massemobilisering mot det brutale belgiske vanstyret.

Tilsvarende overgrep i Fransk Kongo ble knapt nevnt i mediene. En forskjell mellom de to kongo-statene var at belgierne tillot protestantiske misjonærer å komme inn i landet, mens franskmennene bare tillot den (på den tiden) føyelige katolske kirken.

I 1820 brukte Xhosa-folket i Cape Colony (en del av dagens Sør-Afrika, red.anm.) lobbyvirksomhet i et forsøk på å påvirke den britiske kolonimakten. Det skjedde etter lærdom fra metodist-misjonærer, de samme misjonærene som senere bidro til Nelson Mandelas utdannelse.

Beskyttelse mot imperialister

Den britiske misjonæren John Mackenzie bidro til at høvdingen Khama III fikk den britiske dronningens støtte til å beskytte territoriet fra jordhungrige hvite sørafrikanere og britiske imperialister. Dette skjedde helt på slutten av 1800-tallet. Området ble senere til det uavhengige Botswana.

Misjonsaktivistene var, som oftest, de som ikke hadde bånd til kolonimakten, og de var heller ikke lønnet av dem eller den herskende eliten.

– Jeg vil selv hevde at selv om misjonærene var preget av paternalisme, ville kolonitiden ha blitt verre uten dem. Uten de protestantiske misjonærene ville demokratiet stått svakere i mange land i det globale Sør, slår Jørgensen fast. ■

Baptistmisjonæren Alice Harris' bilder fra Kongo dokumenterte brutaliteten til den belgiske kong Leopolds kolonistyre.

Alice Harris/ Anti-Slavery International

Rekonstruksjon av et overgrep i Kongo.

Alice Harris/ Anti-Slavery International

En svensk misjonær viser fram en lokal mann som har fått hånden kappet av. Ugjerningen ble begått av soldater tilknyttet plantasjeierne i Kongo.

Alice Harris/ Anti-Slavery International

Økonomi

Migranter sender hjem

Migranter verden over sender hjem svimlende 3700 milliarder kroner – hvert år. Det tilsvarer 100 norske bistandsbudsjetter. Pengene utgjør en livline for svært mange familier i fattige land, ifølge FN-rapport.

Av Asle Olav Rønning

Slike overføringer må ikke mistenkeliggjøres, sier Fatima Ali Madar i Diaspora Network, en organisasjon som arbeider for å koble innvandremiljøer og bistand.

Mer enn 200 millioner migrantarbeidere verden over sender hjem penger til familiene sine, ifølge en rapport fra Det internasjonale fondet for landbruksutvikling (IFAD).

Hver for seg er det ofte beskjedne overføringer, kanskje på et par tusen kroner eller mindre. Til sammen blir likevel de mange små bekkene en stor elv, som kan ha svært stor betydning for utvikling i fattige land.

På fagspråket kalles dette migrantoverføringer. I 2016 utgjorde dette hele 3700 milliarder kroner.

Større enn bistand og investeringer

I en stadig mer sammenvevd verden er det mange som er involvert i slike pengeoverføringer. Én milliard mennesker deltar, enten som sender eller mottager.

Rapporten *Sending Money Home: Contributing to the SDGs, one family at the time* sier at pengestrømmene har økt med 50 prosent i løpet av den siste tiårsperioden, og spår at veksten vil fortsette fram mot 2030. Årstallet er ikke tilfeldig valgt.

FN-organisasjonen IFAD mener nemlig at disse pengene vil spille en nøkkelrolle for å nå bærekraftsmålene, de 17 utviklingsmålene som verdenssamfunnet skal nå innen 2030.

Penger som sendes hjem fra migrantarbeidere utgjør nå tre ganger mer enn samlet bistand fra alle verdens giverland. I de fleste lav- og mellominntektsland utgjør migrantoverføringer også en større kapitalstrøm enn direkte utenlandsinvesteringer (FDI). Migrantoverføringer er treffsikre og bidrar vesentlig til å redusere fattigdom, ifølge rapporten.

Fortsetter på neste side →

■ RETTIGHETER

Framskritt for kvinner i Tunisia

Som første land i Midtøsten og Nord-Afrika tar president Beji Caid Essebsi i Tunisia til orde at kvinner skal kunne gifte seg med ikke-muslimere og ha lik arverett som menn, rapporterer The Guardian. Tunisia har også vedtatt en lov som forbyr all form for vold mot kvinner.

To av tre velgere sier at utenrikspolitikk spiller en rolle for hvilket parti de stemmer på. Likevel er utenrikspolitiske temaer så å si fraværende i valgkampen. >>

Kristin Skare Orgeret, professor ved Høgskolen i Oslo og Akershus.

100 bistandsbudsjetter

Migrantarbeidere fra Myanmar sorterer reker på et fiskemarked i Thailand. Verdens 200 millioner migrantarbeidere sender hjem til sammen 3700 milliarder kroner hvert år, ifølge FN-rapport. Kvinner utgjør nå halvparten av de som sender hjem penger.

Foto: Rebecca Blackwell / AP / NTB Scanpix

30 Økonomi

■ UTVIKLINGDEBATT

– Mikrofinans utrydder ikke fattigdom

– Mikrofinans kan gi litt penger i lommeboka, det kan betale skolepenger eller reparasjon av et hus, og det er jo bra, men det utvikler ikke samfunnet rundt dem som får låne penger, sier den svenske forskeren og entreprenøren Pontus Engström. Han skrev i fjor doktorgradsavhandling om mikrofinans ved Universitetet i Agder.

Direkte uten mellomledd

– Pengeoverføringer fra migranter er utvilsomt viktige for mange land. Sammenlignet med bistand så er disse pengene mindre utsatt for korrupsjon, siden de går direkte til familier som bruker dem, skriver seniorforsker Jørgen Carling ved fredsforskningsinstituttet PRIO i en epost til Bistandsaktuelt.

Han påpeker at ulempen med migrantoverføringer er at de ikke kan målrettes på samme måte som bistand.

Ifølge migrasjonseksperten er det bred enighet i fagmiljøene om hvor store pengestrømmer migrantene står for globalt i dag. Når det gjelder Norge, er det imidlertid vanskelig å finne gode tall.

– Har blitt mistenkeliggjort

Carling mener at norske myndigheter fortjener ros for å ha gjort det enklere og billigere å overføre penger ut av Norge. Men han etterlyser en tydeligere forståelse av at pengeoverføringer fra migranter i Norge bidrar til utvikling i hjemlandet.

– Det er viktig å anerkjenne disse overføringene som noe positivt. I integreringsdebatten de siste årene har dette snarere blitt mistenkeliggjort, mener han.

Det samme sier Fatima Ali Madar i organisasjonen Diaspora Network. Madar er aktiv i bistandsarbeid rettet mot Somaliland, en selverklært uavhengig stat i den nordøstlige delen av Somalia.

– Vi opplever at det reises kritikk mot at folk sender penger ut av landet. Men at norske med innvandrerbakgrunn sender penger som de selv har tjent til sine fattige slektninger, kan ikke være noe negativt. Det trengs mer kunnskap om hva disse pengene går til, i stedet for misten-

keliggjøring, sier hun.

Det er mange som sender faste bidrag til sine familier, påpeker Madar.

Sikkerhetsnett

Madar sier at overføringer fra hjemlandet i tillegg kan utgjøre et viktig sikkerhetsnett for hele lokalsamfunn, i møte med ulike typer kriser. Somaliland har det siste året opplevd omfattende tørke. I en slik situasjon kan private pengeoverføringer utgjøre forskjellen på liv og død.

– **Et eksempel på dette er at min bror fikk en telefon fra en tørkerammet landsby som sa at de trengte vann i løpet av 24 timer for å overleve. Dette var deres eneste sjanse til å få drikkevann. Han fikk kontakt med en bekjent i nærmeste by, som sa at han kunne ordne leveranse av en vanntank dersom han fikk 200 dollar. Min bror sendte pengene via mobiloverføring, og vannet ble levert, forteller hun.**

Madar sier at dette viser hvor fleksibel og rask hjelpen kan være. Denne typen hjelp bør anerkjennes som bistand, mener hun. Madar mener også at norske myndigheter burde spille en større rolle for å spre kunnskap om den positive effekten pengeoverføringene kan ha.

Samtidig understreker norsksomalieren at det er viktig å bekjempe hvitvasking av penger og overføringer til ulovlige virksomheter.

Sju Oljefond før 2030

Også FN-organisasjonen IFAD tar til orde for sterkere anerkjennelse av migrantenes pengeoverføringer. Beregningene sier at migrantoverføringer bare vil fortsette å vokse: For perioden 2015-2030 vil de utgjøre til sammen 55 000 milliarder norske kroner, eller mer enn sju ganger verdien av det norske Oljefondet i dag.

Det tas forbehold om at tallene er usikre, også når det gjelder situasjonen i dag. Ikke minst gjelder dette pengeoverføringer fra migrantarbeidere i utviklingsland.

Pedro de Vasconcelos, som leder IFADs arbeid for å lette migrantoverføringer, sier i en pressemelding at om lag 40 prosent av pengene – 200 milliarder dollar – blir sendt til landsbygda. Han peker på at det er der flertallet av de fattige bor.

Fatima Ali Madar.

Foto: Asle Olav Rønning.

Jørgen Carling.

Foto: Heidi Østbo Haugen.

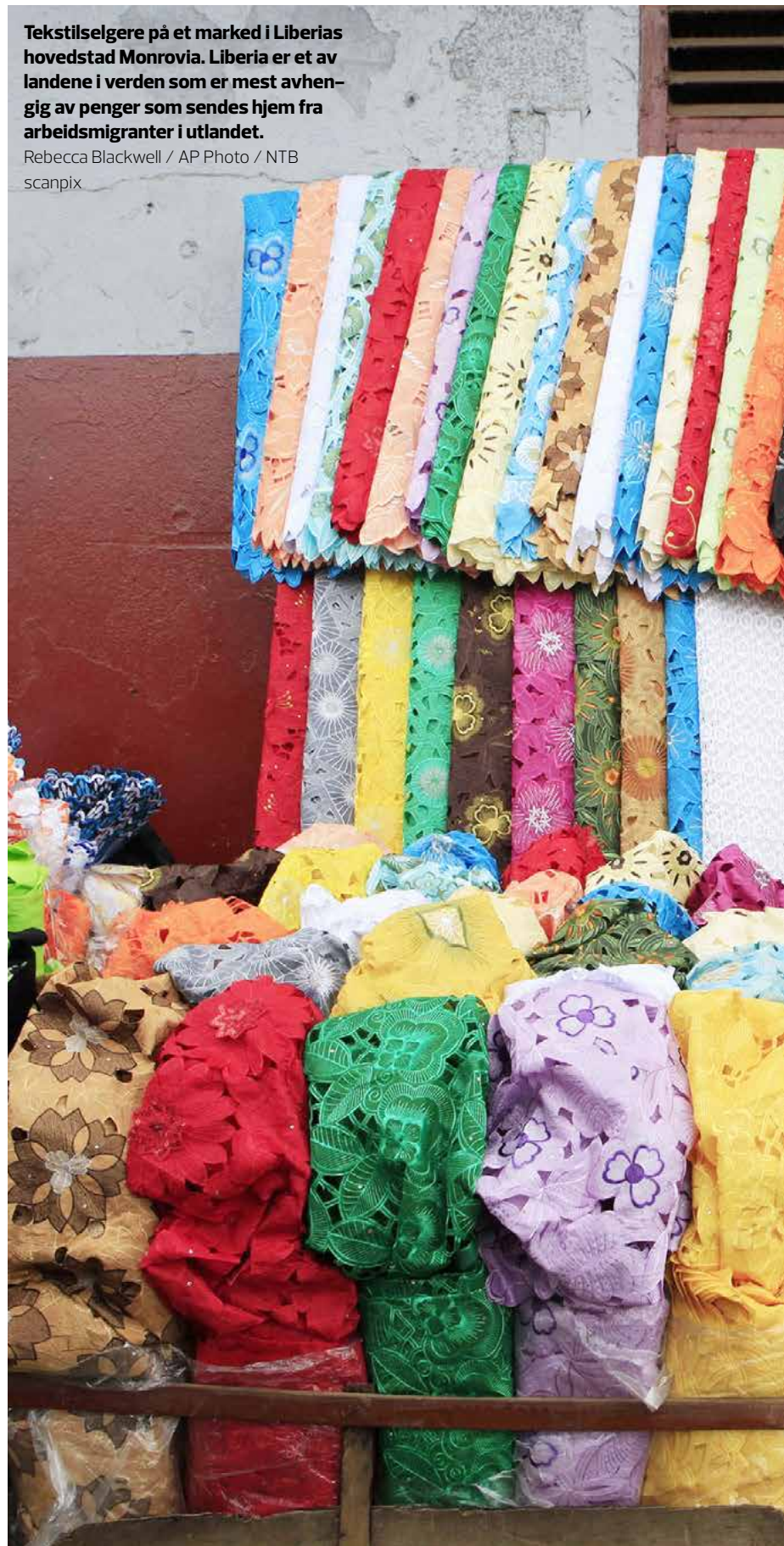
■ UTVIKLINGSDEBATT

300

mennesker kommer seg ut av ekstrem fattigdom i Etiopia hver time, ifølge organisasjonen World Poverty Clock.

Tekstilselgere på et marked i Liberias hovedstad Monrovia. Liberia er et av landene i verden som er mest avhengig av penger som sendes hjem fra arbeidsmigranter i utlandet.

Rebecca Blackwell / AP Photo / NTB scanpix

Mest til mat og tak over hodet

Tre firedeler av overføringene går til å dekke grunnleggende behov som mat, husvære og løpende utgifter, ifølge rapporten. Resten går til helse, utdanning og – i noen tilfeller – sparing og små investeringer som kan gi inntekt på sikt.

USA, Saudi-Arabia og Russland topper lista over land som det sendes mest penger fra.

Folkerike land som India, Kina, Filippinene, Mexico, Pakistan og Nigeria topper lista over de landene som mottar mest i migrantoverføringer.

Men målt som andel av landenes brutto nasjonalprodukt (BNP), er bildet annerledes. (Se tekstbokser for ulike regioner.) Flere lavinntektsland er svært avhengige av inntektene fra migrantoverføringer. Blant disse er Liberia, Haiti og Nepal, som alle

« Dette var deres eneste sjanse til å få vann. (...) Min bror sendte pengene via mobiloverføring, og vannet ble levert. »

Fatima Ali Madar, norsksomalisk solidaritetsarbeider

■ INFRASTRUKTUR

Uganda og Tanzania med felles oljerørledning

Tanzania og Uganda har startet konstruksjonen av en rørledning som skal frakte uforedlet olje fra Uganda, som er uten kystlinje, til havnebyen Tanga i Tanzania. Konstruksjonen av den 1443 kilometer lange rørledningen til en verdi av 3,5 milliarder dollar er en betydelig milepæl for Ugandas økonomi.

«Det er oftest vi som setter grenser for egne opplevelser, ikke menneskene du møter som er <<fali>>»

Norfund-sjef Kjell Roland med reisetips.

tre tilhører gruppen av prioriterte land for norsk bistand.

Dyrt å sende penger hjem

Det er dyrt å sende penger hjem. Mottageren har ofte ikke en bankkonto. I gjennomsnitt koster det i dag cirka 75 kroner for en migrant et sted i verden å sende 200 dollar hjem. Et lite antall selskaper, blant dem MoneyGram, Ria og Western Union, står for en stor andel av de globale overføringene.

Trøsten er at det har blitt billigere. Ny teknologi presser kostnadene ned, påpekes det i rapporten. Ikke minst pengeoverføringer via mobiltelefon gjort det mye rimeligere å sende penger.

I rapporten fra IFAD er en migrantarbeider definert som en som bor i et annet land enn der hun eller han er statsborger, og sender penger hjem til hjemlandet. Penger sendt av flyktninger og asylsøkere er ikke omfattet av tallene. ■

Asia:**2046 mrd. kroner**

Samlede migrantoverføringer til Asia (Midtøsten ikke inkludert) i 2016: 2046 milliarder kroner. 77 millioner migranter, hvorav 48 millioner i andre asiatiske land.

Disse landene får mest penger fra migranter i utlandet, målt som andel av landets brutto nasjonalprodukt (BNP) (tall for 2015):

1. Nepal (32%)
2. Tadsjikistan (29%)
3. Kirgisistan (26%)

Latin-Amerika:**614 mrd. kroner**

Samlede migrantoverføringer til Latin-Amerika og Karibia (2016): 614 milliarder kroner. 33 millioner migranter.

Mest penger fra migranter i utlandet, som andel av landets BNP (tall for 2015):

1. Haiti (25%)
2. Honduras (18%)
3. Jamaica og El Salvador (begge 17%)

Afrika:**508 mrd. kroner**

Samlede migrantoverføringer til Afrika i 2016: 508 milliarder kroner. 33 millioner migranter, hvorav halvparten i andre afrikanske land.

Mest penger fra migranter i utlandet, som andel av landets BNP (tall for 2015):

1. Liberia (31%)
2. Gambia (22%)
3. Komorene (20%)

Europa:**365 mrd. kroner**

Samlede migrantoverføringer til Europa 2016: 365 milliarder kroner. 26 millioner migranter, hvorav 70 prosent i andre europeiske land.

Mest penger fra migranter i utlandet, som andel av landets BNP (tall for 2015):

1. Moldova (24%)
2. Kosovo (15%)
3. Bosnia og Hercegovina (11%)

Midtøsten og Kaukasus:**207 mrd. kroner**

Samlede migrantoverføringer til regionen 2016: 207 milliarder kroner. 19 millioner migranter. Tallene omfatter Georgia, Aserbajdsjan, Armenia, Tyrkia, Syria, Irak, Libanon, Palestina, Jordan og Jemen.

Mest penger hjem fra migranter i utlandet, målt som andel av BNP (tall for 2015):

1. Libanon (16%)
2. Jordan (14%)
2. Armenia (14%)

32 Intervjuet

Forfatteren bak homobok:

– Givernes trusler kan gjøre vondt verre

– Bistandsgivere må opptre med kløkt. Å holde igjen bistandspenger er feil måte å påvirke andre land, sier Pål Vegard Hagesæther. Aftenposten-journalisten har reist langs «homofobiens akse».

Av Even Tømte

– **M**an ser tendenser til en større polarisering, som en reaksjon mot de liberale verdiene. Det er et åpent spørsmål hvor dette går videre, spesielt etter valget av Trump i USA og utviklingen man ser i Russland og Tyrkia. Jeg er langt ifra sikker på at tilbakeslagene bare er midlertidige, sier Pål Vegard Hagesæther til Bistandsaktuelt.

Hagesæther er journalist i Aftenposten og sosiolog, og aktuell med boka *Skeivt ut: Reiser i homofobiens land*, som tar for seg homofiles rettigheter og levekår i ulike land i verden. Utgangspunktet hans er at det har skjedd store framskritt for homofiles rettigheter i store deler av verden.

Samtidig har utviklingen noen steder gått i motsatt retning. Resultatet er et globalt gap, der forskjellen mellom de liberale og de restriktive landene bare øker, mener Hagesæther.

– En ting går igjen i landene jeg har besøkt: at religiøse krefter har vunnet oppslutning og makt, og kjemper mot homofiles rettigheter. Det kan være snakk om ortodoks kristendom som i Russland, islam som i Tyrkia, eller evangelisk kristendom som i Uganda og på Jamaica. I India har en religiøs gruppering med hinduer i spissen fått gjeninnført kriminalisering av homofili, forteller Hagesæther.

Tilbakeslag

Forfatteren har besøkt noen av de restriktive landene: Russland, India, Uganda, Iran, Tyrkia og Jamaica. Han har deltatt på Pride-arrangementer og intervjuet homoaktivister, homofientlige politikere og alminnelige mennesker som «tilfeldigvis er skeive». Mange forteller om liv som har blitt vanskeligere de siste årene.

– I Russland, Tyrkia og Uganda har det vært en veldig negativ utvikling de siste årene. Etter reisene mine har det også kommet dårlige nyheter fra blant annet Tsjetsjenia, Indonesia og Bangladesh. Utviklingen i noen av

disse landene går ganske bratt nedover, som Tyrkia. For noen få år siden var Istanbul en slags fri storby med nye homoliv, og de største paradene i den muslimske verden. Nå er folk der deprimerte og vil forlate landet.

Landene Hagesæther har besøkt er svært forskjellige, både når det gjelder kultur, religion, historie og politisk makt. Homofobien arter seg også ulikt. I Uganda har evangeliserende menigheter med støtte fra trosfrender i USA bygget opp en sterk motstand mot homofiles rettigheter. Dette toppet seg i en svært restriktiv lov fra 2014, som riktignok ble erklært ugyldig av høyesterett etter kort tid på grunn av en formalitet.

Det teokratiske styret i Iran slår hardt ned på alle former for usømmelig oppførsel. I Russland har en bølge av homofobi fulgt Putins autoritære nasjonalisme, med lover som forbyr "homoseksuell propaganda". På Jamaica møter en voksende Pride-bevegelse sterk motstand, og religion og landets mest kjente eksportvare, musikken, bygger opp under homofientlige holdninger.

Misnøye med Vesten

– Økt makt til religiøse krefter er et fellestrekk alle disse stedene. Et annet er sterke ledere som spiller på folks fordommer for å sikre seg makt og oppslutning. Homofile er en lett gruppe å angripe. Det ligger kanskje fordommer i befolkningen fra før, som gjør det mulig å piske opp stemningen videre. Et tredje fellestrekk er en misnøye mot vestlige verdier.

«En ting går igjen i landene jeg har besøkt: at religiøse krefter har vunnet oppslutning og makt, og kjemper mot homofiles rettigheter.»

Pål Vegard Hagesæther har intervjuet homoaktivister, homofientlige politikere og alminnelige skeive mennesker. Mange forteller om liv som har blitt vanskeligere de siste årene.

Foto: Espen Røst

Homofile, spesielt åpne homofile, blir sett på som selve erkesymbolet på det moralske forfallet i Vesten. Flere av landene jeg har besøkt er tidligere britiske kolonier, og følsomme for forsøk på påvirkning utenfra. Men også i Russland og Tyrkia, som ikke har den samme kolonifortiden, er det tilsvarende motstand – mot «å bli styrt» fra EU og USA.

– *Men i mange tilfeller var det kolonimakten som innførte lover mot homofili i første omgang?*

– Ja, det er et stort paradoks. Flere land hadde aldri hatt noe forbud før britene innførte det. Nå forsvarer de forbudet ved å si at homofili er noe vestlig.

Kløkt og diskresjon

Norske bistandspenger finner veien over store deler av kloden, der de skal forandre liv og samfunn. Men hva gjør man som bistandsgiver når myndighetene er ettergivende overfor eller delaktige i forfølgelse av minoriteter?

Da anti-homoloven ble innført i Uganda i 2014, reagerte utenriksminister Børge Brende med umiddelbart å holde tilbake 50 millioner bistandskroner. Flere ugandiske homo-

menneskerettsorganisasjoner oppfordret imidlertid til ikke å «straffe» landet gjennom bistandskutt.

Bistandsgivere må opptre med kløkt og diskresjon, mener Hagesæther.

– Å flagge med regnbueflagg og være veldig tydelig i støtten, for eksempel at man holder tilbake bistandspenger, kan også virke mot sin hensikt. Det kan bygge opp under bildet av at dette er noe vestlig som de tidligere kolonimaktene prøver å dytte på folk. Man bør prøve å påvirke på en diskret måte. Kanskje kan man få land som Sør-Afrika til å spille en lederrolle, slik at det i større grad kommer fra "deres egne". Man bør støtte lokale organisasjoner sånn at de kan kjempe fram sin egen homokamp, heller at det kommer utenfra.

Glade for utenlandsk støtte

– *Hva sier aktivistene du har møtt selv om dette?*

– Mitt inntrykk er at de fleste aktivister er glade for å få utenlandsk støtte til organisasjonene sine og å bli invitert til å snakke i utlandet. Samtidig forstår de nok at det er grenser for hvor mye vestlige land kan påvirke. I Uganda er det et paradoks at

det er USA som har sendt de misjonærene som har påvirket landet til å gå i en mer homofriendlig retning. Her er situasjonen at den amerikanske ambassaden vil kjempe for bedre rettigheter for homofile, samtidig som amerikanske misjonspengene bidrar til at utviklingen går i negativ retning.

– Er det en fare for at det internasjonale samfunnet trår for varsomt?

– Dette er kompliserte spørsmål, og jeg sitter ikke med noen fasit etter mine reiser. Kanskje er det en fare for at man trår for varsomt. Men organisasjonene kan ikke gjøre seg altfor avhengige av økonomisk bistand utenfra for å kunne fungere. De må også forsøke å samle inn penger lokalt og finne lokale støttespillere. Bare på den måten kan de sikre seg legitimitet hos lokale myndigheter.

Over hele verden

– Har de homofobe et poeng når de sier at anerkjennelse av homofiles rettigheter er en vestlig verdi?

– Hva er egentlig en vestlig verdi? Jeg mener det bør være en grunnleggende menneskerett. På samme måte som at menn og kvinner bør behandles likt, eller man ikke bør ha rasistiske lover, bør det være like rettighe-

ter for homofile og heterofile. Vesten har kommet lengst i å gi homofile rettigheter. På den måten kan det sies å være vestlig, men ikke fordi det er en del av vår kulturarv som man ikke finner andre steder. Tvert imot har den kristne kulturarven vært veldig restriktiv overfor homofile. Det er viktig å ha i bakhodet, når man prøver å påvirke andre land til å bedre sine rettigheter, hvor nytt dette også er i vestlige land.

– Har du også sett ting som har gitt grunn til optimisme?

– I alle landene jeg har besøkt finnes det homofile som kan leve tilnærmet gode liv, så sant de holder seg diskret og ikke kjemper offentlig for sine rettigheter. For eksempel finnes det homofile miljøer i Iran som har fester, folk som møter hverandre i parkene og så videre. Det finnes også lysglimt. I India har man fått mer anerkjennelse av transpersoners rettigheter. Søker man om visum til India nå kan man krysse av mann, kvinne eller transperson i skjemaet. På Jamaica ser man stadig større Pride-festivaler hvert år. Utviklingen går ikke i hundre prosent negativ retning i alle disse landene. Bildet er mer sammensatt. ■

Sett fra sør av Fabeha Monir

Fabeha Monir er
journalist og bor i
Dhaka.

Drømme- fabrikken

HER FORLEDEN var jeg i Banglabazar, et industriområde i utkanten av Dhaka. Det bor over 100 000 mennesker der, mange jobber på tekstilfabrikkene i området. Det er ikke et spesielt godt sted å bo. De sanitære forholdene er elendige og tilgangen til rent vann er en stadig utfordring.

Jeg var der for å skrive om nettopp dette da jeg ble stående å prate med 25 år gamle Beauty Begum. Hun fortalte meg historien om seg selv, en historie jeg fant både rørende og inspirerende.

Beauty kommer opprinnelig fra en liten landsby. Hun giftet seg som tolvåring. Mannen hennes var voldelig. De fikk etter hvert tre barn, men levde i stor fattigdom. For Beauty var drømmen å flykte fra fattigdommen, og den daglige mishandling. Til tross for alle vanskelighetene fortsatte hun å sende sin eldste datter, Moon (12), på skolen.

Da Beautys ektemann bestemte at datteren skulle giftes bort i en alder av tolv, opponerte Beauty for første gang i sitt liv, mot samfunnet og mot sin mann. – Jeg kan ikke bare se på at datteren min dør, akkurat som jeg, sier Beauty, – så jeg bestemte meg for å dra inn til byen for å finne en jobb i tekstilindustrien.

FOR TRE måneder siden kom Beauty til Banglabazar og hun fikk jobb på Habitus Textile Factory.

– Jeg er ei landsbyjente og har bare jobbet ved elva og på markedene før. I den store tekstilfabrikken med hundrevis av arbeidere, følte jeg meg som en vinner. Jeg følte at jeg kunne redde ungene mine og meg.

Akkurat som Beauty, kommer det hver dag andre unge kvinner til Dhaka med håp om et bedre liv. Bangladesh' tekstilindustri er nest størst i verden med 4 millioner ar-

beidere, hvorav de fleste er kvinner. Landet eksporterer tekstilprodukter for over 25 milliarder dollar årlig.

BEAUTY VET IKKE mye om hvor viktig tekstilindustrien er for landets økonomi, men hun vet hva som skjedde med hennes liv etter at hun begynte å jobbe i tekstilfabrikken.

– Jeg hadde aldri trodd jeg kunne tjene 5500 taka, sier hun. – Datteren min, Moon, har begynt på skolen igjen, og jeg har avlyst bryllupet. Jeg sender penger til henne og har råd til å kjøpe egg og kylling til ungene mine.

Da Beauty bestemte seg for å dra til byen, advarte svigermoren hennes mot fabrikkkollapser. Dette var fire år etter Rana Plaza, og fremdeles fremkaller minnene om denne katastrofen frykt hos landets fabrikkarbeidere.

– Jeg var også redd til å begynne med, innrømmer Beauty, – men bygningen jeg jobber i er tryggere enn mitt eget hus. Hjemme i landsbyen var det naturkatastrofer hvert år, så frykt og død er ikke akkurat fremmed for oss. Det er nettopp fordi jeg jobber i en tekstilfabrikk at jeg nå har et verdig liv. Det er verdt risikoen.

BEAUTY BEGUM ER ikke lenger en kvinne som bruker dagen på å fange fisk med nett hun har leid av andre. Når hun kommer hjem fra fabrikk, forsøker hun å hjelpe ungene med skolearbeidet. Hennes eldste datter, Moon, fortsetter skolegangen og ser fram til å en dag å flytte til byen. Beauty har begynt å drømme om en bedre framtid.

– Livet mitt er forandret, sier hun. – Tekstilfabrikkene er en velsignelse, så framtid det ikke skjer noen ulykker. ■

Beauty Begum hjelper datteren Tamanna (8) med lekser. En av hovedgrunnene til at Begum flyttet til Dhaka var fabrikkjobben hennes. Den gjør at hun kan betale for barnas utdannelse. Foto: GMB Akash

Bok:
Skeivt ut: Reiser i homofobens land.
Forlag: Pax, 2017.

Meninger

Vi må synliggjøre verdivalgene i utviklingsdebatten

Utviklingspolitiske saker har fått lite oppmerksomhet fra politikere og presse i den pågående valgkampen. Er det fordi konfliktlinjene er for uklare? Jeg mener vi bør gjøre politikken og verdivalgene tydeligere i utviklingsdebatten. Det trengs.

Av Gry Larsen

to og et halvt år har jeg hatt privilegiet å få lede en norsk bistandsorganisasjon. Jeg kom til sektoren fra politikken. Det har vært meningsfullt og lærerikt. Det er en bransje og et politikkområde som jeg har hatt mange meninger om, og som jeg nå har sett fra innsiden. Jeg har fått en enda større respekt for organisasjonenes innsats og kompetanse. Vi har mye å være stolt av i norsk bistand.

De ikke-statlige aktørene har en viktig rolle i den norske utviklingspolitiske debatten. Vi har kapasitet og mulighet til å stille politikere til ansvar. Vi er heldige som tilhører et åpent demokrati hvor det er enkelt å oppsøke makthavere. Vi deltar i høringer og møter på seminarer om viktige utviklingspolitiske saker.

Men de politiske debattene fremstår ofte som dragkamper om penger til det ene eller andre gode formålet, og organisasjonenes innspill oppfattes ofte som forsøk på å få en større del av kaka. Kanskje er dette med på å ta oppmerksomheten bort fra verdivalgene som utviklingspolitikk egentlig handler om.

Begrunnet med verdier og fakta

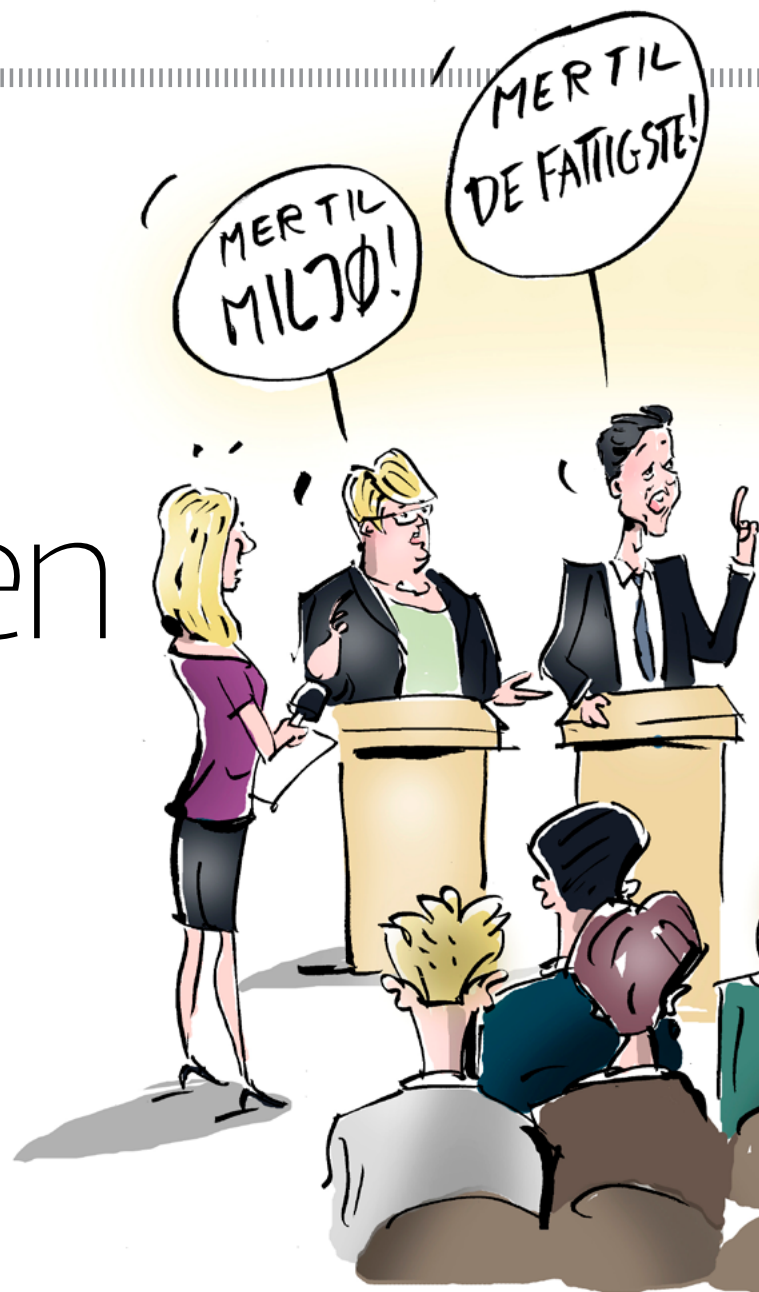
Jeg vet at vi fra CARE ikke overrasker noen når vi sier at innsatsen for kvinners rettigheter og likestilling må

trappes opp. Men vi sier ikke dette bare for å markere vår nisje eller få økte bevilgninger. Organisasjonenes kjernesaker er ikke tilfeldig valgt blant en liste ledige tema. De er begrundet med verdier og faktabaserte argumenter.

Det at vi løfter de sakene vi selv jobber med, er ikke en svakhet, men en styrke. Der skiller vi oss heller ikke fra andre organisasjoner, som fortjener å bli hørt om sakene som de er mest opptatt av og kan mest om.

Det er ikke dermed sagt at bistandsorganisasjonene ikke kan bli flinkere til å tenke nytt og etterstrebe en mindre forutsigbar kommunikasjon og påvirkningsarbeid. Vi kan bidra til å synliggjøre verdivalgene i utviklingspolitikken ved å unngå snevre og repeterende argumenter. Vi bør tørre å gå i åpen og kritisk dialog med hverandre. Internt i organi-

« Vi kan ikke skygge unna at fattigdomsbekjempelse også er interessekamp. Dette må trekkes sterkere frem – for å gjøre debattene mer engasjerende for flere.»

sjasjonene og mellom oss er det ofte debatt. Vi kan i større grad løfte de debattene ut.

Det er slående hvordan de utviklingspolitiske debattene politikere i mellom ofte ender opp i diskusjoner om hvem som vil bevilge mer penger til ulike utviklingspolitiske områder. Dette er viktige spørsmål, som synliggjør forskjellene mellom partiene, men utviklingspolitikk kan ikke reduseres til bare å handle om størrelsene på postene i bistandsbudsjettet.

Trump vs. kvinners rett til trygghet

Utviklingspolitikk må være nettopp politikk. Det handler om veivalg og verdier. Penger er selvsagt en del av dette, men kampen mot fattigdom, konflikt og nød er ikke fri for interessekamp. Vi kan ikke skygge unna disse. De må trekkes sterkere frem for å gjøre debattene mer engasjerende for flere.

Her er ett eksempel: Trump-regjeringen innførte i år den såkalte «global gag rule», som vil dramatisk svekke kvinners mulighet til en trygg abort, og som forplikter mottakere av amerikansk bistand til ikke å jobbe for liberalisering av abortlovgivning. Hvordan skal vi reagere på dette?

Vi kan svare, slik Norge har gjort, at vi er uenige i den amerikanske politikken, og øke støtten til seksuell og reproduktiv helse og rettigheter – eller vi kan gjøre som Sverige: Si oss uenige, øke støtten – og i tillegg stille krav til organisasjoner som skal motta støtte til helsearbeid, om at de ikke aksepterer den amerikanske munnkurven. Det siste er uten tvil mer politisk enn det første.

De som vet hvor skoen trykker

«Lokalisering» av bistanden er et annet eksempel på et verdivalg i bistandspolitikken. Dette handler om

Månedens
spaltist

Liv Tønnessen

Gry Larsen

Laila Bokhari

→ Følg debattene på nett: www.bistandsaktuelt.no

■ DEBATT

Vil et kortvarig, stort løft virke i Afrika?

En «Marshall-plan» for Afrika har bedre forutsetninger for å lykkes enn noen gang tidligere. Men det egner seg ikke til bruk i sårbare stater, skriver Øyvind Eggen og Nikolai Hegertun fra tenketanken Civita.

■ DEBATT

Norge bør ikke følge Trump i Afghanistan

President Trump skal trappe opp krigføringen i Afghanistan og vil ha med Nato-landene. Norge bør si nei, og i stedet gjøre det vi er best til, nemlig fredsbygging, mener Rolf A. Vestvik, partner i firmaet Conow.

■ DEBATT

Menneskerettigheter avgjør framtida

For Venstre er menneskerettighetene fundamentalt for all politikk. Det som ofte omtales som norske verdier, er i realiteten globale, liberale verdier, skriver Trine Skei Grande.

hvordan innsatsen til de lokale hjelpeorganisasjonene – de som jobber for å hjelpe i egne lokalsamfunn – bør anerkjennes og styrkes.

Dette kan gjøres ved å gi dem mer midler til å utvikle sine egne organisasjoner, fremfor å la dem forbli underleverandører for internasjonale organisasjoner. Små lokale organisasjoner har dårligere forutsetninger til å oppfylle norske bistandsgiveres strenge krav til rapportering og finanssystemer. Dette innebærer en politisk avveining mellom kontroll av bistandsmidler og et mål om å flytte makt nærmere dem som rammes av nød. Man kan ikke alltid få i pose og sekk i politikken.

For å få løftet politikken i utvikling, er det nødvendig med egen utviklingsminister. Utviklingspolitikk krever full oppmerksomhet, deltakelse i relevante fora og tid til å se politiske muligheter. Vi trenger en minister som bare tenker på utvikling, taler de fattiges sak, og lar

andre balansere deres hensyn mot øvrige utenrikspolitiske interesser. Ikke et vondt ord om statssekretærer: Jeg har selv vært det, og vet at statssekretærer kan få til mye, men de er ikke ministre. De snakker ikke med en statsråds autoritet i internasjonale forhandlinger og møter. De viktigste prosessene skjer på statsrådsnivå eller statsministernivå. Sånn er internasjonal politikk.

Bare størrelsen på det norske bistandsbudsjettet – om lag 37 milliarder kroner – tilsier at det bør være en egen statsråd, men dette er etter mitt syn ikke den viktigste grunnen. Det er ikke først og fremst Norges bistandspenger som gjør at vi blir lyttet til – det er vår evne til å tenke nytt, skape allianser og fremme viktige initiativer. Vi bør bruke den tyngden godt i internasjonale sammenhenger, og da kan ikke utviklingspolitikk være venstrehandsarbeid. ■

Øyvind Eggen

I denne spalten vil fire samfunnsdebattanter ytre seg om globale spørsmål. I denne utgaven er det Gry Larsen, generalsekretær i Care. Hun er tidligere Ap-politiker og har blant annet vært statssekretær i Utenriksdepartementet.

Kommentar Eva Bratholm

Til topps for bærekraft

EN SKULLE TRO det var arrangert: I halvmørket ved post nr. 2 i bærekraftsløypa opp til Gaustatoppen den siste lørdagen i august, spør en liten gutt faren sin: Pappa, hva er sult? Jeg sto bak og hørte en pedagogisk far forklare at det ikke er alle mennesker i verden som får nok og riktig mat.

Det var om lag 7500 mennesker som gikk Norads nattevandring med hodelykter opp til toppen denne kvelden. Jeg var ikke den eneste som overhørte slike samtaler. På mål 3 om god helse, var det en klok mor som sa at god helse er ikke bare å få hjelp av lege og sykehus når man er syk, men også mulighet til å leve et liv som gjør at man ikke blir syk.

Det var andre gang Norad arrangerte nattevandring for bærekraftsmålene. Ifjor var vi naturligvis litt engstelige for om dette ville slå an. Men midtveis i løpet kunne vi konstatere at en enorm lys-slynge, formet av tusenvis av mennesker med hodelykter, buktet seg oppover fjellet. Vi forsto at det var en kjempesuksess.

Det er flere suksessfaktorer bak Gaustatoppen. Fjellet er kåret til Norges flotteste, nordmenn har sans for en spesiell friluftsfølelse og det er fint om det også dreier seg om «en god sak».

DET HELE BEGYNTE på samfunns- huset i Rjukan en vårkveld i 2016. Norad hadde invitert til idemyldring rundt en bærekraftskampanje knyttet til stedet.

Rjukan ble valgt fordi stedet på mange vis symboliserer det samme

som de ambisiøse bærekraftsmålene: Å gjøre det umulige mulig. Rjukan hadde satt opp et speil for å få solskinn i mørketida. Her ble den fantastiske tungtvannssaksjonen gjennomført. Og det var her det norske vannkrafteventyret begynte.

På idédugnaden var det to tema som dominerte: Gaustatoppen og lys! Og slik ble det den lyssatte bærekraftsløypa til toppen.

På post 8 hadde vi en fotoboks med plakater hvor deltagerne kunne velge «sitt» bærekraftsmål. Jeg sto der en stund og fulgte med. Mange valgte naturligvis nr. 1 om å utrydde all fattigdom.

Men overraskende mange valgte nr. 14 om å bevare havet. Av samtalene rundt meg, forsto jeg at tvtildene fra i vår av en hval med magen full av plastposer, hadde gjort et sterkt inntrykk. Mange ville markere sin støtte til hav-målet på grunn av den stakkars hvalen og hva den representerer.

SELVE NATTEVANDRINGEN er en utrolig opplevelse. Sett i lys av å spre kunnskap om bærekraftsmålene er ringvirkningene av den enda viktigere. Den korte filmen som ble laget av vandringen i fjor, ble vist over 2 millioner ganger på sosiale medier.

Fra årets tur er det tusenvis av bilder og oppdateringer på Twitter, Facebook og Instagram, for å nevne noe. Det er naturligvis mye om turen, ryggsekken og topplua, men også om idéen bak: Å spre kunnskap om den store globale arbeidsplanen - FN's bærekraftsmål. ■

Rundt 7500 personer deltok på Norads nattevandring for bærekraftsmålene. Kombinasjonen friluftsliv og en god sak slår godt an hos nordmenn.

Foto: Norad

36 Portrett

I en verden full av trøndere

På tidlig 1990-tall banet han vei for en liten revolusjon i norsk bistand. 26 år etter, i en alder av 83 år, står tidligere Norad-direktør Per Øystein Grimstad igjen på barrikadene.

Av Gunnar Zachrisen (tekst) og Ken Opprann (foto)

«**B**istand bør ikke være et fristed der politikere kan bruke store penger på det som passer dem», fastslo han i et leserinnlegg i Aftenposten 10. juli i år. Som medforfatter sto også en annen nestor innen norsk utviklingssamarbeid, tidligere bistandsminister Tom Vraalsen (81).

Innlegget i Aftenposten vakte betydelig oppsikt, tross begynnende norsk sommervarme. Det er ikke ofte to tidligere bistandstopper, begge veteraner på 80+, stiller grunnleggende, kritiske spørsmål ved norsk bistand.

«I dag er det lite snakk om hva disse pengene brukes til. Kanskje fordi det er mange involverte som har en personlig interesse av virksomheten?» spør de, med anslag av ungdommelig frekkhet.

Grimstad og Vraalsen er særlig kritisk til en utvanning av bistandsdefinisjonen. Sikkerhetspolitikk og asylmottak i Norge hører ikke hjemme på bistandsbudsjettet, mener de, og etterlyser en klarere fattigdomsorientering. «Kanskje er tiden kommet for å rydde opp. (...) For å bidra til å hjelpe frem de fattigste menneskene i verden.», skriver de to – med bakgrunn fra henholdsvis Arbeiderpartiet og Senterpartiet.

Både statssekretær og utenriksminister, fra Høyre, måtte etter hvert på banen – for å motvirke det rødgrønne eldredoppøret. I slutten av juli, etter to innlegg fra herrene Grimstad og Vraalsen, er Børge Brende såpass irritert at han sender et krast svar, som publiseres i samme avis. Norsk bistand er ikke «et fristed for politikere og administrasjon til å bruke penger slik det passer dem», skriver utenriksministeren.

Brende fastslår at norsk bistand er «i verdensklasse», ramser opp resultater på ulike arenaer og fastslår at det finnes klare regler for hvordan pengene skal brukes.

Telefonen fra Mandela

I et rødmalt rekkehus på fredelige Ormøya i Oslofjorden sitter en tidligere Norad-direktør og humrer over at han og «kameraten» Tom har klart å sparke både utenriksministeren, NRK og Aftenposten opp fra solsegen i sommervarmen.

Litt hvitere i håret er han blitt, men 17 år etter at han ga seg i utenriks-tjenesten, er han fortsatt samfunns-

engasjert, på ulike fronter. Viktigste kampsaker: å bekjempe fattigdom og «bevare livsmiljøet». Han er også en tydelig talsmann for faglighet og lokalkunnskap i bistanden. I praksis betyr det at han mener Norad bør få en større rolle i den offentlige bistanden.

Dagen før den norske diplomaten tok farvel som Norges sendemann i Sør-Afrika i 2000, fikk han en telefon. Den var fra Nelson Mandelas sekretær. Eks-presidenten hadde lest i avisen at ambassadør Grimstad skulle hjem til Norge.

– Hun spurte om jeg, som da satt i Cape Town, hadde tid til å treffe ham, i Johannesburg. Det var egentlig et dumt spørsmål. Selvsagt ville jeg det, selv om det var dagen før avreise og jeg hadde nok å gjøre. Det var bare å sette seg i bilen og dra av sted.

Møtet med Mandela, som han hadde truffet flere ganger, ble varmt og hjertelig. Den sørafrikanske landsfaderen ville nok en gang uttrykke sin taknemlighet for nordiske lands støtte under kampen mot apartheid, men stort sett snakket de om livet – og holdninger.

«En jævlige fin fyr», lyder Grimstads karakteristikk av Nelson Mandela. Det er med slike enkle, udiplomatiske og folkelige vendinger han pleier å karakterisere folk.

Trøndere, hele gjengen!

De som kjenner ham mener at den frittalende trønderen rett og slett er glad i mennesker, uansett hvor de er på rangstigen og uansett hvilken farge de har på huden.

– De er jo nøyaktig som trøndere hele gjengen, sier bistandsveteranen – og får det til å høres ut som en kompliment.

Det første utenlandsoppholdet hans var i Tanzania, på oppdrag for Den internasjonale arbeidsorganisasjonen (ILO). Oppgaven var å lære tanzanianere å bli bedriftsledere. Han traff «jævlige mye bra folk», sier han.

Flere av dem har han fortsatt kontakt med.

– Jeg lærte meg swahili, nok til å kunne prate litt med folk. En dag kom jeg i prat med ei kikuyu-dame ute på landsbygda. Hu prata som en

«Det var da det slo meg at hu ligna noe veldig på tanta mi på Storfosna!»

Folk rundt om i verden er jo, stort sett, «som trøndera flest», fastslår Per Øystein Grimstad, mannen som mer enn noen andre har satt sitt preg på moderne norsk bistand. Fellesarealet ved rekkehuset på Ormøya er hans fredelige oase.

Foto: Ken Opprann

foss. Det handla om det hu var opptatt av; unga sine og skolen. Det var da det slo meg at hu ligna noe veldig på tanta mi på Storfosna!

Ifølge Norad- og UD-veteranen er det slik de er, afrikanere flest: «Stort sett, sånn som oss».

– Det er i grunnen utrolig hvor mange «trivelige trøndere» det finnes, over alt i verden, fastslår han.

Sjef med legende-status

For ansatte i Norad er «PØGen» nærmest en legende. Direktøren som blir husket mer enn noen annen.

Han praktiserte «management by walking», sier en kilde. Hun var ung i tjenesten den gang, og syntes det var utrolig stas å ha en toppsjef som kom innom kontoret for å slå av en prat.

– «PØGen» kom tuslende gjennom korridorene og satte seg ned på kontoret. Ville høre hvordan du hadde det. Veldig stas for den som var lavest på rangstigen, sier hun.

– Vi husker jo alle en sjef som plystret og sang i gangene, og som så gjerne satte seg ned for en prat – og

viste interesse for alle, uavhengig av posisjon, sier en annen.

Hun karakteriserer ham som «sterk, modig, varm og menneskelig». Til tider har han en tåre i øyekroken når han minnes gode venner og opplevelser, observerer vi selv – under intervjuet.

Sjokkert over holdninger

Da han kom til bistandsdirektoratet Norad i 1988, hadde Grimstad allerede allsidig bakgrunn fra næringsliv og industri, som FN-ansatt og statssekretær for Ap. Med utdanning innen metallurgi, økonomi og finans hadde han gjort en rask karriere i næringslivet.

Han hadde vært organisasjons- og administrasjonssjef i Norsk Jernverk i Mo i Rana, og i ulike andre lederstillinger, inntil han i perioden fra 1976-80 ble administrerende direktør i firmaet Norconsult i Oslo. Deretter ringte Finn Kristensen og ba ham om å bli statssekretær i Industridepartementet.

Selv fastholder 83-åringen overfor Bistandsaktuelt at perioden som Norad-direktør, fra 1988 til 1996, var

den beste i hans lange yrkesliv.

Men det begynte slett ikke bra. Trønderen, som hadde gjenkjent tanta si fra Storfosna et sted på landsbygda i Tanzania, ble sjokkert over holdningene som på den tida rådet blant såkalte norske bistandseksperter.

– Mange mente tydeligvis at oppgaven var å lære folk der ute å bli «hvite», akkurat som oss, og at det var vi som visste best, om hva og hvordan ting burde gjøres, sier han.

Norad var også preget av en utpreget «snillisme», som ikke bare var naiv, men også skadelig for mottakerne. «Å gå inn med bistandsmidler fordi man synes synd på folk, er det dårligst mulige utgangspunkt for hjelp til selvhjelp», skrev han senere.

Et ensomt menneske, med bøyd hode

Næringslivs mannen og Ap-politikeren hadde vært igjennom tunge og store oppgaver før. Men dette nye løftet føltes ekstra tyngende. I tillegg hadde han nettopp lagt bak seg en skilsmisse.

Den nye jobben endte med depresjoner og sjukmelding, forteller han.

Den røslige bistandsveteranen reiser seg og går bort til hylla over tv-en. Han peker. Et stykke over jesusportrettet han skar ut i tre, som 14-åring, står en leirfigur – et ensomt menneske, med bøyd hode, alene i et trangt rom. Han laget den selv, i denne tunge perioden i sitt liv.

– Jeg ble sjukmeldt med depresjon, i ni måneder. Til slutt endte jeg opp på et antroposof-hjem i Sverige. Vi var fem stykker. Av alle merkelige sammentreff i verden så var den ene viseadministrerende direktør i Sida (det svenske Norad, red.anm.). En jævlige bra kar. Han var enig med meg i det meste, blant annet at vi måtte akseptere at folk er folk, at de må ta ansvaret sjøl, for å styre sin egen utvikling.

Mottakeren i førersetet

Da direktøren kom tilbake til arbeidsplassen, var det med fornyet styrke og med de frøene som seinere skulle bli til et paradigmeskifte i norsk bistand: Konkretiseringen av en bi-

HVEM?

Per Øystein Grimstad

■ Alder: 83

■ Yrkesbakgrunn:

Ingeniør og økonom, Ap-politiker, Norad-direktør og bistandsarbeider, ambassadør, investor, næringslivsmann.

■ Aktuell:

Reiser debatt om bruken av bistandspenger.

standstenkning som satte mottakeren i førersetet.

«To forhold var helt avgjørende for Grimstad. For det første måtte norsk utviklingshjelp faktisk begynne å operere ut fra mottakernes premisser.» (...) «...slik at de fikk reelt eierskap over de utviklingstiltakene som ble satt i gang.», heter det i tredje bind av Norsk utviklingshjelps historie.

«Videre mente Grimstad at det var helt nødvendig at hoveddelen av norsk bistand ble kanalisert gjennom offentlige myndigheter i mottakerlandene.»

Begrepet mottakeransvar ble lansert, en tilnærming til utviklingssamarbeid som etter hvert vakte internasjonal interesse.

Klar for styremøte

Intervjuet med Bistandsaktuelt går mot slutten. «Vi må være ferdig til 12», har han sagt. Vi har tenkt at han sikkert, alderen tatt i betraktning, trenger en middagslur. Men trettetstegnene er foreløpig ikke synlige, tross en og en halv times prat. I stedet skravler han fortsatt ivrig i

vei, om alt fra møter med Mandela og Julius Nyerere, kona Inger som han traff i Norads korridorer («ei spesielt flott dame»), de fire barna i alderen 20 til 58 år («det imponerer afrikanera!») og de fengende rytmene på årets Mela-festival («æ e' jo halvt afrikaner») til de vakre trærne i nabolaget på Ormøya.

– Æ ska' på et styremøte, i Nor-teak, inne i by'n, sier 83-åringen plutselig – og ser på klokka.

Norteak er et selskap som har investert i en skogplantasje i Nicaragua, forklarer PØG-en. Han tok sjøl initiativet, som 73-åring, etter et besøk i landet.

Ti år senere har teakplantasjonen passert 20 000 mål, fordelt på ti tidligere kvegrancher i tre ulike kommuner. Norske skogeiere og pensjonskasser har putta inn penger. Det er til sammen 120 ansatte. «Et mønsterprosjekt», ifølge myndighetene i landet. Om cirka ti år skal Per Øystein Grimstad, forhåpentligvis, bivåne at lokalt ansatte feller de første trærne, for salg på verdensmarkedet.

– Grådig flinke og trivelige folk! ■

Gados verden

Tanzanianeren Godfrey Mwampembwa, bedre kjent som Gado, er en av Afrikas mest profilerte karikaturtegnere. Han er bosatt i Nairobi og publiserer i ulike internasjonale aviser og tidsskrifter.

Hva i all verden?

Av Ba-Musa Ceesay

1 Hvem er dette?

2 Hvem var norsk utviklingsminister i 1998?

3 I hvilket år ble staten Israel grunnlagt?

4 Hva er de offisielle språkene i Tanzania?

5 Det er kun ett land i Afrika som har tre offisielle hovedsteder. Hvilket?

6 Og kan du navnene på de tre hovedstedene?

7 Sri Lanka het fram til 1972 noe annet. Hva da?

8 Farrokh Bulsara ble født i Zanzibar i 1946 og døde i 1991. Under hvilket navn var denne verdenskjente artisten bedre kjent?

Foto: Wikipedia

9 Hvilken fotballspiller har scoret flest VM-mål gjennom tidene?

10 Hvilke seks språk er de offisielle i FN-systemet?

11 Hva heter hovedstaden i Uruguay?

12 Hvilket grunnstoff har kjemisk symbol P?

13 Har Somalia kystlinje?

14 Består Indonesia av over 15 000 øyer?

15 I hvilket år ble Det norske utenriksdepartementet opprettet?

16 Hva er Japans nasjonalsport?

17 Et eneste land i Afrika har spansk som offisielt språk. Hvilket?

18 Har Norge regnskog?

Foto: Wikipedia

19 Hva vil det si å være autodidakt?

20 Rigoberta Menchú ble tildelt Nobels fredspris i 1992. Hvilket land kommer hun fra?

Foto: Wikipedia

EKSPERTNØTTER:

1 Hva er muay thai?

2 Hva heter presidenten i Botswana?

3 I hvilket land ligger Alhambra (Den røde slottet) som ble bygget av maurerne på 1300-tallet?

SVAR: 1: Den kvinnelige sørafrikanske mellomdistanseløperen Caster Semenya. 2: Hilde Frøgaard Johnson. 3: 1948. 4: Swahili og engelsk. 5: Sør-Afrika. 6: Cape Town (lovgivende), Pretoria (administrativ) og Bloemfontein (juridisk). 7: Ceylon. 8: Freddie Mercury. 9: Tysklands Miroslav Klose. 10: Engelsk, fransk, spansk, russisk, kinesisk og arabisk. 11: Montevideo. 12: Fosfor. 13: Ja. 14: Ja, over 17 000. 15: 1905. 16: Sumobryting. 17: Ekvatorial Guinea. 18: Ja. 19: At man er selvleret innen et fag. 20: Guatemala. SVAR: Ekspertnøtter: 1: Nasjonalsporten i Thailand. 2: Vesten ofte omtalt som thailboksing. 3: Ian Khama. 4: Granada, Spania.

18975*

Bli med oss på FACEBOOK

*Antall følgere per 5. september 2017

BISTANDSAKTUELT

Nytt om navn

Har du skiftet jobb? Send en melding og bilde til baktuelt@gmail.com.

Karin Christoffersen (35) er ansatt i Norsk Folkehjelp som humanitær rådgiver for Sør-Sudan. Hun har jobbet for UNOCHA i New York og Sør-Sudan, Forsvaret, Kirkens Nødhjelp og Noref.

Betzy Alexandra Kjelsberg Thangstad (52) er ansatt som kommunikasjonsrådgiver i Norsk Folkehjelp. Hun har hovedfag i medievitenskap og lang erfaring fra kommunikasjonsarbeid i større industribedrifter som Orkla og Elkem. Thangstad har også bakgrunn som journalist i Blikk.

Sturla Gadeholt (34) er ansatt for å følge opp Norsk Folkehjelps arbeid med humanitær nedrustning i Afrika. Han har lang erfaring fra den norske marinen.

Anne Håskoll-Haugen (37) er ansatt som kommunikasjonsrådgiver i Norsk Folkehjelp. Hun har tidligere jobbet som journalist i Bistandsaktuelt, som observatør i OSCE i Ukraina og ved den Norske ambassaden i Guatemala. Håskoll-Haugen er sosialantropolog.

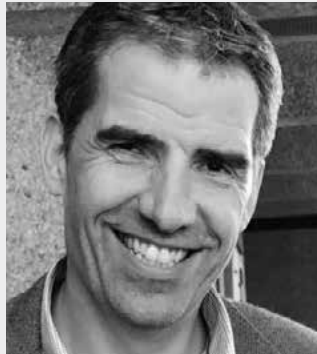
Sidsel Roalkvam er ny senterleder ved Senter for Utvikling og Miljø, Universitetet i Oslo. Hun har doktorgrad i sosialantropologi fra Universitetet i Oslo, og har vært forsker ved SUM siden 2008. Hun har ledet porteføljen for global helse og vært forskningsleder på flere store prosjekter innen global helse mens hun har vært på SUM.

Mah-Rukh Ali er ansatt som kommunikasjonsleder i Care Norge. 35-åringen har tidligere jobbet i blant annet TV 2, NRK og Aftenposten.

Utenriksdepartementet har utnevnt et nytt styre for Noref Senter for internasjonal konfliktløsning. **Bård Glad Pedersen** er ny styreleder. Glad Pedersen er informasjonssekretær i Statoil og har tidligere vært statssekretær i Utenriksdepartementet og i Forsvarsdepartementet. Han har også vært første nestleder i Unge Høyre og vararepresentant for Nordland på Stortinget. **Thomas Hegghammer, Kristin Lund og Kate Hansen Bundt** er nye styremedlemmer. **Øyvind Nordsletten og Tale Steen Johnsen** fortsetter i styret.

Fra FN til Eat

Tidligere statssekretær i UD, Olav Kjørven, har begynt å jobbe som strategisjef i Eat, stiftelsen som ble etablert av Gunhild og Petter Stordalen 2011. Kjørven har de siste årene hatt flere lederstillinger i FN og kommer fra jobben som sjef for Unicefs avdeling for offentlig partnerskap.

– Gratulere med ny jobb. Hva var det som fikk deg til å «melde overgang» til Eat?

– Takk! Eat er etter mitt skjønn det mest spennende globale initiativet som er tatt etter etableringen av Agenda 2030. Måtene vi i dag produserer, markedsfører, konsumerer og sløser bort mat på i verden undergraver mulighetene for framgang mot flere av bærekraftsmålene. I EAT er vi gale nok til å tro at dette er noe vi kan gjøre noe med. Det er en stor ekstra bonus at EAT holder til hjemme i Norge.

– Hva blir arbeidsoppgavene dine i den nye jobben?

– Det blir å bidra til å posisjonere EATs visjon om et mer bærekraftig matsystem så sentralt som mulig på den internasjonale dagsorden, og mobilisere myndigheter, næringsliv og sivil samfunn rundt en praktisk endringsagenda. Vi ser blant annet fram til lansering av en vitenskapelig kommisjonsrapport i samarbeid med Lancet i april, som vil etablere et sterkere kunnskapsfundament for et mer bærekraftig matsystem. ■

Kristine Storesletten Sødal (45) er ansatt som generalsekretær i Strømmestiftelsen. Hun er den første kvinne som har inntatt sjefsstolen i den kristne bistandsorganisasjonen. Sødal er fra Kristiansand, er utdannet cand. philol, og har vært knyttet til Strømmestiftelsen siden 2003.

fra Harvard Business School. Hun har tidligere blant annet arbeidet i investeringsbanker i Nigeria og USA.

Beathe Øgård (23) er ny leder i Studentenes og Akademikernes Internasjonale Hjelpefond (SAIH) for perioden 2017-2018. Øgård har det siste året vært politisk nestleder i SAIH. 23-åringen fra Haugesund har en bachelor i utviklingsstudier fra Universitetet i Oslo. Med seg i ledelsen av SAIH har hun **Mikael Østhus Schärer** (26) som organisatorisk nestleder og **Julie Kristine Wood** (24) som politisk nestleder.

Gørill Husby Moore går til PR-byrået Rud Pedersen. Hun kommer fra Triger der hun har ledet fagfeltet samfunnskommunikasjon. Moore er tidligere utenriksjournalist, akademiker og kommunikasjonsleder, og hun ledet kampanjen #stoppbryllupet i 2014. Hun går inn i stillingen som seniorkonsulent, og etterhvert også partner i Rud Pedersen.

Naana Winful Fynn skal lede Norfunds nye kontor i Ghana. Fynn, som har vært ansatt i Norfund fra mai i år, var tidligere direktør for investeringselskapet Sagevest Holdings. Hun har en BA fra Vassar College og en MBA

Ingunn Gihle har begynt som DHIS2 prosjekt-koordinator (helseinformasjonssystemer) ved Institutt for informatikk, Universitetet i Oslo. Hun har variert erfaring med helse- og utviklingsarbeid fra organisasjoner og offentlig sektor, og har tidligere jobbet blant annet i Fredskorpset med helsepartnerskap og i Kirkens Nødhjelp. Hun kommer nå fra stilling som administrasjonsleder i NORWAC, som driver humanitært helsearbeid i Midtøsten.

Programsjef **Knut Andreas Orgland Lid** (39) er ansatt som vikar for generalsekretær i Caritas Martha Rubiano Skretteberg. Hun har fått ett års permisjon. Lid er utdannet statsviter og har vært ansatt i Caritas i fem år. Han har over 15 års erfaring med arbeid for menneskerettigheter, religionsfrihet, fred og forsoning og internasjonalt utviklingsarbeid. I Caritas har Lid også ledet internasjonal avdeling.

Nina A. Brattvoll (46) er ansatt som seniorrådgiver/humanitær koordinator i Caritas internasjonale avdeling. Hun har lang erfaring fra utviklings- og nødhjelpsarbeid fra blant andre Flyktninghjelpen og LO, og har arbeidet i Uganda, Libanon, Colombia og Vestbredden i tillegg til Oslo. Nina har en master i Utviklingsstudier, Universitetet for Miljø- og Biovitenskap (UMB) i Ås.

Fagblad om utviklingsarbeid.

Redaksjonen arbeider i henhold til pressens Vær Varsom-plakat og Lov om redaksjonell frihet i media. Det er bladets redaktør som har ansvaret for innholdet i bladet.

Ansvarlig redaktør:

Gunnar Zachrisen
gz@norad.no

Debattansvarlig:

Tor Aksel Bolle
toab@norad.no

Nettavisredaktør:

Jan Speed
jasp@norad.no

Bildeansvarlig:

Espen Røst

Journalister:

Tor Aksel Bolle
toab@norad.no
Asle Olav Rønning
asle.o.ronning@gmail.com
Espen Røst

espenrost@gmail.com

Nina Bull Jørgensen
nbjorgensen@gmail.com

Administrasjon:

Ragnhild Eitvangjerde Høyvik
Ba-Musa Ceasay

Internett:

www.bistandsaktuelt.no

Postadresse:

Boks 8034 Dep

0030 Oslo

Kontoradresse:

Bygdøy Allé 2 (1. etg.)

Telefoner:

23 98 00 00 (sentralbord)

23 98 02 37 (redaksjon)

23 98 02 39 (annonser)

E-post redaksjon:

gz@norad.no

E-post annonser:

toab@norad.no

Design og produksjon:

Medier og Ledelse AS

Trykk:

Amedia Trykk AS

Abonnement:

Bistandsaktuelt, Norad

Boks 8034 Dep,

0030 Oslo

Telefon: 23 98 02 35

E-post: adr-ba@norad.no

Abonnementet er gratis.

Utgever:

Norad

ISSN 1501-0201

Redaksjonen avsluttet:

Tirsdag 5. september 2017

Opplag denne utgaven:

19 600 eksemplarer.

Bistandsaktuelt er medlem av **Fagpressen**.

Neste Bistandsaktuelt:

Utkommer cirka

fredag 27. oktober 2017

Spanias og Manchester Uniteds stjernespiller har forpliktet seg til å gi bort en prosent av lønna si til fattigdomsbekjempelse. Mata håper at flere spillere, trenere og klubber følger hans eksempel. Den tyske stjernen Mats Hummels har allerede fulgt Matas eksempel. Foto: NTB-Scanpix

Fotballstjerne gir bort én prosent av lønna

Manchester United-stjernen Juan Mata vil bruke fotballen til å endre verden. Spanjolen har forpliktet seg å gi bort én prosent av lønna til veldedig arbeid. Nå vil han ha flere fotballspillere med på laget.

Av Tor Aksel Bolle

Fotballspillere har ikke det beste ryktet. Mange av de største stjernene later til å være mest opptatt av raske biler, nye tatteringer og av å flashe magemuskulene sine.

Men det finnes unntak. Manchester Uniteds spanske stjernespiller Juan Mata er en av dem.

Som spiller har 29-åringen vunnet Premier League, Champions League, EM og VM. Men samtidig som han har enorm suksess på banen, har Mata også valgt å engasjere seg i noe langt større enn fotball.

Han lover nå å gi én prosent av lønna si til å bekjempe fattigdom. Det skal skje via et fond opprettet av organisasjonen Common Goal. Det betyr at Mata alene vil bidra med rundt én million kroner årlig til fondet.

– Jeg vil ikke at dette skal virke som tomme ord. Ideen til Common

Goal er strålende, sier Mata til avisa The Guardian.

Bayern-stjerne er med

Common Goal er en sammenslutning av over 120 ulike organisasjoner, som til sammen jobber i 80 land. De ulike organisasjonene bruker fotball som verktøy for å skape positive endringer, blant annet i innsatsen mot hiv/aids, og for jenter og kvinners rettigheter.

Mata håper nå få med seg flere spillere, og han håper å etablere et eget lag med spillere fra hele verden som er med på å gi en del av lønna si til å bekjempe fattigdom.

For ikke så lenge siden ble det klart at Bayern Münchens og det tyske landslagets midtstopper Mats Hummels er med. I likhet med Mata vil han donere én prosent av lønna si, noe om ifølge sportskanalen ESPN vil

utgjøre rundt 700 000 kroner i året.

– Så fort jeg fikk høre om Common Goal, skjønte jeg at dette var en mulighet for fotballen til å være med på endre verden. Jeg ønsker å være med på det, sier Hummels.

Men Mata og Common Goal ønsker ikke bare å ha med seg spillere. De vil ha med seg trenere, klubber – ja hele den organiserte fotballen. Det «hårete» målet er at én prosent av alle inntekter fotballen genererer skal gå til et fond som brukes til utvikling og sosiale tiltak.

Enormt potensial

Selv om det er langt fram, er det ingen tvil om at hvis Mata får med seg flere stjerner, fotballklubber og organisasjoner på å støtte Common Goal så er det mulig å samle inn store pengesummer.

For eksempel gikk nylig den brasilianske superstjernen Neymar fra

Barcelona til franske PSG. Én prosent av den overgangen ville alene bidra med over 20 millioner til gode tiltak. Common Goal anslår at én prosent av fotballens samlede inntekter er omtrent 30 milliarder dollar årlig.

– Det er enorme inntekter og lønninger i fotballen. Vi spillere lever i en boble. Dette initiativet vil bety at fotballen kollektivt tar sosialt ansvar. En person kan ikke gjøre en stor forskjell alene, men sammen kan man få til mye. Fotball kan bli et verktøy for noe bra, for sosial endring, sier Mata.

Besøkte Mumbai-slummen

Uniteds midtbanestjerne har i sommer blant annet besøkt slummen i Mumbai. I et blogginnlegg publisert på nettstedet Players Tribune skriver han om hvordan fattigdommen gjorde sterkt inntrykk på han, men samtidig hvordan barnas glede og energi da de spilte fotball smittet over på han.

Mata mener fotballen har i seg en unik kraft, en kraft som bør brukes til noe positivt.

– Fotball er annerledes enn alt annet, det er vel bare musikk som kan overskride grenser på samme måte. Vi må bruke den kraften til å skape noe ekte og varig, sier han. ■

«Fotball kan bli et verktøy for noe bra, for sosial endring.»

Juan Mata, fotballstjerne